

Görme Engelli Öğretmenlerin Görevleri Esnasında Karşılaştıkları Sorunların Tespiti Raporu

Hazırlayan : Eğitimde Görme Engelliler Derneği- Öğretmenlik ve
İstihdam Komisyonu

Adres : Sanlıhan, Meşrutiyet Mahallesi, Atatürk Bulvarı, No 105/605,
Kat 6, Kızılay Çankaya/ANKARA (06420)

Telefon & Belgegeçer : 0312-418-14-12

Mobil : 0506-261-29-61

E-posta : iletisim@egitimdegormeengelliler.org

Web : www.eged.org

Bu doküman, görme engelli öğretmenlerin katıldığı online anket çalışmasının verilerine dayanılarak hazırlanmıştır. Bu dokümandan dolayı doğacak herhangi bir zarardan dokümanı hazırlayan Eğitimde Görme Engelliler Derneği sorumlu tutulamaz.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
Şekiller Tablosu	3
A-Demografik ve Bireysel Özellikler	5
B-Eğitim ve Mesleki Özellikler	9
C-Çalışma Durumu Bilgileri	13
D-Ders Materyalleri ve Eğitim Teknolojilerine Erişim	23
E-Kurum İçi İletişim	37
Araştırma Bulguları	44
Katılımcıların İstek ve Önerileri (Tıpkı Metin).....	47
Sonuç ve Öneriler	54

GİRİŞ

Uzun mücadeleler sonucunda, ülkemizde görme engelliler arasında öğretmenlik en fazla tercih edilen meslekler arasında yer almaktadır. Ancak bu durum; gerek kamuoyunda, gerekse eğitim çevrelerinde, görme engelli bireylerin öğretmenlik yapıp yapamayacağının tartışılmasına engel olmamıştır. Yine de, Bakanlığın son dönemde yapmış olduğu engelli öğretmen atamaları sonucunda, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı verilerine göre, 896 görme engelli öğretmen eğitim-öğretim sınıfında görev yapmaktadır. Branş bazında dağılım verilerine bakıldığında ise, görme engelli öğretmenler arasında en çok Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Rehberlik alanlarının tercih edildiği görülmektedir.

Eğitimde Görme Engelliler Derneği (EGED); kuruluş bildirgesinde ve tüzüğünde, engelli öğretmenlerin mesleki sorunlarının çözümünde etkin rol oynamak amacıyla olduğunu belirtmiş ve bu doğrultuda engelli öğretmenlerin atanması, özlük hakları ve görevlerini yaparken karşılaştığı problemler hakkında çalışmalarını sürdürmüştür. Derneğimiz bu kapsamda; aktif bulunduğu Ankara, İstanbul ve İzmir'de yüz yüze, diğer illerde görev yapan öğretmenlere ulaşabilmek için de online ortamda olmak üzere görme engelli öğretmenler toplantıları düzenlemiş ve yaklaşık 200 öğretmene ulaşmıştır. Bu toplantılarda ele alınan konular, rapor haline getirilerek Bakanlığa iletilmiş ve önerilen çözümlerin uygulanması amacıyla girişimler sürdürülmüştür.

EGED bünyesinde kurulan Öğretmenlik ve İstihdam Komisyonu; bahsi geçen toplantılarda gündeme gelen konuları sınıflayarak, karşılaşılan sorunların neler olduğunun sayısal verilerle ölçülmesini amaçlayan bir anket gerçekleştirmiştir. “Görme Engelli Öğretmenlerin Görevleri Esnasında Karşılaştıkları Sorunların Tespiti” başlıklı bu anket sonucunda, görme engelli öğretmenlerin sorun olarak gördüğü alanlarda ölçülebilir ve etkin bir savunuculuk çalışması yürütülebilecek; Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer ilgili kurum/kuruluşlarla işbirliği kurularak çözüm odaklı politikalar geliştirilebilecektir. Şu ana kadar bu denli geniş çaplı bir araştırma yapılmadığı için de anket sonuçları alanda gerçekleştirilmiş en kapsamlı çalışma olma özelliği taşımaktadır.

Anketimize yalnızca aktif olarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda görev yapan öğretmenler katılabilmiştir. Anket SurveyMonkey anket sistemi üzerinden online olarak gerçekleştirilmiştir. Anketimiz, “Genel bilgiler”, “Eğitim ve Mesleki Bilgiler”, “Çalışma Durumu Bilgileri”, “Ders Materyalleri ve Eğitim Teknolojilerine Erişim” ve “Kurum İçi İletişim” olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır.

Ankette bulunan 5 bölüm, ayrı sayfalar halinde düzenlenmiştir. Her bölüme ait sorular tamamlandıktan sonra sonraki sayfaya geçilebilmiş ve sorular bitirilmeden sayfa kapatıldığında, anket tamamlanmamıştır.

Anket son soru hariç kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır ve anketteki tüm soruların bütün kullanıcılara hitap etmeyebileceği düşüncesiyle zorunlu sorular yıldız işaretiyle belirtilmiştir. Bilgisayarda ekran okuyucu yazılımlarla anketi dolduracak katılımcıların, zorunlu sorulara erişebilmek için noktalama işaretlerinin okunma ayarını açık duruma getirmeleri tavsiye edilmiştir. Zorunlu sorular yanıtlanmadan sonraki aşamaya geçilememiştir. Ankette kişisel bilgiler istenmemiş, yalnızca anket sonuçları ve derneğin çalışmalarıyla ilgili bilgi talep edenlerin e-posta adresleri sorulmuştur. Ankette verilen bilgiler hiçbir amaçla üçüncü kişilerle paylaşılmamıştır. 2 Ocak 2017 tarihinde duyurulan ankete son katılım tarihi 31 Ocak 2017 olarak belirlenmiştir. Anket hakkında Milli Eğitim Bakanlığı – Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye’deki tüm eğitim kurumlarına bildirimde bulunulmuş ve görme engelli öğretmenlerin katılımı istenmiştir. Bunun sonucunda 1.000 dolayındaki görme engelli öğretmenden 327’si ankete katılım göstermiştir. Bu da hedef kitlenin yaklaşık olarak %30’una yakın bir dilimine ulaşıldığını göstermektedir. Şüphesiz bu oran, hedef kitlenin karşılaştığı sorunları analiz etmek için oldukça önemli bir veri sağlamaktadır. Anketimiz görme engelli öğretmenlerin mesleğini icra ederken karşılaştığı sorunların belirlenmesi ve buna yönelik politika geliştirilmesine bir nebze de olsa katkı sağlarsa, amacına ulaşmış olacaktır.

Eğitimde Görme Engelliler Derneği- Öğretmenlik ve İstihdam Komisyonu

Şekiller Tablosu

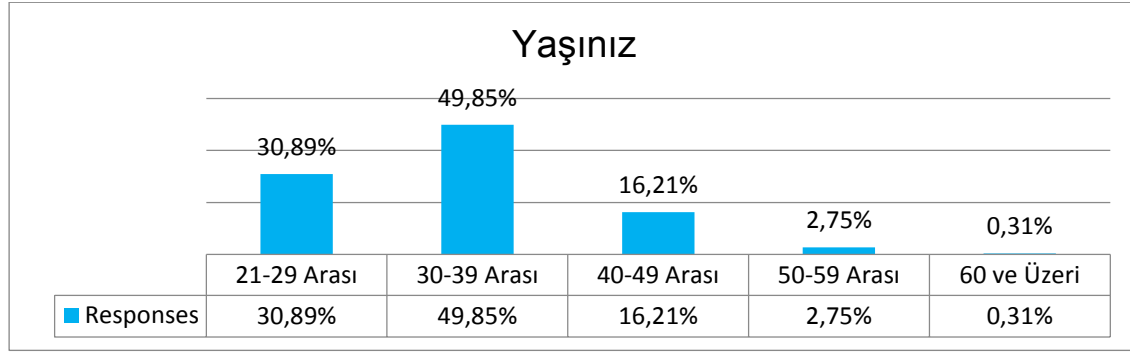
Şekil 1:Katılımcıların Yaş Aralıkları.....	5
Şekil 2:Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	5
Şekil 3:Katılımcıların Belgelenmiş Engel Oranı	6
Şekil 4:Katılımcıların Görme Kaybı Oranı	6
Şekil 5:Katılımcıların Görebilme Durumları.....	7
Şekil 6:Katılımcıların Görme Dışındaki Engel Varlığı	7
Şekil 7:Katılımcıların Görme Dışındaki Engel Türü.....	8
Şekil 8:Katılımcıların Engelli Raporunun Süreklilik Durumu	8
Şekil 9:Katılımcıların Eğitim Düzeyi	9
Şekil 10:Katılımcıların Lisans Kurumları	9
Şekil 11:Katılımcıların Lisans Branşları	10
Şekil 12:Katılımcıların Branş Değişikliği Yapma Durumu	10
Şekil 13:Katılımcıların Öğretmenlik Yapma Süresi.....	11
Şekil 14:Katılımcıların Görev Yaptığı İl.....	11
Şekil 15:Katılımcıların Görev Yaptığı Yerleşim Birimi Türü.....	12
Şekil 16:Katılımcıların Mesleki Durumu	13
Şekil 17:Katılımcıların Görev Unvanı.....	13
Şekil 18:Katılımcıların Kadro Durumu	14
Şekil 19:Katılımcıların Çalıştığı Okul Türü	14
Şekil 20:Katılımcıların Çalıştığı Kurumun Statüsü.....	15
Şekil 21:Katılımcıların Çalıştığı Özel Eğitim Kurumunun Hedef Kitlesi.....	15
Şekil 22:Katılımcıların Haftalık Ders Yüğü.....	16
Şekil 23:Katılımcıların Maaş Karşılığı İdarecilik Görevi	16
Şekil 24:Katılımcıların Haftalık İdari Görev Yüğü.....	17
Şekil 25:Katılımcıların Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına Katılımı.....	17
Şekil 26:Katılımcıların Çalıştıkları Kurumda Nöbet Tutma Durumları.....	18
Şekil 27:Katılımcıların Nöbet Tutma Faktörü.....	18
Şekil 28:Katılımcıların Belletmenlik Görevi.....	19
Şekil 29:Katılımcıların Okullarda Kurulan Komisyonlara Katılımı	19
Şekil 30:Katılımcıların Kutlama ve Anma Törenlerine Katılımı	20
Şekil 31:Katılımcıların Kulüp Sorumlulukları	21
Şekil 32:Katılımcıların Sınıf Rehber Öğretmenliği Görevi.....	21
Şekil 33:Katılımcıların Ülke Çapında Yapılan Sınavlarda Görev Alma Durumu	22
Şekil 34:Katılımcıların Egzersiz Yapma Durumu.....	22
Şekil 35:Katılımcıların Braille Alfabesi Bilgi Düzeyleri	23
Şekil 36:Katılımcıların Bilgisayar Kullanma Düzeyleri	24
Şekil 37:Katılımcıların Bilgisayarlarında Kullandığı Destek Teknolojileri.....	24
Şekil 38:Katılımcıların Sınıfta Kullandığı Araç-Gereçler.....	25
Şekil 39:Katılımcıların Basılı Materyallere Ulaşma Tercihi.....	26
Şekil 40:Katılımcıların Çalıştığı Kurumda Destek Teknolojileri Durumu	26
Şekil 41:Katılımcıların Çalıştığı Kurumda Bulunan Destek Teknolojileri	27
Şekil 42:Katılımcıların Kurumlarında Etkileşimli Tahta Varlığı	27

Şekil 43:Katılımcıların Etkileşimli Tahta Kullanım Durumları	28
Şekil 44:Katılımcılara Kurumlarından Tablet Bilgisayar Tahsisi	29
Şekil 45:Katılımcıların Tablet Bilgisayar Kullanım Düzeyleri	29
Şekil 46:Katılımcıların MEBBİS İnternet Sitesine Erişimleri	30
Şekil 47: Katılımcıların MEB Personel Mobil Uygulamalarına Erişimi	31
Şekil 48:Katılımcıların E-Okul Yönetim Bilgi Sistemine Erişimleri	32
Şekil 49:Katılımcıların E-Okul Mobil Uygulamalarına Erişimi	33
Şekil 50:Katılımcıların EBA İnternet Sitesi ve İçeriklerine Erişimi	34
Şekil 51:E-Müfredat Sisteminin Erişilebilirliği.....	35
Şekil 52:Katılımcıların Z-Kitap Kullanımları	36
Şekil 53:Katılımcıların İdareciler ile İletişimleri	37
Şekil 54:Katılımcıların Resmi Yazı Takip Yöntemi	38
Şekil 55:Katılımcıların Zümre Öğretmenleriyle İletişim Durumu	39
Şekil 56:Katılımcıların Kurumdaki Meslektaşları İle İletişim Durumu	39
Şekil 57:Katılımcıların Veliler İle İletişim Durumları	40
Şekil 58:Katılımcıların Öğrencileri ile İletişim Durumları	40
Şekil 59:Katılımcıların Kurumlarındaki Yardımcı Personelle İletişim Durumları	41
Şekil 60:Katılımcıların Kurumlarında Mobinge Maruz Kalma Durumu	41
Şekil 61:Katılımcıların Kurumlarındaki Ulaşılabilirlik Düzenlemeleri Durumu	42
Şekil 62:Katılımcıların İstek ve Önerileri	43

A-Demografik ve Bireysel Özellikler

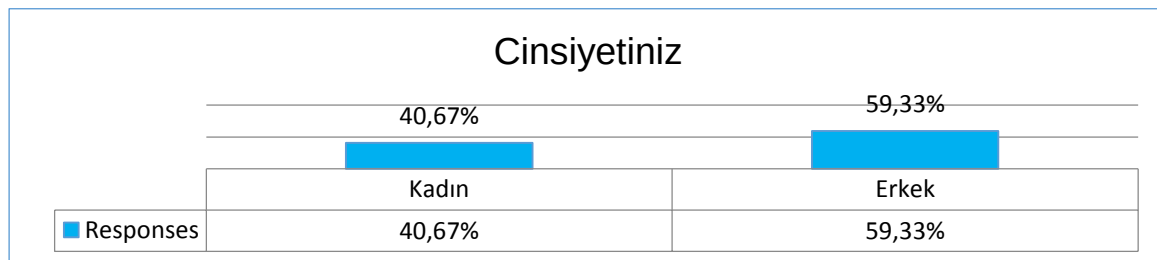
Anketin “Genel Bilgiler” başlıklı bölümünde *yaş, cinsiyet, engel oranı, görme kaybı oranı, görme durumu, görme dışında başka bir engelin olup olmadığı, engelli sağlık kurulu raporunun süresi* gibi katılımcıların profilini belirlemeye yönelik bilgiler sorulmaktadır.

Şekil 1: Katılımcıların Yaş Aralıkları

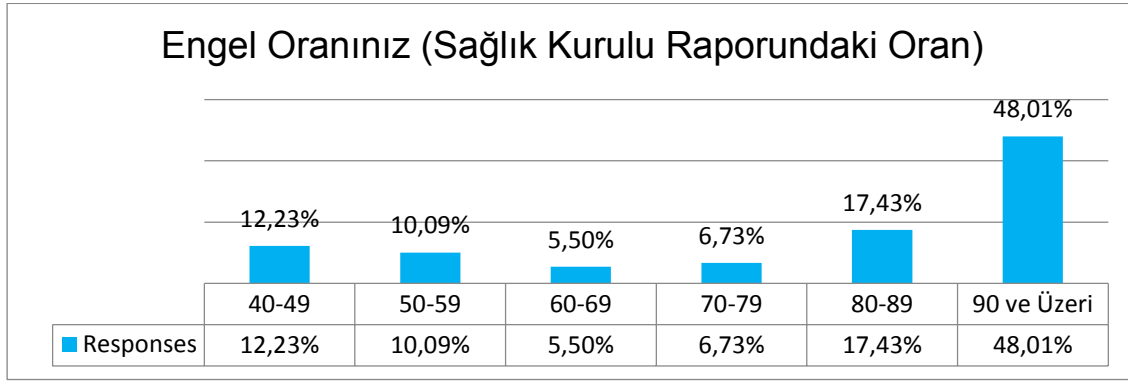
Katılımcıların yaş gruplarında en dikkati çeken veri 30-39 yaş aralığındaki kişilerin fazlalığıdır. Ankete katılan görme engelli öğretmenlerin yaklaşık %50’si bu yaş aralığındadır. 20-29 yaş aralığındaki katılımcılar ise yaklaşık %31 oranla dikkati çekmektedir. Engelli öğretmenlerin büyük bir kısmının son 7 yılda yapılan atamalarla göreve başladığı bilgisi dikkate alındığında, MEB bünyesinde görev yapan görme engelli öğretmenlerin büyük bir kısmının gençlerden oluştuğu kanısına varılabilir. Dolayısıyla söz konusu veriyi bu yönüyle incelediğimizde, Bakanlık bünyesinde görev yapan görme engelli öğretmenler ile anket katılımcılarının yaş ortalamasının benzerlik gösterdiği çıkarımında bulunulabilir.

Şekil 2: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

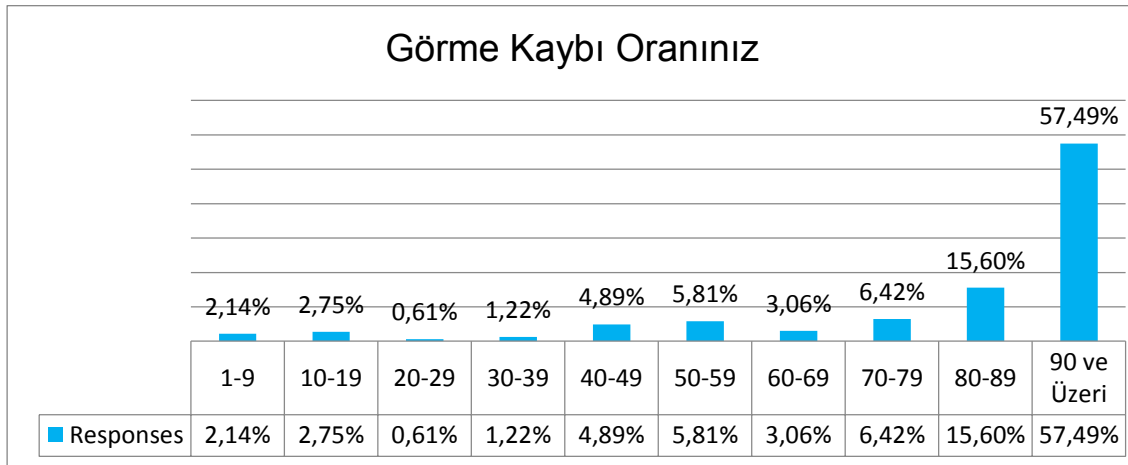
Katılımcıların cinsiyet oranları kadın cinsiyeti için yaklaşık %40, erkek cinsiyeti için ise yaklaşık %60 olarak gerçekleşmiştir. Devlet Personel Başkanlığı'nın (DBP) Eylül 2017 dönemi verileri incelendiğinde, Eğitim Öğretim Hizmetleri sınıfına mensup engelli memurların %35'ini kadınlar oluştururken, erkek oranı %65 seviyelerindedir. Görme engelli öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımına ilişkin elimizde resmi bir veri bulunmasa da, anket verileri ile DPB verilerinin birbirine yakınlığı dikkate değer bir husustur.

Şekil 3:Katılımcıların Belgelenmiş Engel Oranı

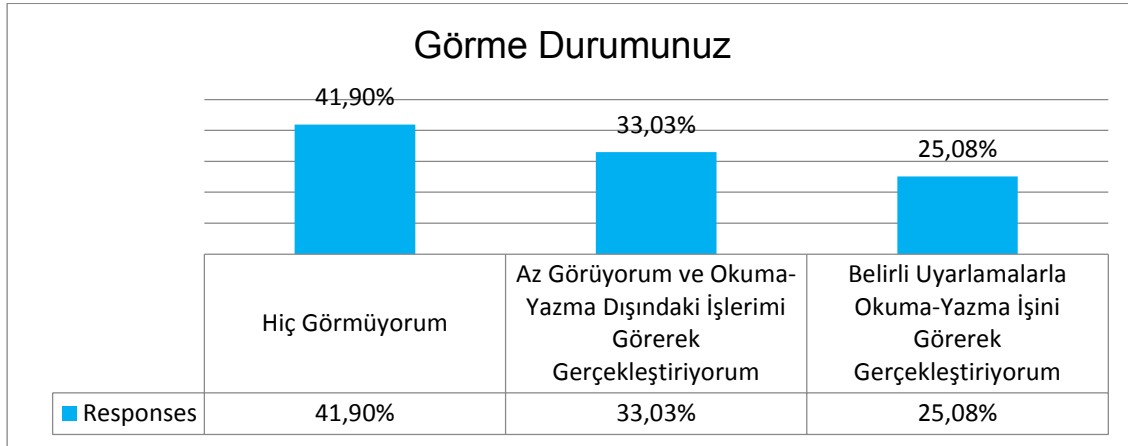
Katılımcıların tamamı görme engelli öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu soru ile katılımcıların sağlık kurullarından aldıkları engel durumunu bildirir raporlarının oransal dağılımı incelenmiştir. Katılımcıların engel oranı verileri incelendiğinde; yaklaşık %48'lik bir kesim %90 ve üzeri engelli raporuna sahiptir. %80-89 Aralığında ise yaklaşık %17'lik bir kesim bulunmaktadır. Katılımcıların yaklaşık %22'si ise %40-59 arası engel oranındadır. Buna göre katılımcıların yaklaşık %65'inin %80 ve üzeri engelli sağlık kurulu raporuna sahip olduğu söylenebilir.

Şekil 4:Katılımcıların Görme Kaybı Oranı

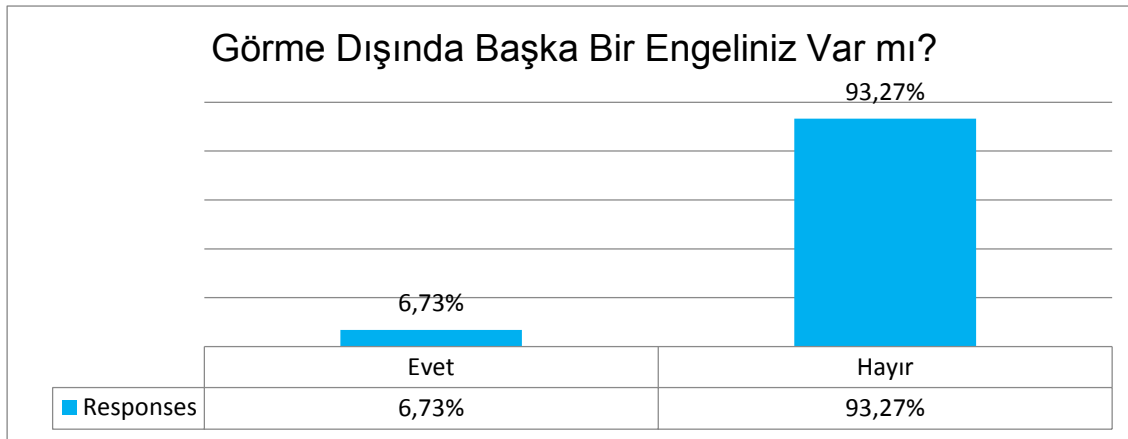
Bir önceki soruda katılımcıların engel durumlarına ilişkin oransal dağılım verileri incelenmişken; bu soruyla katılımcıların görme kaybı oranlarına değinilmiştir. Buna göre katılımcıların %57,49'u %90 ve üzeri, %15,60'ı ise %80-89 arası görme kaybına sahip kişilerdir.

Şekil 5: Katılımcıların Görebilme Durumları

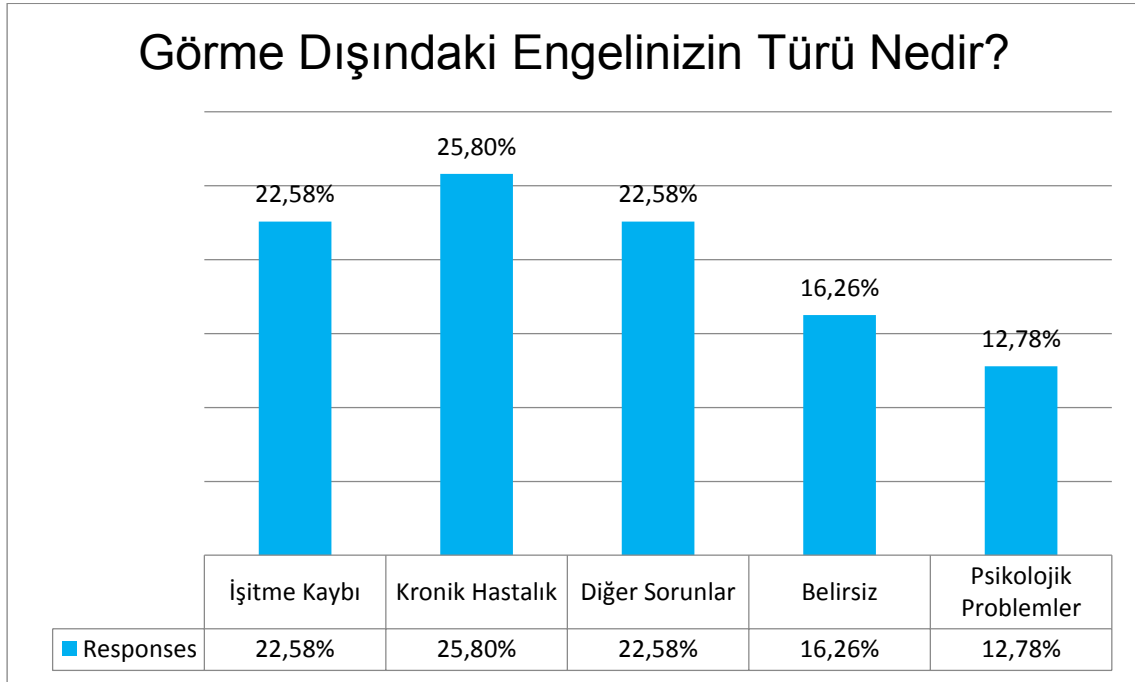
Katılımcıların görme yetileri dikkate alındığında; yaklaşık %42’si “hiç görmediğini” beyan etmiştir. Az görebilen ve okuma yazma dışındaki işlerini bu görme miktarıyla gerçekleştirebilen katılımcıların oranı ise %33’tür. Katılımcıların %25’i ise bazı uygulama ve uyarlamalar kullanarak okuma-yazma gibi işleri yerine getirebilmektedir.

Şekil 6: Katılımcıların Görme Dışındaki Engel Varlığı

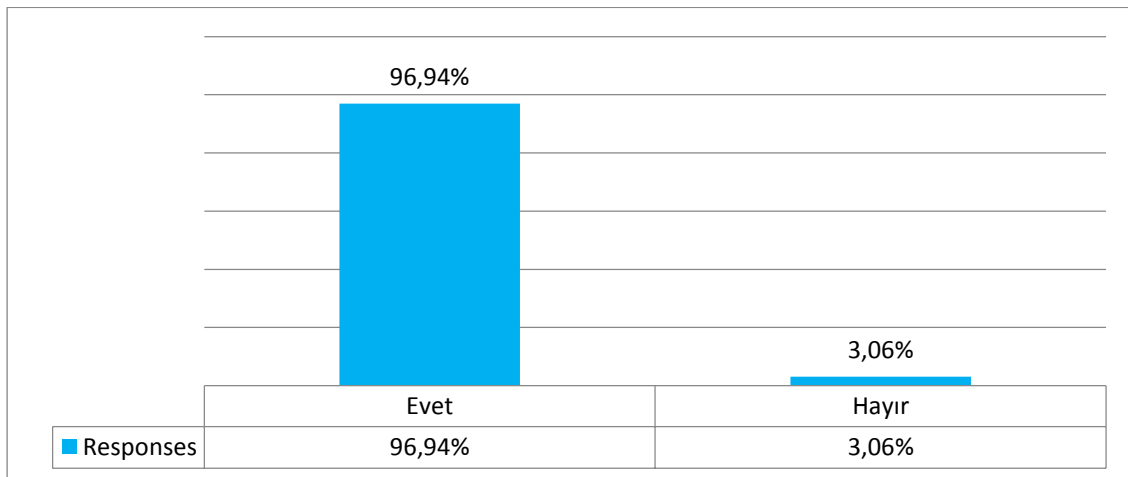
Görme engeline ek olarak, başka bir engeli daha olanların oranı sadece yaklaşık %7’de kalmaktadır. Katılımcıların %93’ünden fazlası sadece görme engellilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla çoklu engeli bulunan katılımcıların oranı çok düşüktür.

Şekil 7: Katılımcıların Görme Dışındaki Engel Türü

Görme engelli öğretmenlerden oluşan katılımcıların ikincil bir engeli olup olmadığı sorusuna yaklaşık % 7 civarında evet cevabı alınmıştır. Buna göre; işitme kaybı olanlar ve kronik sağlık sorunu bulunanlardan her birinin %38,59 oranda yer aldığı dikkati çekmektedir. Katılımcılar arasında duygusal davranışsal bozukluk ve ortopedik engelli kişiler de bulunmaktadır.

Şekil 8: Katılımcıların Engelli Raporunun Süreklilik Durumu

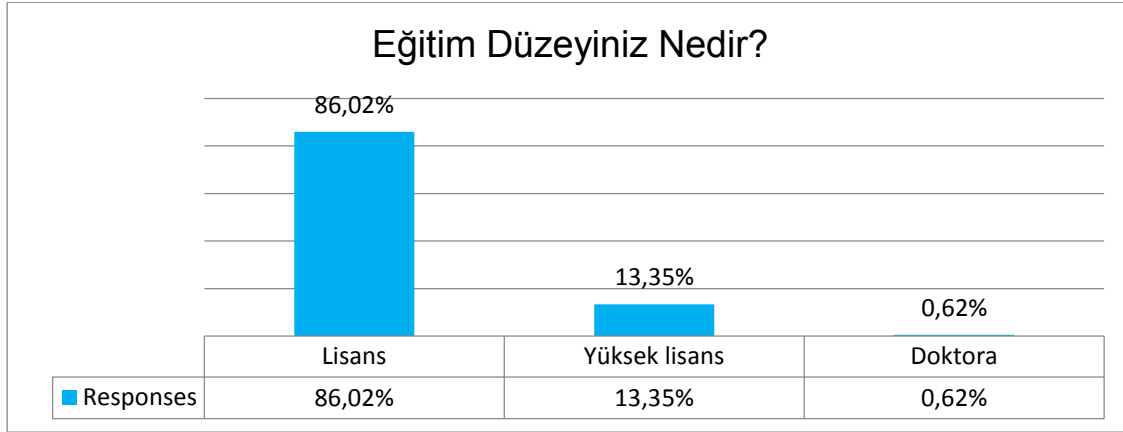

Katılımcıların yaklaşık %96,04'ü sürekli bir rapora sahipken; %3,60'ı ise geçici rapora sahiptir.

B-Eğitim ve Mesleki Özellikler

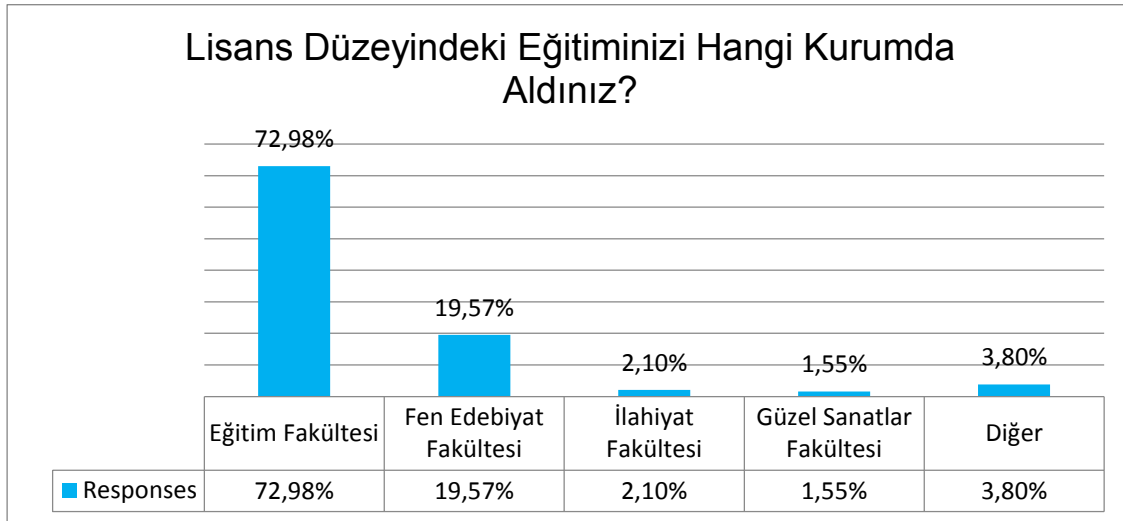
“Eğitim ve Mesleki Bilgiler” başlıklı bu bölümde katılımcıların *eğitim durumu, lisans eğitimini hangi kurumda aldığı, branşı, branş değişikliği yapıp yapmadığı, kaç yıldır öğretmen olarak çalıştığı, görev yaptığı yerleşim biriminin statüsü* gibi sorular yer almaktadır.

Şekil 9: Katılımcıların Eğitim Düzeyi

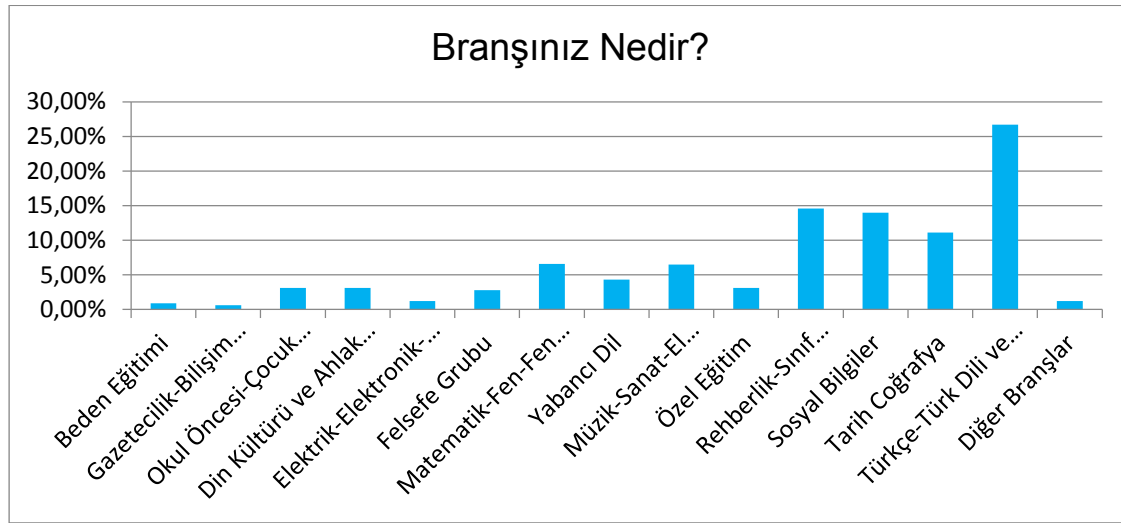
Katılımcıların eğitim düzeyleri *Lisans* düzeyinde toplanmaktadır (% 86,2). *Yüksek Lisans* düzeyi ise % 13,35 oranında gerçekleşmekle beraber *Doktora* eğitimi alan katılımcılar % 1’den daha az orana sahiptir.

Şekil 10: Katılımcıların Lisans Kurumları

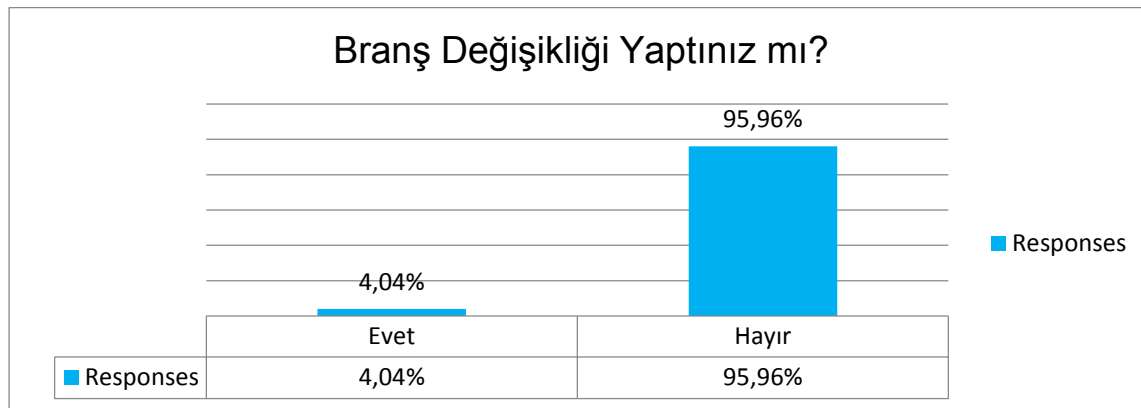
Öğretmenlik mesleğini sürdüren katılımcıların % 73’e yakın bir oranı lisans eğitimini Eğitim Fakültesi’nde tamamlamıştır. Fen-Edebiyat Fakültesi mezunları yaklaşık % 20’lik bir orana karşılık gelmektedir. İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi mezunları da görünür orandadır. Diğer kategorisi ise Teknik Eğitim, BESYO gibi lisans alanlarından oluşmaktadır.

Şekil 11:Katılımcıların Lisans Branşları

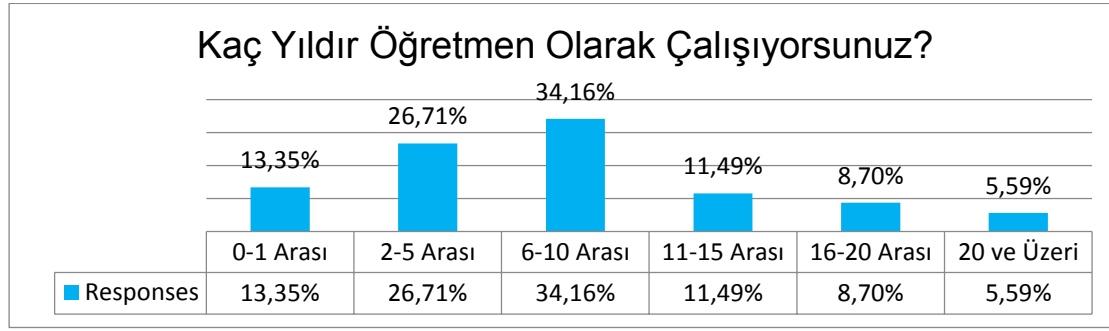
Katılımcıların branşlarına bakıldığında daha çok sözel alanların ağırlıkta olduğu dikkati çekmektedir. Buna göre Türkçe %18,01, Sosyal Bilgiler %13,98, Rehberlik %13,04, Tarih %9,94 ve Türk Dili ve Edebiyatı %8,74'lük bir orandadır. Müzik, İngilizce, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile Özel Eğitim de görme engelli anket katılımcılarının görev yaptıkları branşlar arasında ön sıralardadır. 2014-2015 Eğitim-öğretim dönemi verilerine bakıldığında da görme engelli öğretmenlerin en çok görev yaptıkları branşlar Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Rehberliktir. Dolayısıyla anketteki dağılım ile Bakanlık verileri birbiriyle örtüşmektedir. Öte yandan sayısal alandaki materyal eksikliği görme engelli bireylerin bu alanda eğitim almasını güçleştirmekte; bu kişiler daha çok sözel branşlara yönlendirilmektedir. Bu nedenle görme engelli bireyler ülkemizde daha çok sözel alanlarda kendilerini gösterebilmektedir. Bu durum öğretmen branşları dağılımında da net olarak göze çarpmaktadır.

Şekil 12:Katılımcıların Branş Değişikliği Yapma Durumu

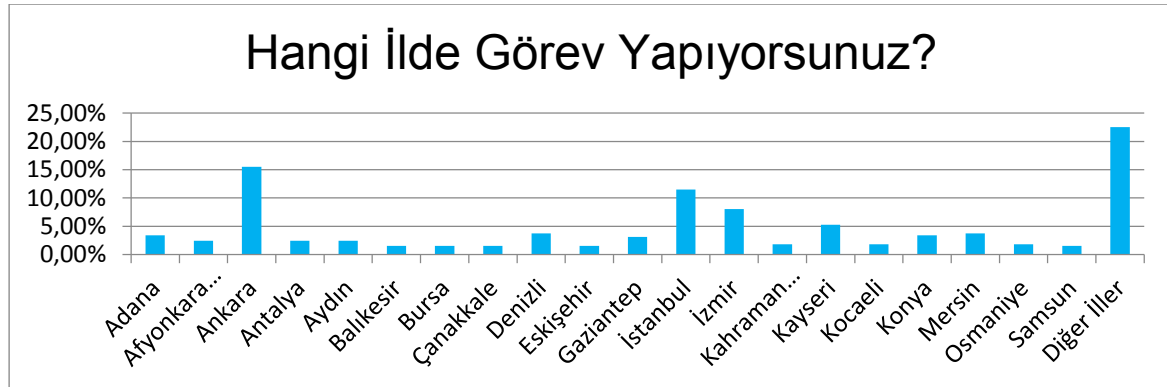
Katılımcı öğretmenlerin çok büyük çoğunluğu (yaklaşık % 96) branş değişikliği yapmamıştır. Branş değişikliği yapanların oranı sadece %4'te kalmaktadır.

Şekil 13:Katılımcıların Öğretmenlik Yapma Süresi

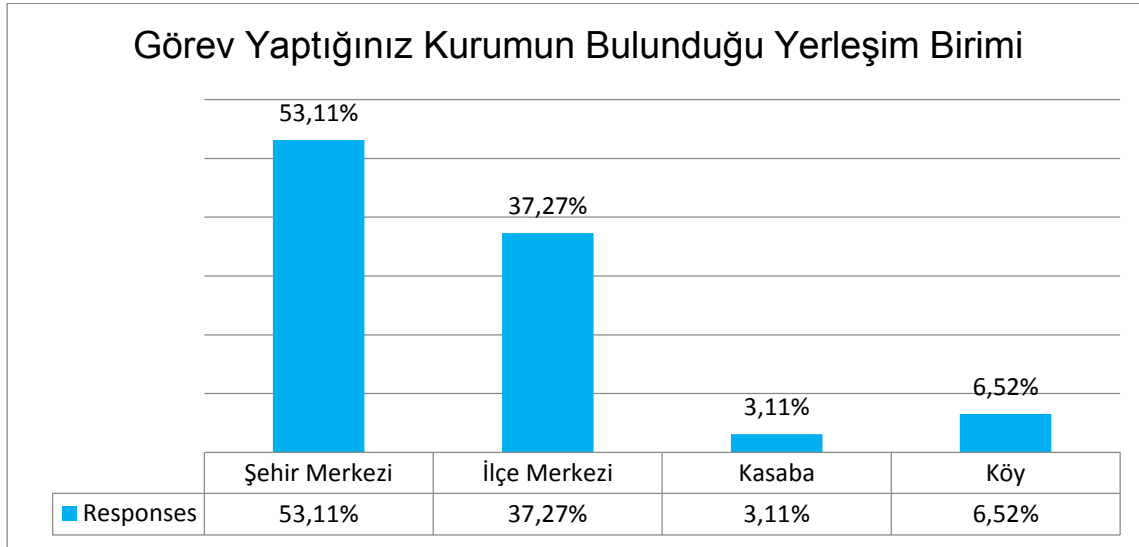
Katılımcıların meslekteki süreleri açısından 0-10 yıl arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların %13,35'i 0-1 yıl aralığında, %26,75'i 2-5 yıl aralığında, %34,16'sı 6-10 yıl aralığında görev yapmaktadır. Dolayısıyla ankete katılan görme engelli öğretmenlerin yaklaşık %75'lik bir oranı, 10 yıl ve aşağı süreli bir mesleki tecrübeye sahiptir. 11 yıl ve daha fazla zamandır öğretmenlik yapanların oranı yaklaşık %25 civarındadır. Şekil 1'de ifade edildiği üzere, engelli öğretmenlerin büyük bir kısmı son 7 yılda gerçekleşen atamalar sonucunda göreve başlamıştır. Dolayısıyla bu bilgiyle söz konusu veriler karşılaştırıldığında, MEB bünyesinde çalışan görme engelli öğretmenlerin görev yapma süreleriyle anket verilerinin birbirine yakın düzeyde olduğu söylenebilir.

Şekil 14:Katılımcıların Görev Yaptığı İl

Katılımcıların görev yaptığı iller açısından veriler incelendiğinde Ankara, İstanbul ve İzmir illeri % 15,53; % 11,49 ve % 8,73 oranlarında katılım göstermektedir. Tabloda yer alan bütün iller en az 5 katılımcı ve % 1,55 oranla temsil edilmektedir. Ancak 5'ten az katılımcının temsil ettiği illerin oranı katılımcıların görev yaptığı illerin %20'sine karşılık gelmektedir. Ankete 56 ilden katılım gösterilmiştir. DPB Eylül 2017 verilerine göre de engelli kamu personelinin önemli bir kısmı sırasıyla Ankara, İstanbul ve İzmir'de görev yapmaktadır. Dolayısıyla bu iki veri birlikte incelendiğinde, anket verileriyle DPB verilerinin birbiriyle örtüştüğü söylenebilir.

Şekil 15: Katılımcıların Görev Yaptığı Yerleşim Birimi Türü

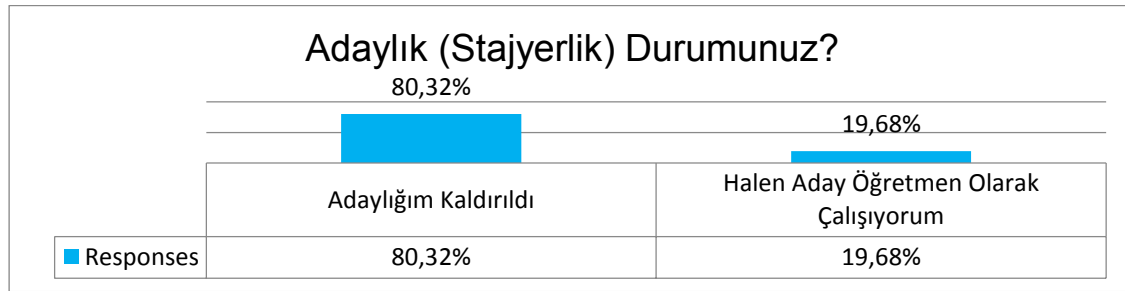

Katılımcılar % 53,11 oranında şehir merkezinde, %37,27 oranında ise ilçe merkezinde görev yapmaktadır. İki oranın toplamının %90'ı aşmakta olduğu görülmektedir. Kasaba ve köylerde görev yapanların oranı toplamda %10'dan daha azdır. Görme engelli bireylerin sahip olunan imkanlar ve erişilebilirlik ölçütlerini dikkate aldığı ve bu bakımlardan daha uygun olan şehir ve ilçe merkezlerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Ayrıca doğu görevinden muaf olma durumu da bu oranın oluşmasında bir etkindir.

C-Çalışma Durumu Bilgileri

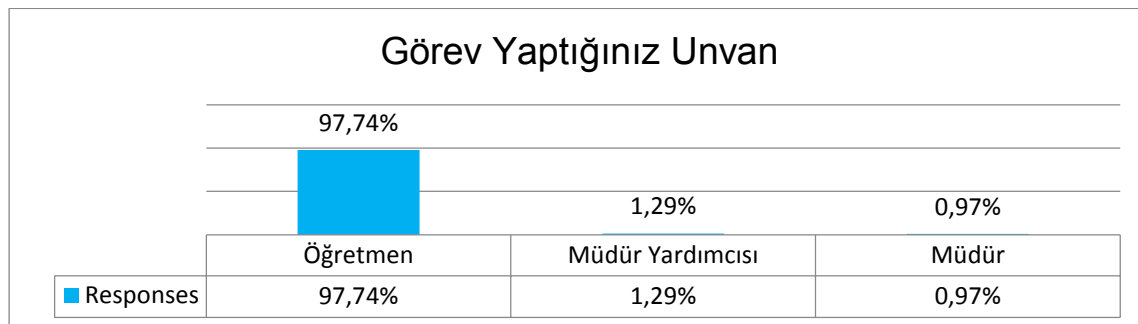
“Çalışma durumu bilgileri” başlıklı bu bölümde; *katılımcıların adaylık durumu, görev yaptıkları unvan, kadro durumları, görev yaptıkları kurum türü, görev yerlerinin bir özel eğitim kurumu olup olmadığı, özel eğitim kurumu ise hangi engelli grubuna hizmet verdiği, haftada kaç saat derse girdikleri, idari görev durumları, idari görevleri varsa kaç saat olduğu, destekleme ve yetiştirme kurşlarında görev alma durumları, nöbet tutma durumları, nöbet tutuyorlarsa hangi etkene bağlı olduğu, belletmenlik görevleri, komisyonlarda ve kutlamalarda görev alma durumları, kulüp danışmanlığı ve rehber öğretmenlik durumları ile MEB, AÖF ve ÖSYM gibi kurumların düzenlediği sınavlarda görev alma durumlarına dair bilgiler elde edilmeye çalışılmaktadır.*

Şekil 16:Katılımcıların Mesleki Durumu

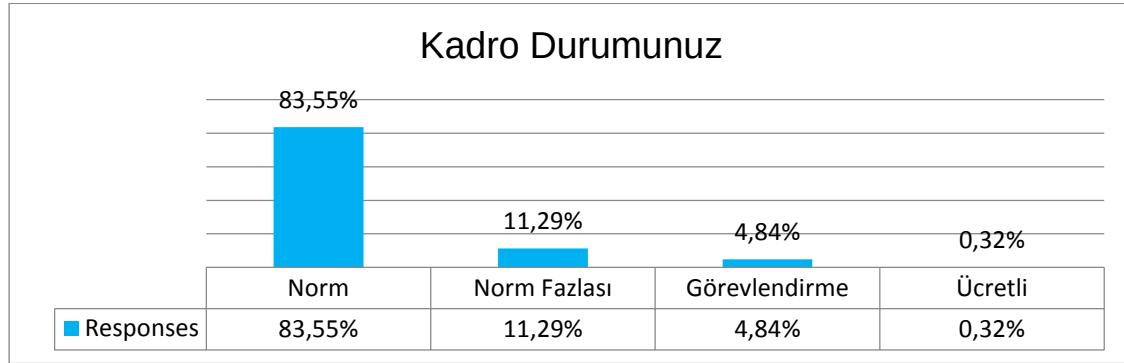
Anket katılımcılarının yaklaşık %80'lik bir kesimi asil öğretmen iken; yaklaşık %20'ye yakın bölümü ise aday öğretmendir. Katılımcıların yaş aralıkları ve görev süreleriyle ilgili veriler ile bu bilgi birlikte incelendiğinde, son yıllarda yapılan engelli öğretmen atamalarıyla birlikte aday engelli öğretmen sayısının fazlaştığı görülmektedir. Bu durum adaylık eğitimlerinin görme engelli öğretmenler için ne kadar uygun olduğu sorusunu da gündeme getirmektedir.

Şekil 17:Katılımcıların Görev Unvanı

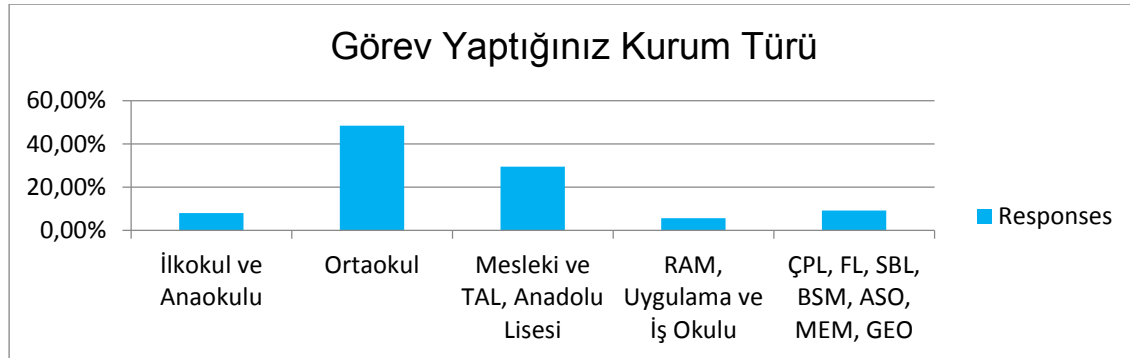
Katılımcıların sadece %2,26'lık bir oranı idareci olarak çalışmakta, diğer % 97,74'ü ise sadece öğretmen ünvanı ile görev yapmaktadır. Görme engelli öğretmenlerin idarecilik yapmamalarında kendi tercihleri veya sözlü mülakatlarda elenmeleri rol oynayabilir.

Şekil 18:Katılımcıların Kadro Durumu

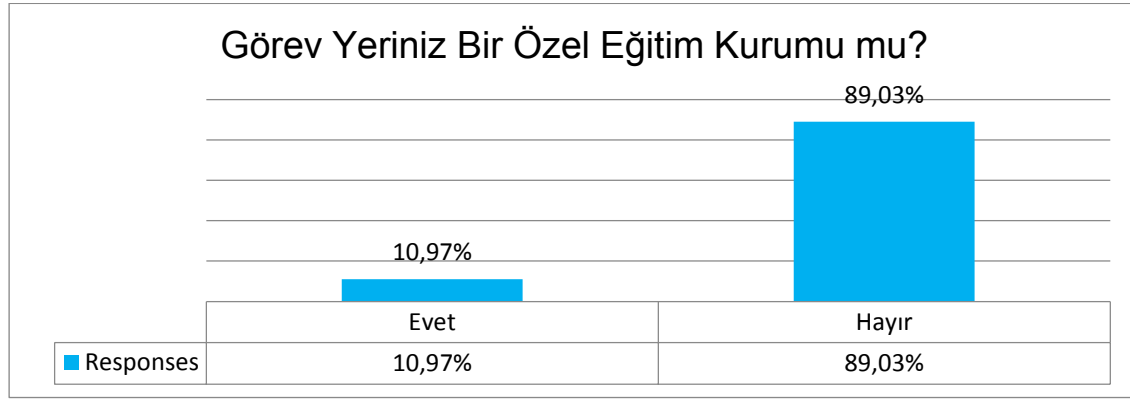
Katılımcıların % 83,55 oranı Norm kadroda görev yapmaktadır. Norm fazlası çalışanlar % 11,29; görevlendirme ile çalışanlar ise % 4,84 oranındadır. Ücretli çalışanlar ise %1'den daha az orandadır. Yaklaşık %17'lik bir kitlenin norm kadro dahilinde çalışmamasının en önemli etkeni, engelli öğretmenlerin doğu görevinden muaf olmaları nedeniyle şehir merkezlerine atanmaları ve okulun statüsü değiştiğinde hizmet puanları da düşük olduğundan norm fazlası olma durumuyla karşılaşmaları olarak açıklanabilir. Öte yandan, engelli öğretmen ataması sonucunda ilk olarak İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin emrine verilen görme engelli öğretmenlerin bir kısmının MEM tarafından norm fazlası olarak eğitim kurumlarına kadrolarının verildiği de bilinmektedir.

Şekil 19:Katılımcıların Çalıştığı Okul Türü

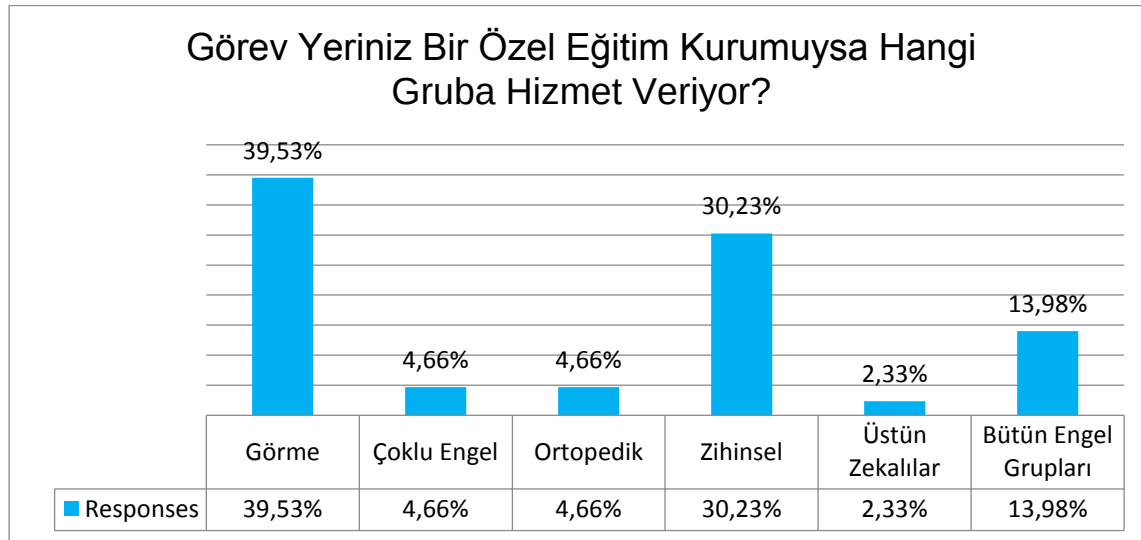
Katılımcıların görev yaptıkları kurum türüne bakıldığında, yaklaşık %50'ye yakın bir kesim ortaokul ve imam hatip ortaokullarında görev yapmakta iken; yaklaşık %32'si ise ortaöğretim kurumlarında çalışmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezi, Halk Eğitim ve Akşam Sanat Okulu ve Rehberlik ve Araştırma Merkezi gibi kurumlarda da görev yapan görme engelli katılımcılar bulunmaktadır. Öte yandan anket katılımcısı görme engelli öğretmenler arasında il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri ile Bakanlık merkez teşkilatında görev yapan kişi bulunmamaktadır.

Şekil 20: Katılımcıların Çalıştığı Kurumun Statüsü

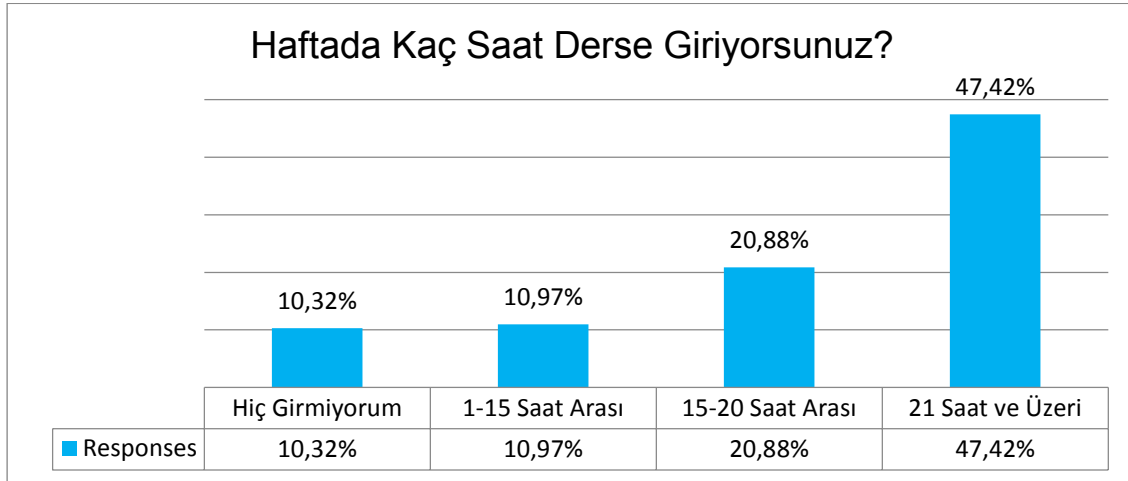
Katılımcılar % 89 gibi çok büyük bir oranda genele hitap eden eğitim kurumlarında çalışmaktadır. Özel eğitim veren bir eğitim kurumunda çalışanların oranı %11'e yakındır. Bu durum, görme engelli öğretmenlerin büyük bir kısmının diğer meslektaşlarıyla aynı çalışma ortamını paylaştığını ve çoğunlukla herhangi bir fonksiyon kaybı olmayan öğrencilere eğitim verdiğini göstermektedir. Ayrıca bu tablo gelecek neslin görme engelli kişiler hakkındaki farkındalık düzeylerinin yüksek olmasını da sağlayabilir.

Şekil 21: Katılımcıların Çalıştığı Özel Eğitim Kurumunun Hedef Kitlesi

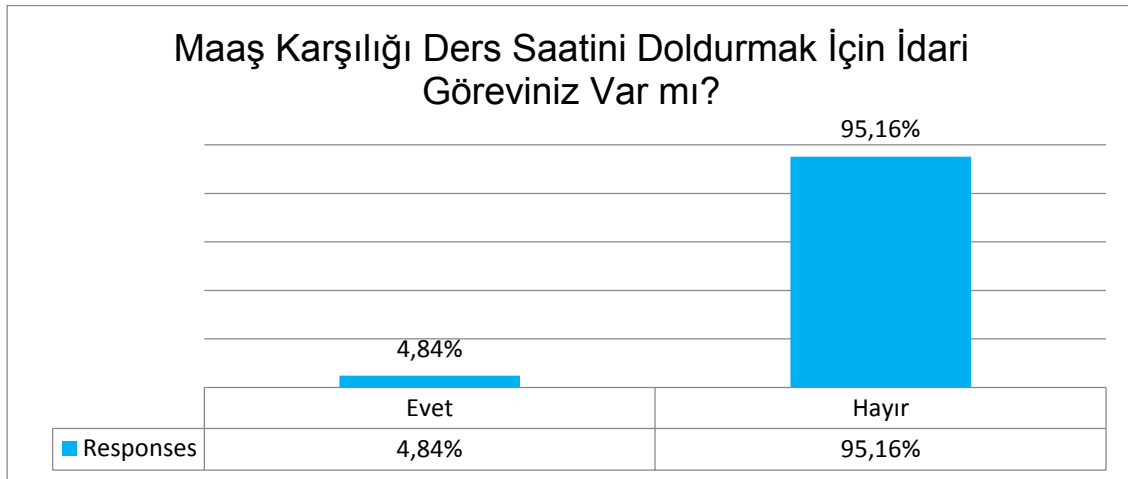
Özel eğitim kurumlarında çalışan katılımcıların %39,53'ünün görme engelli, % 30,23'ünün zihinsel engelli bireylere eğitim verdiği görülebilmektedir. Çoklu Engel ve Ortopedik Engelli gruplarına eğitim veren katılımcı oranı %4,66, Bilim Sanat Merkezleri'nde eğitim veren katılımcıların oranı %2,33 ve bütün engel gruplarına eğitim veren kurumlarda çalışanların oranı ise yaklaşık % 14 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 22:Katılımcıların Haftalık Ders Yüğü

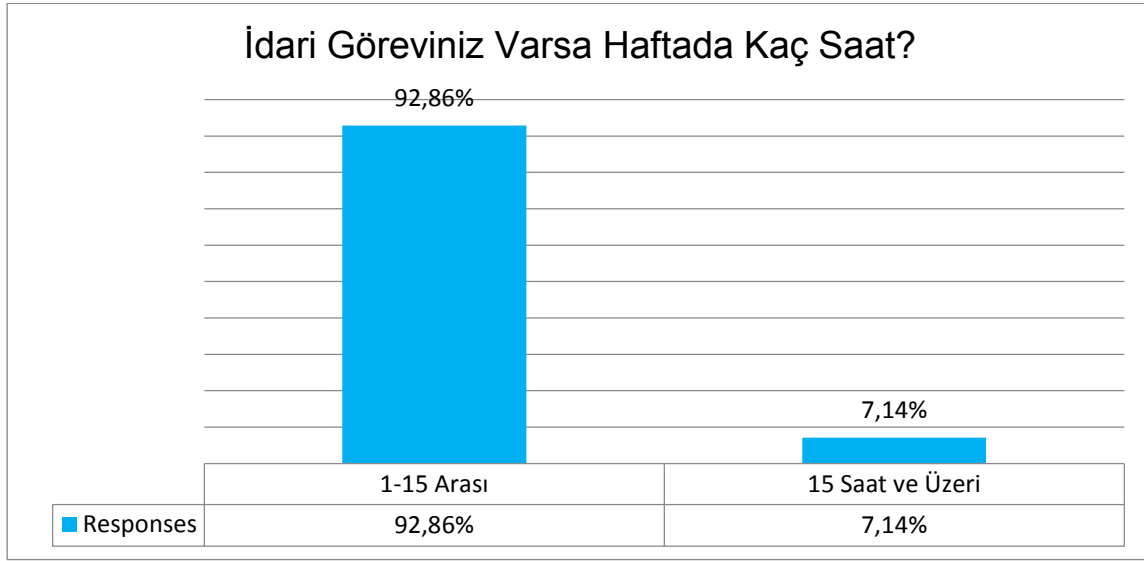
Görme engelli öğretmenlerden oluşan katılımcıların ders yükleri büyük oranda (yaklaşık % 68) 16 saat ve üstü ders saatinden oluşmaktadır. Bütün katılımcıların % 47,42'si 20 saatten fazla derse girmektedir. 16-20 saat arası derse girenlerin oranı %21,29; 15 saat derse girenlerin oranı %10; 15 saatten az derse girenlerin oranı %10,97 ve hiç derse girmeyenlerin oranı ise %10,32'dir. Derse girmeyen öğretmenler genel itibariyle Rehberlik branşına mensup veya Rehberlik ve Araştırma Merkezi gibi kurumlarda çalışan kişilerdir.

Şekil 23:Katılımcıların Maaş Karşılığı İdarecilik Görevi

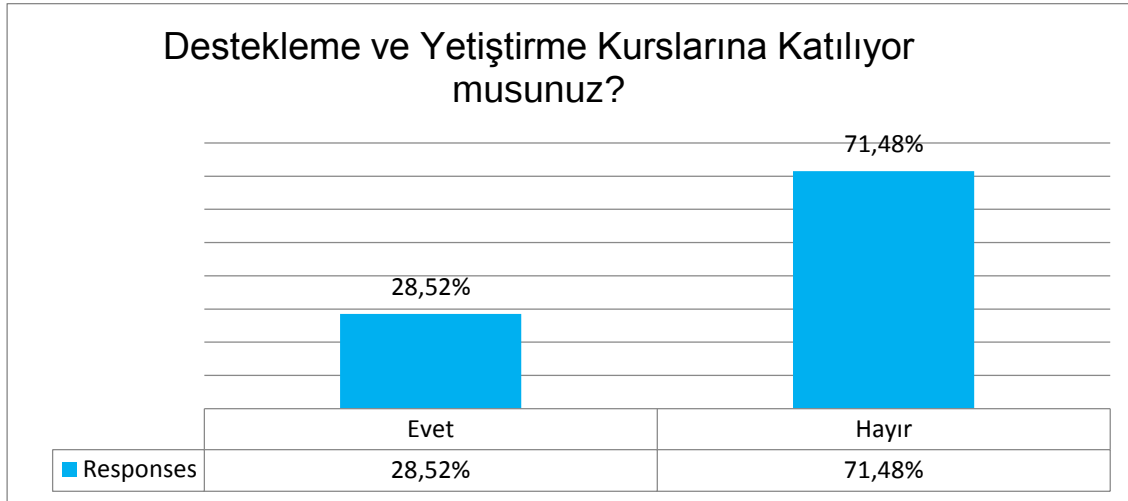
Katılımcılardan maaş karşılığı ders saatini doldurmak için idari görev yapanların oranı %4,84; maaş karşılığı ders saatini doldurmak için idari görevi olmayanların oranı ise %95,16'dır. Bu durum, görme engelli öğretmenlerin büyük oranda aktif olarak mesleğini sürdürdüğünü göstermektedir.

Şekil 24:Katılımcıların Haftalık İdari Görev Yüğü

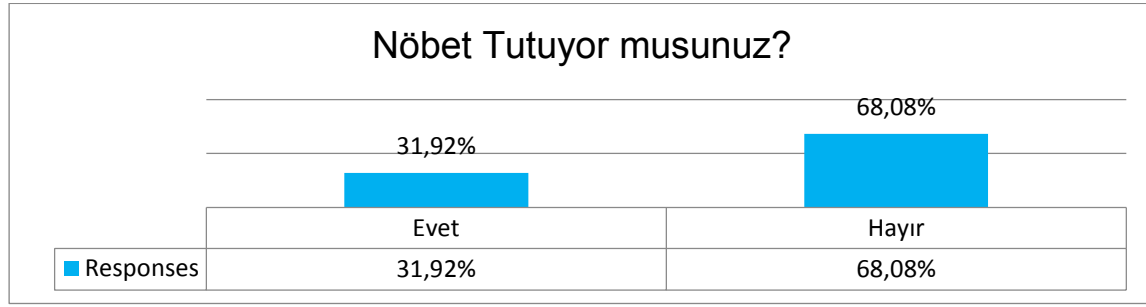
Görme engelli öğretmen katılımcıların % 92,86'sının 1-15 saat arasında görev yükü olduğu görülmektedir. 15 saatten fazla idari yükü olanların oranı% 7,14 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 25:Katılımcıların Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına Katılımı

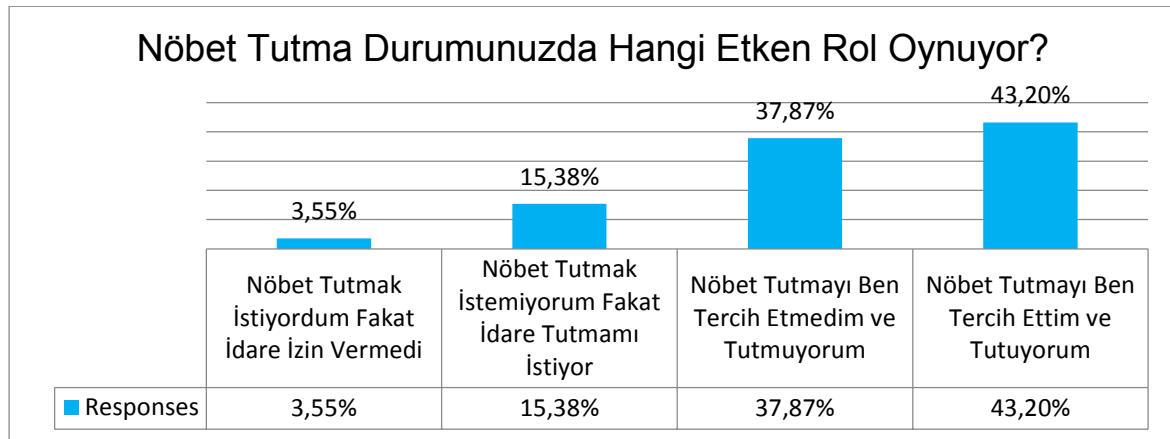
Anket katılımcısı görme engelli öğretmenler arasında destekleme ve yetiştirme kursu açanların oranı %28,52 iken açmayanların oranı %71,48'dir. Halihazırda müfredat kapsamında tüm derslerden yeterli öğrenci sayısına ulaşılması halinde destekleme ve yetiştirme kursu açılabilmekteyse de, daha çok lise ve üniversiteye giriş sınavlarında soru sorulan dersler için bu talebin olduğu bilinmektedir. Görme engelli öğretmenlerin destekleme ve yetiştirme kurslarına katılımlarının düşük olmasında kendi tercihlerinin veya okul idarelerinin rolü olabilir.

Şekil 26:Katılımcıların Çalıştıkları Kurumda Nöbet Tutma Durumları

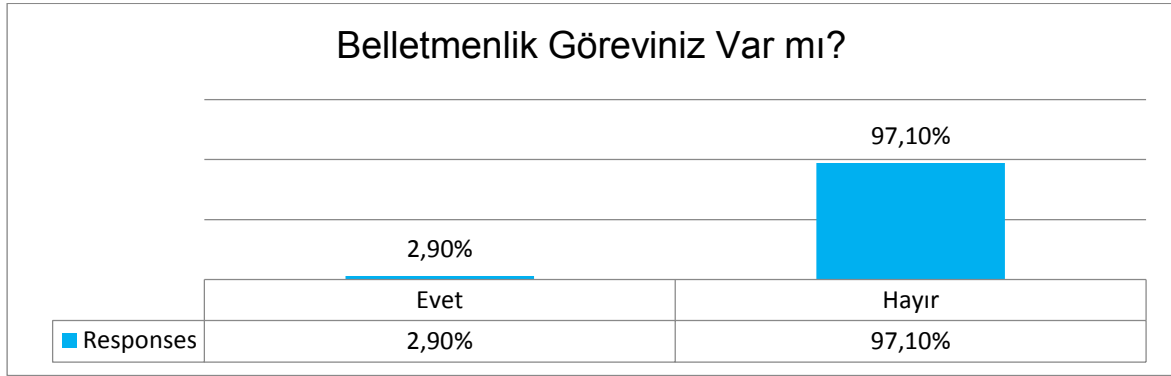
Görme engelli öğretmenler arasında kurumda nöbet görevi alanların oranı %31,92 iken görev almayanların oranı %68 dolayındadır. Mevzuatta görme engelli öğretmenlerin nöbet görevi alamayacağına dair bir hüküm yer almamasına ve nöbet görevinin kişinin kendi tercihine bırakılmasına rağmen neden böyle bir tabloyla karşı karşıya kalındığını yorumlayabilmek için şekil 27'nin de incelenmesine gereksinim vardır.

Şekil 27:Katılımcıların Nöbet Tutma Faktörü

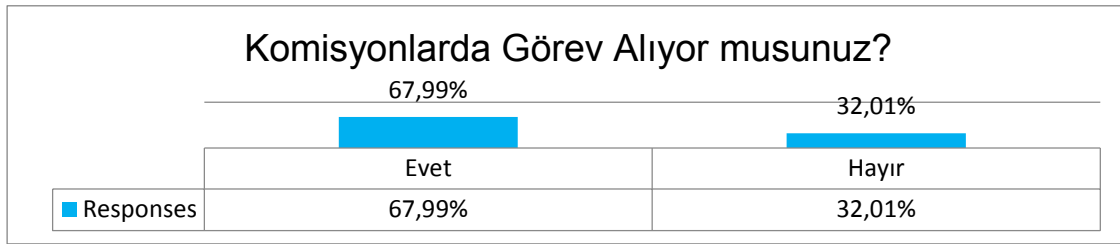
Kurumlarında Nöbet tutan görme engelli öğretmenlerin nöbetlere katılım faktörleri farklılık göstermektedir. %43,20'lik bir kitle kendi tercihi sonucu nöbetlere katılırken %37,87'si nöbet tutmayı istememekte ve nöbetlere katılmamaktadır. Nöbet tutmak istemediği halde idare tarafından nöbet tutması istenenlerin oranı (%15,38) dâhil edildiğinde, öğretmenlerin %58'den fazlasının kendi isteği ile ya da isteği dışında nöbet tuttuğu görülmektedir. %3,55'lik bir kesim ise nöbet tutmak istediği halde idare tarafından nöbet tutmasına izin verilmemektedir. Öte yandan mevzuat bakımından görme engelli öğretmenlerin nöbet tutma durumları kendi tercihlerine bırakılmış değildir. Buna rağmen büyük bir öğretmen kitlesinin nöbet tutmak istememe talepleri okul idarelerinin inisiyatifleriyle kabul edilmiş ve bu kişiler nöbet görevinden muaf tutulmuşlardır. Az sayıdaki kitleye okul idaresinin nöbet görevi vermemesi de mevzuat bakımından doğru değildir.

Şekil 28:Katılımcıların Belletmenlik Görevi

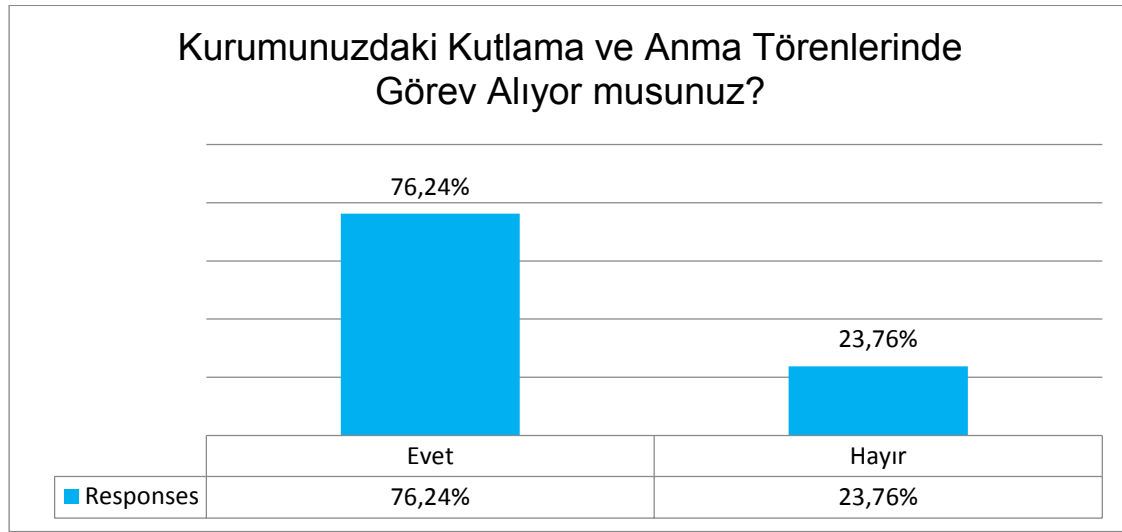
Belletmenlik görevi pansiyonu bulunan okullar için geçerli olan bir tür nöbet uygulamasıdır ve katılımcıların sadece %2,90'lık bir oranı belletmenlik görevi yürütmektedir. Bu görevi alanların büyük kısmı ise görme engellilere eğitim veren okullarda görev yapmaktadır.

Şekil 29:Katılımcıların Okullarda Kurulan Komisyonlara Katılımı

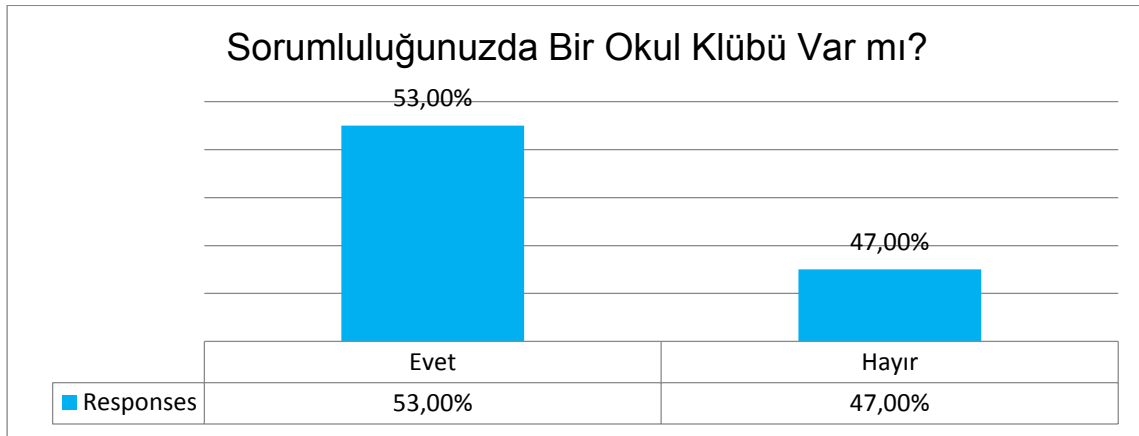
Her yeni eğitim-öğretim yılı başında gerçekleşen kurul toplantılarında, eğitim kurumunun ihtiyacına göre komisyonlar kurulmakta ve bu komisyonlar öğretmenler tarafından yürütülmektedir. Katılımcıların bu komisyonlarda ne kadar sorumluluk aldığını ölçmek amacıyla sorulan bu soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde; anketi cevaplayan görme engelli öğretmenlerin yaklaşık %68'i komisyonlara katılırken, %32'lik bir kitle herhangi bir komisyonda görev almadığını belirtmiştir. Bu veri bizlere her 3 katılımcıdan birinin bu komisyonlara katılmadığını göstermektedir. Anket katılımcısı görme engelli öğretmenler arasında kurulan komisyonlara katılmayanların oranının yüksek olmasında hangi faktörlerin rol oynadığının incelenmesine gerek vardır. Burada da görme engelli öğretmene sorumluluk vermeme veya kişinin bu sorumluluğu almaktan kaçınma tutumları gerçekleşmiş olabilir.

Şekil 30: Katılımcıların Kutlama ve Anma Törenlerine Katılımı

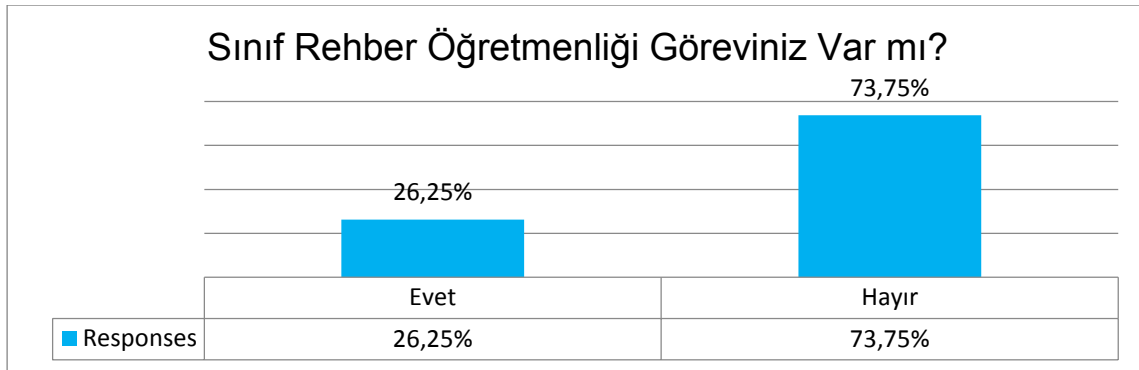
Ankete katılan görme engelli öğretmenlerin Eğitim kurumlarında gerçekleşen kutlama ve anma törenlerinin organizasyon sürecine ne kadar dahil olduğunu inceleyebilmek amacıyla sorulan bu soruya cevap verenlerin %76,24'ü görev aldığını, %23,76'sı ise görev almadığını ifade etmektedir. Her kurumda iç dinamiklere bağlı olarak bu organizasyonların düzenlenmesinde görev alan öğretmenlerin branşları farklılık gösterebilmektedir. Eğer eğitim kurumunda yeteri kadar Türkçe, Sosyal Bilgiler, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Müzik ve Beden Eğitimi gibi branşlardan öğretmen varsa, bu törenlerin organizasyonu söz konusu branşlarca paylaşılmaktadır. Şayet kurumda öğretmen sayısı azsa bu defa her branştan öğretmen bu tür etkinliklerde görev alabilmektedir. Bu etkenler de göz önünde bulundurulduğunda, ankete katılan görme engelli öğretmenlerin büyük oranda kutlama ve anma törenlerinde görev aldığı sonucuna ulaşılabilir.

Şekil 31:Katılımcıların Kulüp Sorumlulukları

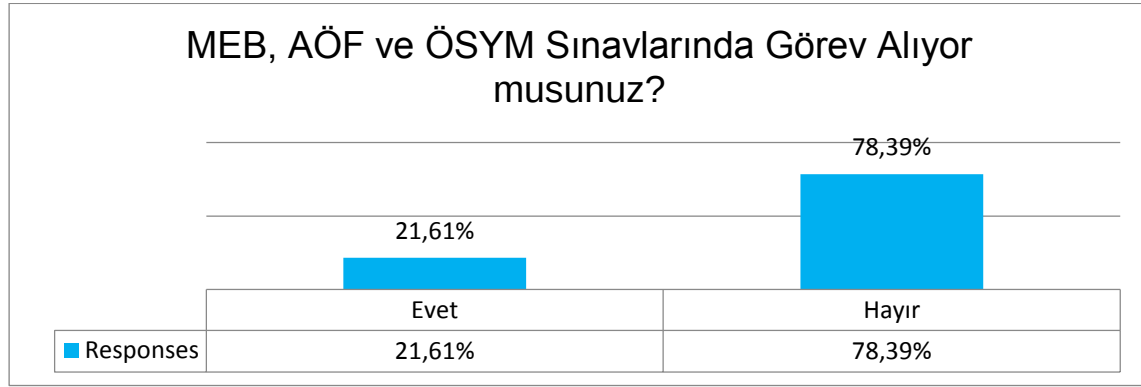
Katılımcıların okul kulübü sorumlulukları alma durumları birbirine yakın oranlardadır. %53 oranında bir kitle kulüp sorumluluğu üstlenirken, %47 oranındaki kitle kulüp sorumluluğu yürütmemektedir. Öte yandan geçtiğimiz eğitim-öğretim yılında bazı okullarda kulüp açılmaması da bu oranın oluşmasında bir etken olabilir.

Şekil 32:Katılımcıların Sınıf Rehber Öğretmenliği Görevi

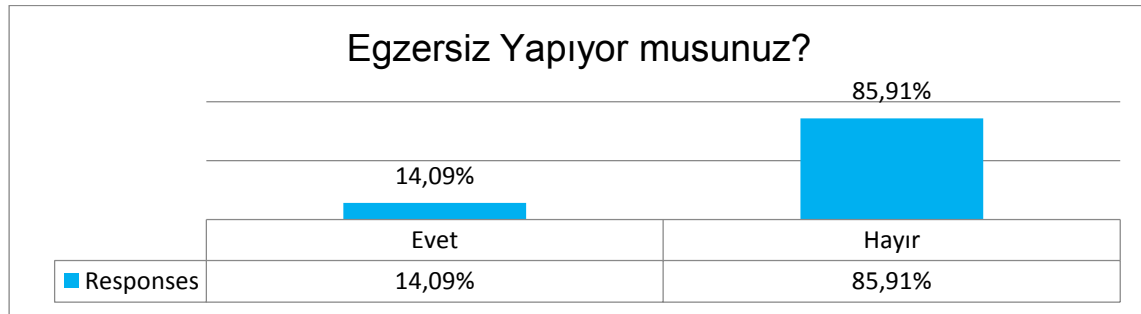
Ankete katılan görme engelli öğretmenlerin %26,25'inin sınıf rehber öğretmenliği görevi bulunmakta, %73,75'inin ise bulunmamaktadır. Bu oranın oluşmasında öğretmenin kendi tercihi ve okul idaresinin yaklaşımı rol oynayabilir. Diğer yandan şekil 31 ve 32'nin birlikte incelenmesi gereken yönü ise; okullarda genellikle kulüp sorumluluğu ya da sınıf rehber öğretmenliği görevlerinden birinin alınması durumudur. Bu iki veriye birlikte bakıldığında, katılımcıların %80'ye yakın bir kısmı sınıf rehber öğretmenliği yapmakta ya da kulüp sorumluluğu görevini yerine getirmektedir. Geriye kalanların büyük çoğunluğunun Rehberlik ve Özel Eğitim gibi branşlara mensup olması nedeniyle bu görevlerde yer almaması ise, sınıf rehber öğretmenliği ve kulüp sorumluluğundan birinin alınma oranının yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Şekil 33:Katılımcıların Ülke Çapında Yapılan Sınavlarda Görev Alma Durumu

MEB, Anadolu Üniversitesi (AÖF) ve Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) gibi kurumlar tarafından yapılan sınavlarda görev alan katılımcı görme engelli öğretmen oranı %21,61 olarak görülmektedir. Katılımcıların % 78,39'u bu tür sınavlarda görev almamaktadır. Sınav ücretleri öğretmenlerin bu sınavlarda görev almasını teşvik eden bir unsurdur. Görme engelli öğretmenlerin bu sınavlarda görev almamasının en büyük etkeni, yapılacak görevlerin görmeye dayalı olduğunu düşünmeleri olabilir.

Şekil 34:Katılımcıların Egzersiz Yapma Durumu

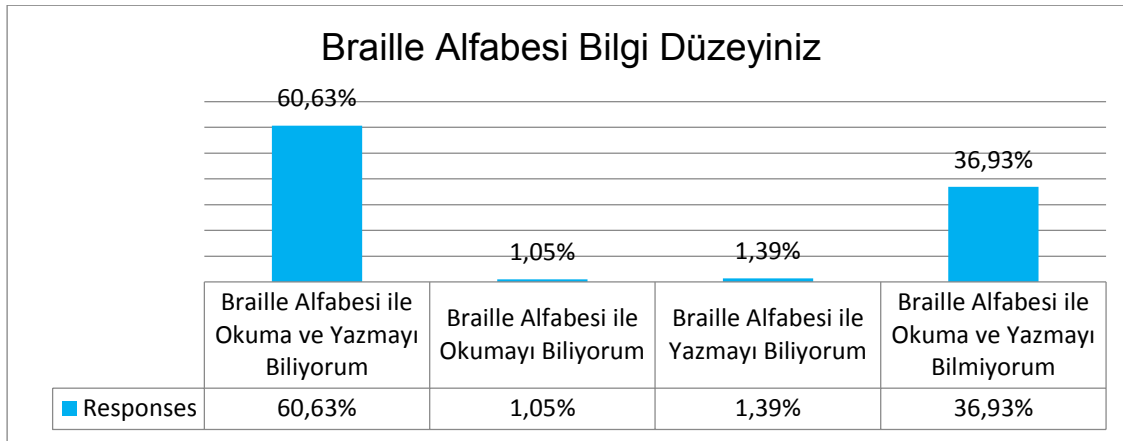

Egzersiz çalışmaları; çoğunlukla müzik, beden eğitimi, görsel sanatlar ve Türkçe gibi branş öğretmenlerinin, öğrencilerin sosyalleşmelerini sağlamak ve kişisel gelişimlerini arttırmak amacıyla yaptıkları etkinliklerdir. Katılımcıların egzersiz yapma durumuyla ilgili verileri incelediğimizde yalnızca %14,09'luk bir kesim bu faaliyeti gerçekleştirdiğini ifade etmiş; %85,91 oranındaki bir kesim ise egzersiz yapmadığını belirtmiştir. Egzersiz yapılmamasında kişinin kendi tercihi ya da okul idaresinin tutumu rol oynayabilir. Ayrıca her branşın egzersiz çalışması yapmaması da bu oranın oluşmasında bir etkindir.

D-Ders Materyalleri ve Eğitim Teknolojilerine Erişim

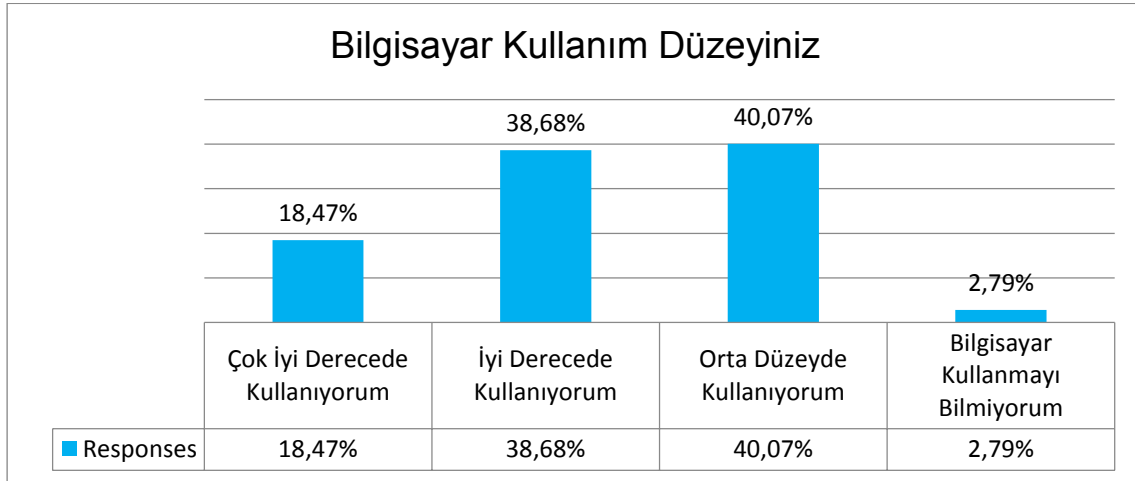
“Ders Materyalleri ve Eğitim Teknolojilerine Erişim” başlıklı bölümde; katılımcıların bilgisayar kullanma düzeyleri, hangi materyalleri etkin olarak kullandıkları, etkileşimli tahta ve tablet ve benzeri araçların ne kadar görme engelli öğretmenlere uygun olduğu, MEBBİS, E-Okul ve EBA gibi dijital uygulamaların ve internet sitelerinin erişilebilirlik kurallarına uygun tasarlanıp tasarlanmadığı gibi konularda görüşleri alınmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda katılımcıların Braille alfabesi bilgi düzeyleri, bilgisayar kullanım düzeyleri, bilgisayar için destekleyici teknolojiye başvurma durumları, sınıfta hangi ders araç-gereçlerini kullanabildikleri, kitap ve ders araç-gereçlerine hangi yöntemle ulaşmayı tercih ettikleri, görev yaptıkları kurumda hangi destek teknolojilerinin mevcut olduğu, kurumlarında etkileşimli tahta varlığı ve varsa katılımcıların kullanım durumları, kurumları tarafından tablet bilgisayar verilme durumu ve verildiyse kullanım durumları, E-Okul, MEBBİS, EBA, E-Müfredat ve Z-Kitap uygulamalarına erişim durumları sorgulanmaktadır.

Şekil 35: Katılımcıların Braille Alfabesi Bilgi Düzeyleri

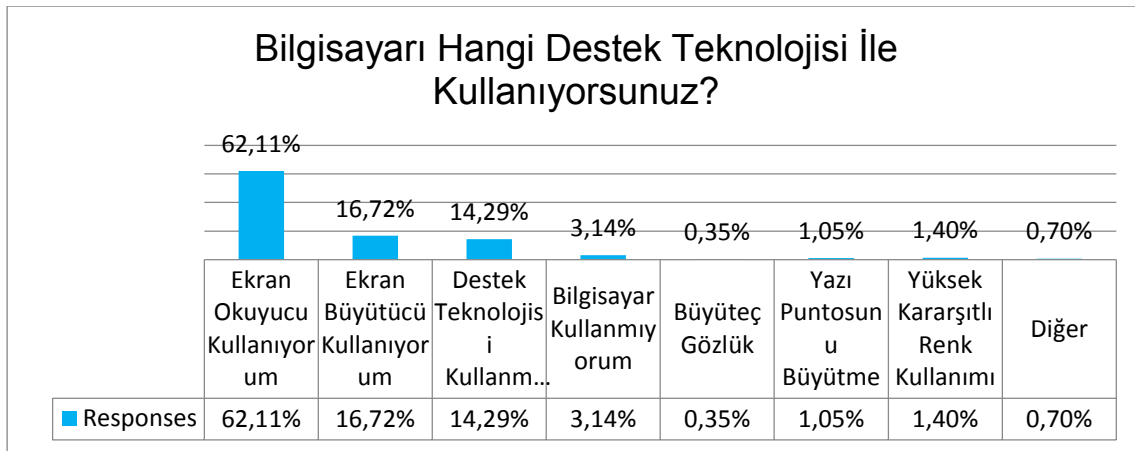
Hiç görmeyenler başta olmak üzere, görme engelli bireylerin büyük bir kısmı eğitimi esnasında Braille (kabartma) alfabesini kullanmaktadır. Her ne kadar bilişim teknolojisi alternatif yöntemlerle bilgiye erişimi daha kolay hale getirse de, Braille yazı günlük yaşamda halen önemini korumaktadır. Kabartma ekran teknolojisi de bu alfabenin gelecekte önemini kaybetmeyeceğini göstermektedir. Şekil 4'de gösterildiği gibi, anket katılımcılarının %57,49'luk bir oranı %91-100 arası görme kaybına sahiptir. Braille alfabesiyle okuyup yazabilenlerle sadece yazan veya sadece okuyabilenlerin oranı %63 seviyelerindedir. Bu iki veri birlikte incelendiğinde, görme kaybı oranıyla Braille alfabesi kullanım oranı arasında bir yakınlık dikkati çekmektedir.

Şekil 36:Katılımcıların Bilgisayar Kullanma Düzeyleri

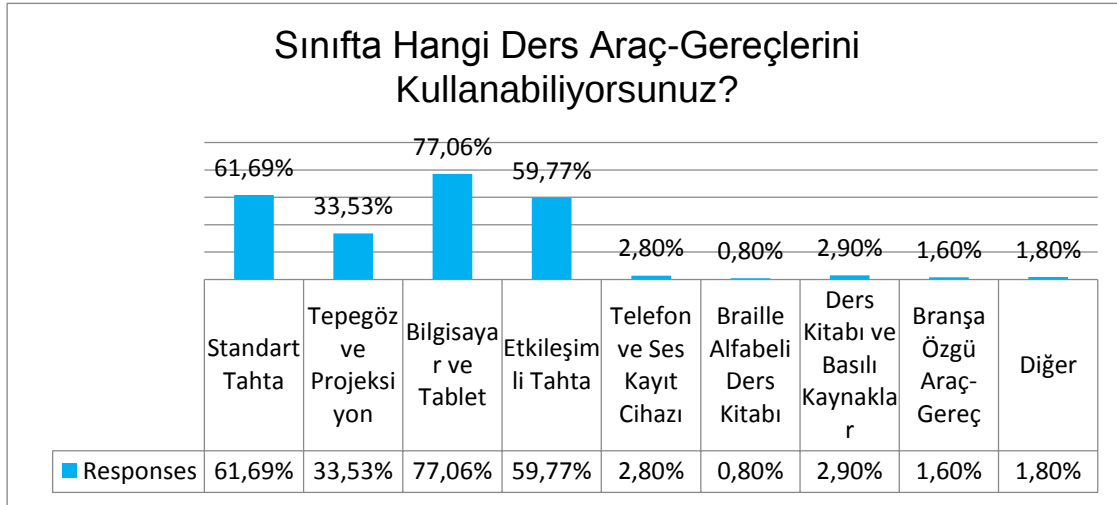
Ders araç gereçlerini kullanım yeteneği, öğretmenlik mesleğinde yeterliliğin artmasına ya da azalmasına neden olabilmektedir. Katılımcıların neredeyse tamamı (%97,21) bilgisayar kullanabilmektedir. Bu oran kendi içinde %18,74 oranında çok iyi; %38,68 oranında iyi ve %40,07 oranında orta düzeyde bilgisayar kullanımı içermektedir.

Şekil 37:Katılımcıların Bilgisayarlarında Kullandığı Destek Teknolojileri

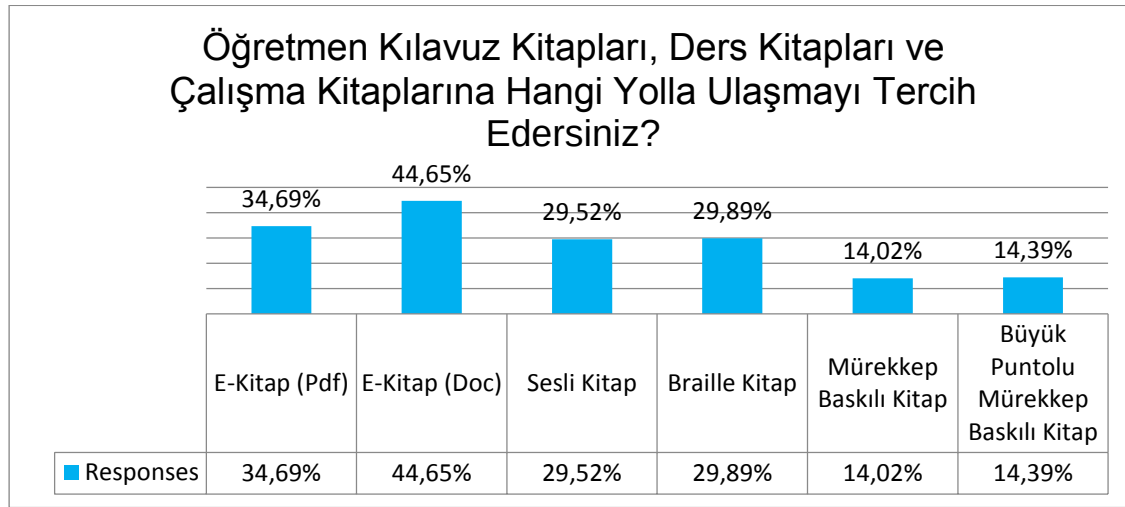
Görme engelli öğretmenlerden oluşan katılımcıların bilgisayar kullanımı sırasında %80'e yakın oranda destekleyici teknolojiye başvurduğu görülmektedir. %60 oranında ekran okuyucu, %20'ye yakın oranda ise ekran büyütücü kullanımı belirgindir. Yaklaşık % 15'lik bir kitlenin destekleyici teknoloji kullanmadığı da dikkati çekmektedir. Bilgisayar kullanmayan, büyüteç gözlük kullanan, bilgisayarın kendi yazılımından yararlananlar da çok küçük oranlarda görülmektedir. Kullanılan destek teknolojileri ile görme kaybı oranları birlikte incelendiğinde bir tutarlılık olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Şekil 38: Katılımcıların Sınıfta Kullandığı Araç-Gereçler

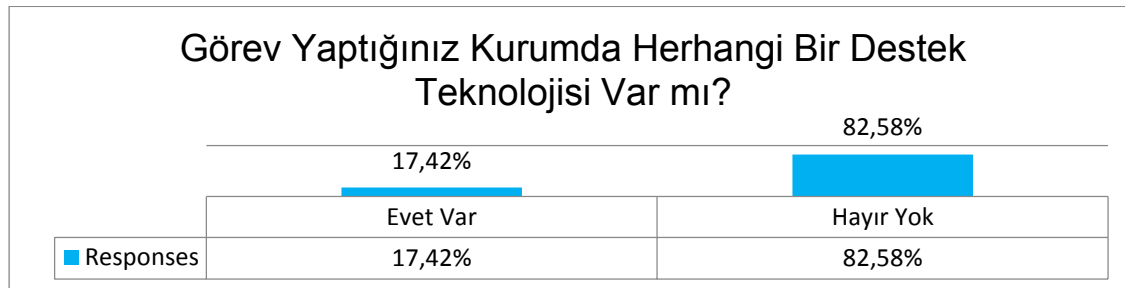
Katılımcıların eğitim-öğretim süreçlerinde ders araç gereçlerini kullanabilme yetileri önem arz etmektedir. Bu kapsamda en çok kullanılabilen ders aracı %77 oranında bilgisayar ve tabletlerdir. Standart yazı tahtalarının %61,69 oranında kullanılıyor olması ilgi çekici bir durumdur. Görme kaybı yüksek olan öğretmenlerin tahtaları bir öğrenci desteğiyle kullandığı düşünülmektedir. Etkileşimli tahta ise %59,77 oranında kullanılabilir. Telefon, standart basılı materyaller ve diğerleri de %3'ten daha az oranda kullanılabilir. Grafikte yer alan oranların toplamda %100'den fazla olması, katılımcıların bu soruda birden fazla araç-gereci işaretleyebilmesiyle ilgilidir.

Şekil 39:Katılımcıların Basılı Materyallere Ulaşma Tercihi

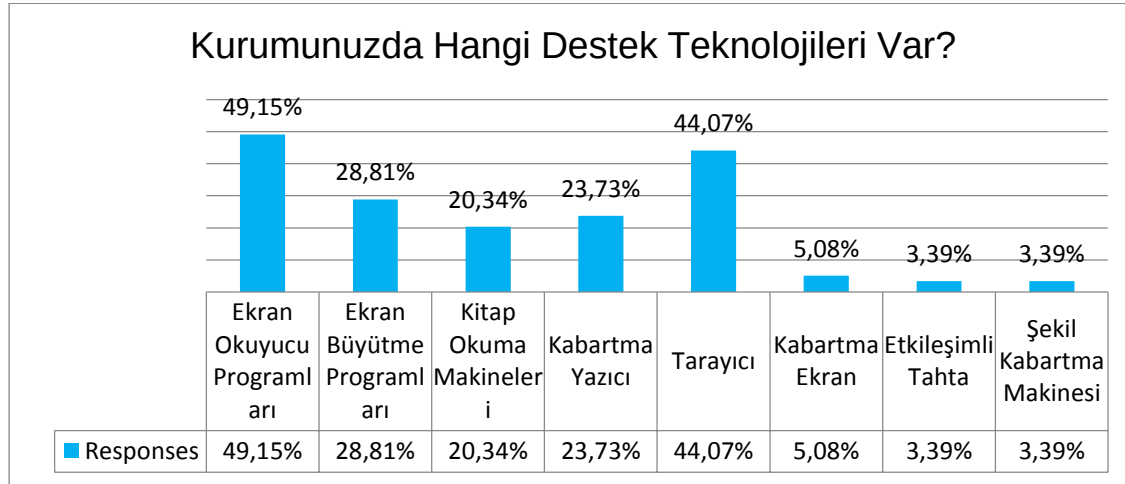
Erişilebilirlik; engellilerin günlük hayatında olduğu gibi, mesleki hayatlarında da önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenlik mesleği icra eden görme engelli bireylerin ders kitapları ve çalışma kitaplarına ulaşma konusundaki tercihleri değişken olmakla birlikte, standart punto baskılı kitaplar en az (%14,02 oranında) tercih edilmektedir. Bu tür kitapları seçen katılımcıların görme kaybı oranı düşüktür. Büyük puntolu kitaplar da yakın oranda (%24,39 oranında) tercih edilmektedir. Braille baskılı kitaplar %29,89 oranında; sesli kitap %29,52 oranında; PDF ve DOC formatındaki dijital kitaplar ise toplamda % 80'e yakın oranda tercih edilmektedir. Bu oran görme engelli öğretmenlerin bilgisayar teknolojilerini etkin biçimde kullandığını göstermektedir. Oranların çoklu seçimlerden kaynaklanan %100'ü aşan büyüklüğü dikkate alınmalıdır.

Şekil 40:Katılımcıların Çalıştığı Kurumda Destek Teknolojileri Durumu

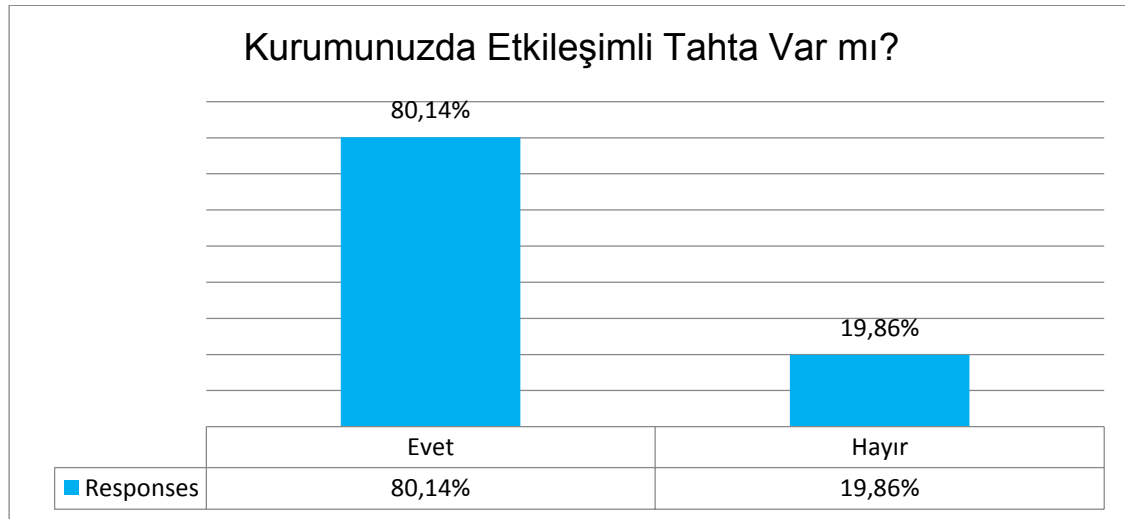
Görme engelli katılımcıların destekleyici teknoloji kullanımında yaygınlık olmasına rağmen (bkz: Şekil 37) çalıştıkları kurumlarda destek teknolojileri varlığının yetersiz (%17,42) olması dikkat çekmektedir. Katılımcıların kurumları %82,58 gibi çok büyük oranda bu tür teknolojilerden mahrumdur. Destek teknolojisi bulunan kurumların büyük bir kısmı ise özel eğitim kurumlarıdır.

Şekil 41: Katılımcıların Çalıştığı Kurumda Bulunan Destek Teknolojileri

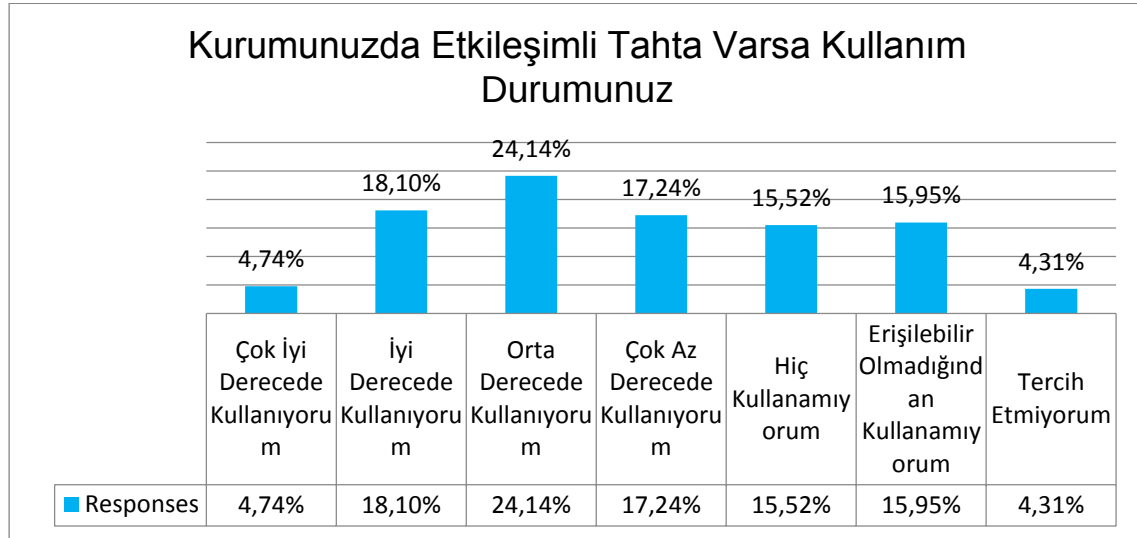
Destek teknolojilerine sahip kurumlarda en sık rastlanan teknolojik destek ürünü ekran okuyucu yazılımlardır (%49,15). Belge tarayıcılar ikinci sıklıkta (%44,07), Braille yazıcılar %23,73 ve metin seslendirme cihazları ise % 20,34 oranında mevcuttur. Kabartma ekran %5,08; etkileşimli tahta ve şekil kabartma aracı da %3,39 oranında bulunmaktadır. Bu ürünlerin maliyetlerinin yüksek olduğu dikkate alındığında, bahsi geçen teknolojilerin çoğunlukla özel eğitim kurumlarında bulunduğu çıkarımında bulunulabilir.

Şekil 42: Katılımcıların Kurumlarında Etkileşimli Tahta Varlığı

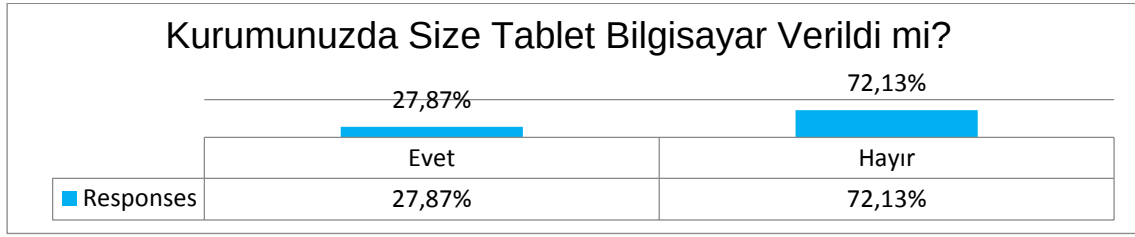
Fatih Projesi (Fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi) kapsamında, eğitim kurumlarına etkileşimli tahtalar kurulmaktadır. Bu tahtalar aracılığıyla dijital eğitim içerikleri derslerde daha fazla kullanılabilir hale gelmiştir. Katılımcıların bulunduğu eğitim kurumlarının %80,14'ünde etkileşimli tahta kurulumu gerçekleştirilmiştir.

Şekil 43: Katılımcıların Etkileşimli Tahta Kullanım Durumları

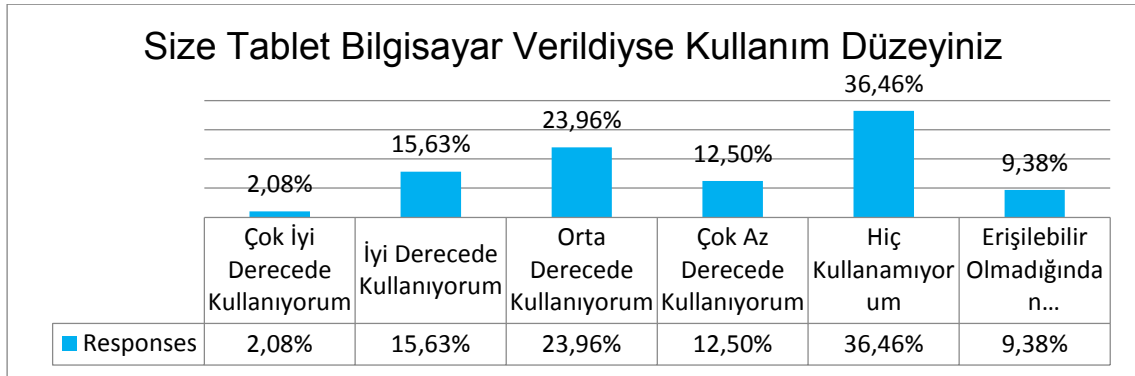
Çalıştığı kurumda etkileşimli tahta bulunan katılımcıların bu teknolojiyi kullanım oranları göz önünde tutulduğunda; %24,14 oranında orta derece kullanabilme yeteneği, %18,10 oranında iyi derecede kullanım yeteneği, %17,24 oranında çok az kullanım yeteneği görülmektedir. Çok iyi kullandığını ifade edenlerin oranı ise yalnızca %4,74'te kalmıştır. Bu oranlar toplamda % 64,22'ye ulaşmaktadır. Hiç kullanamayanların oranı %15,52 oranındadır. %4,31 oranında bir kitle etkileşimli tahta kullanmayı tercih etmemektedir. Dikkat çekici olan ise %15,95 oranında bir katılımcı kitlesinin etkileşimli tahtayı erişilebilir olmadığı için kullanamamasıdır. Gerçekten de derneğimiz Bilişim Komisyonu'nun erişilebilirlik testlerine göre, etkileşimli tahtaların görme engelli öğretmenler için erişilebilir olmadığı ve birtakım düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin bu tahtalarda bir ekran okuyucu yazılım mevcut değildir. Ek bir donanım olmadan (kablosuz ya da Bluetooth klavye vb.) cihazı kontrol etmek de mümkün değildir. Buradan yola çıkarak, etkileşimli tahtayı farklı seviyelerde kullanan görme engelli öğretmenlerin, bazı uyarlamaları kendi imkanları ve bilgileri doğrultusunda gerçekleştirdiği söylenebilir.

Şekil 44:Katılımcılara Kurumlarından Tablet Bilgisayar Tahsisi

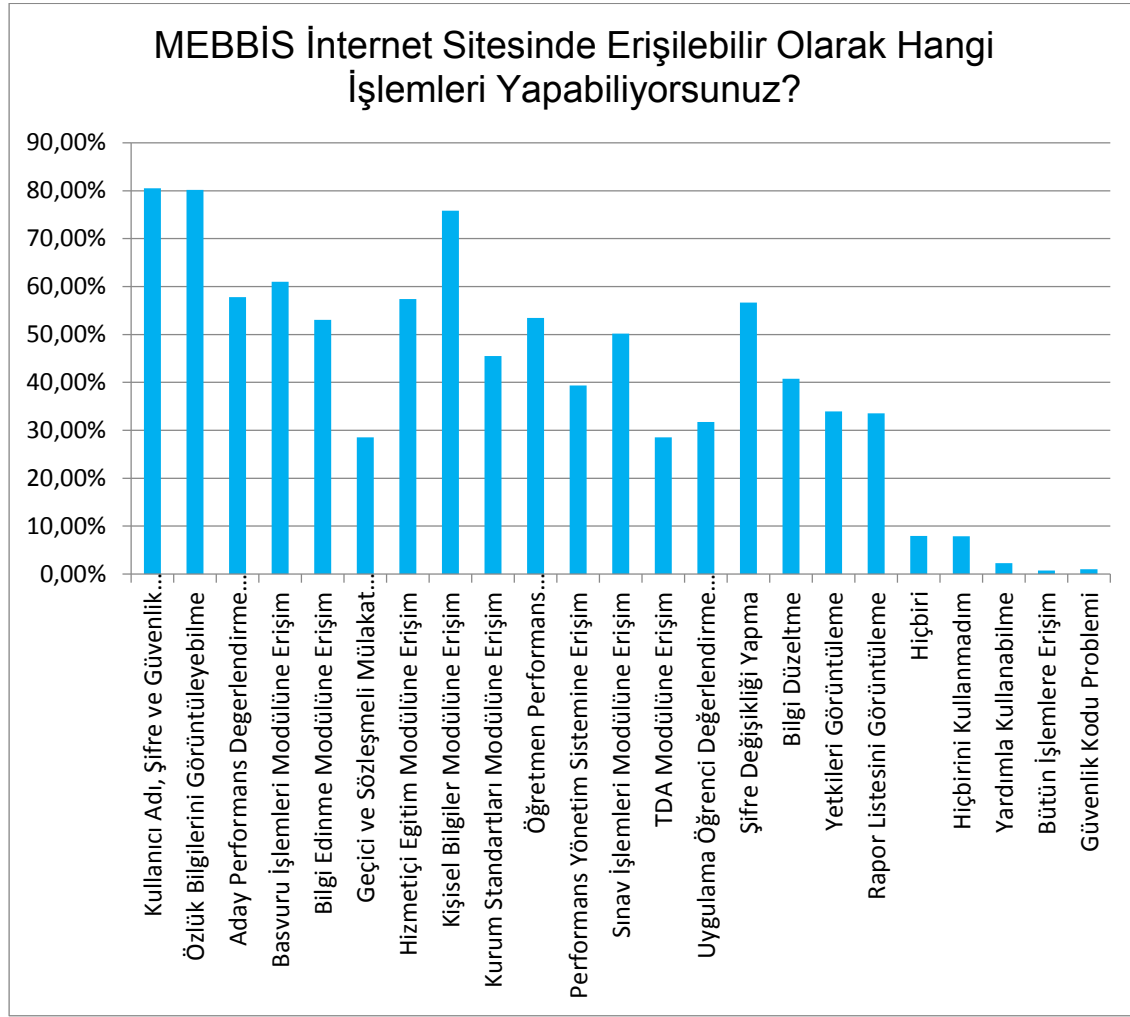
Fatih Projesi kapsamında, öğrenci ve öğretmenlere tablet bilgisayarlar temin edilerek eğitimde teknoloji kullanımının daha etkin hale getirilmesi hedeflenmektedir. Katılımcı öğretmenlerin %27,87'sine tablet bilgisayar verilmiş, %72,13'üne ise verilmemiştir. Bu tabletlerin çoğunlukla ortaöğretim kurumlarına verilmiş olduğu bilgisi dikkate alındığında, söz konusu oranın nedeni de ortaya çıkmaktadır.

Şekil 45:Katılımcıların Tablet Bilgisayar Kullanım Düzeyleri

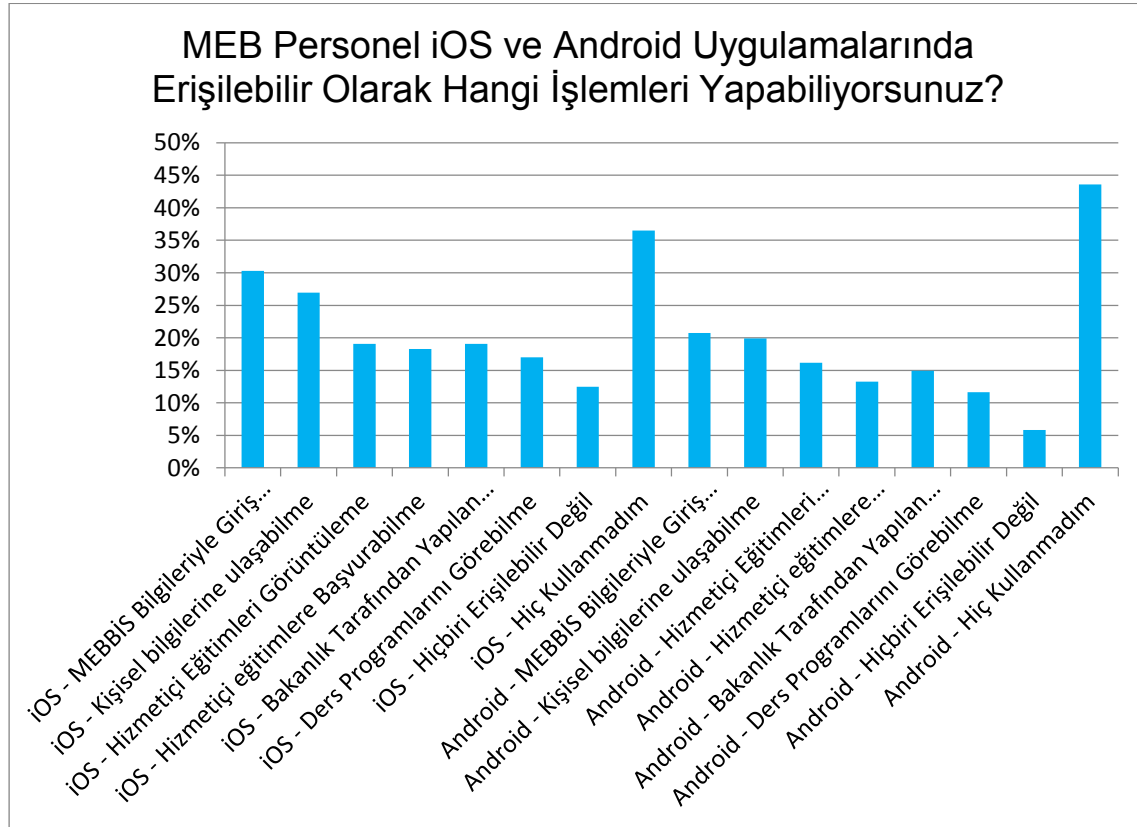
Kurumları tarafından kendilerine tablet bilgisayar verilen katılımcılardan %36,46'sı bu cihazları erişilebilir olmadığından kullanmadığını ifade etmektedir. %9,38 oranında bir katılımcı grubu ise tablet bilgisayar kullanmayı tercih etmediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla kullanımsızlık oranı toplamda %45,84'e ulaşmaktadır. Kullanılabilirlik oranları ise çok iyi kullanabilenler %2,08; iyi derece kullanabilenler %15,63; orta derece kullanabilenler %23,96 ve çok az kullanabilenler ise %12,50'dir. Yine yapılan incelemelerde, tablet bilgisayarların görme engelli öğretmenler için erişilebilirlik standartlarını karşılamadığı tespit edilmiştir. Ayrıca; farklı dönemlerde değişik özelliklerde ve donanımlarda cihazlar verilmiştir. Dolayısıyla bu cihazları kullananların görme kaybı oranı düşük olanlar ve birtakım uyarlamalarla belli özelliklerini uyumlu hale getirenlerden oluştuğu düşünülmektedir. Son olarak; bilgisayar kullanım oranı %97'lere ulaşan bir kitlenin gerek etkileşimli tahtayı ve gerekse tabletleri kullanma oranının düşüklüğü, bu cihazların erişilebilirlikten yoksun olmalarıyla açıklanabilir.

Şekil 46: Katılımcıların MEBBİS İnternet Sitesine Erişimleri

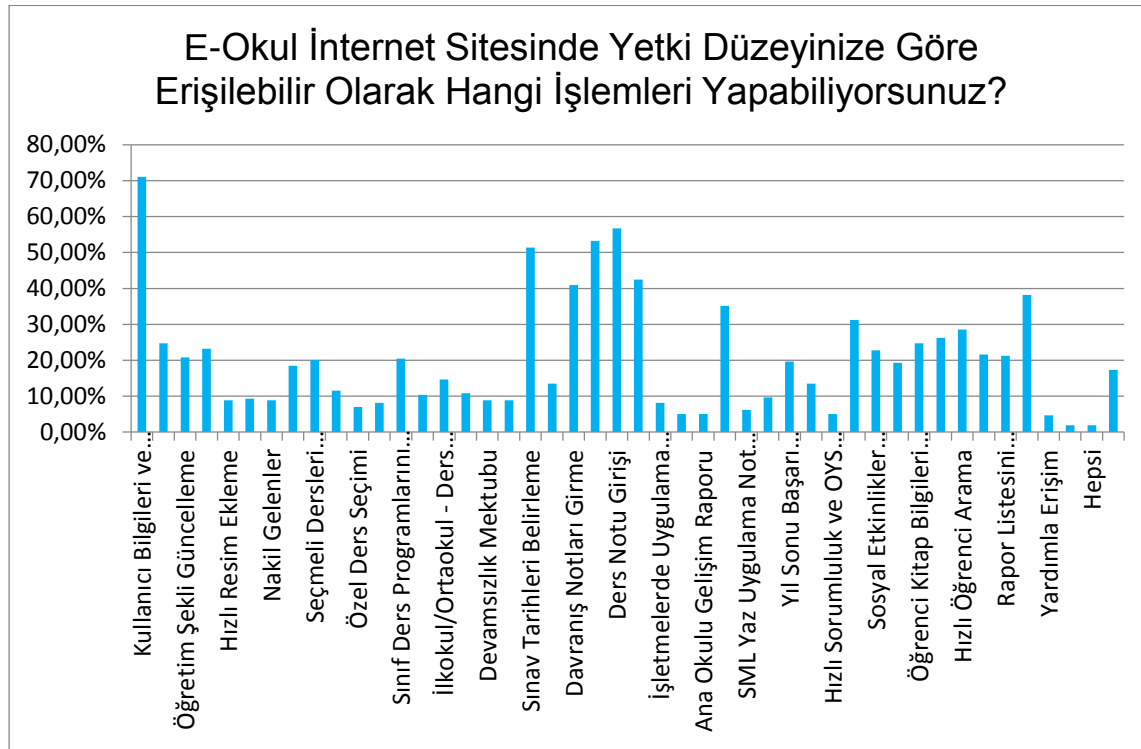
Öğretmenlerin özlük bilgilerine ulaşip düzenleyebilmesi ve kurs, seminer ve sınav uygulamaları gibi birtakım başvuru işlemlerini gerçekleştirebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) geliştirilmiştir. Katılımcıların MEBBİS modülleri üzerinde işlem yapabilme yeterliliklerine göz atıldığında; en fazla yeterlilikler kullanıcı girişi (%80,51), özlük bilgilerini görüntüleyebilme (%80,14) ve kişisel bilgiler modülüne erişim (%75,81) gibi temel uygulamalarda görülmektedir. Ayrıca aday performans değerlendirme modülü, başvuru işlemleri modülü, bilgi edinme modülü, hizmetiçi eğitim modülü, öğretmen performans değerlendirme modülü, sınav işlemleri modülü ve şifre değişikliği yapma gibi işlemlere erişim de %50'nin üzerindedir. Buradan MEBBİS internet sitesinin görme engelli öğretmenler tarafından iyi düzeyde kullanılabildiği sonucuna ulaşılabılır. Yine de yapılan erişilebilirlik testlerinde MEBBİS internet sitesinin ekran okuyucularla daha uyumlu çalışabilmesi için bazı düzenlemelere gereksinim duyulduğu tespit edilmiştir.

Şekil 47: Katılımcıların MEB Personel Mobil Uygulamalarına Erişimi

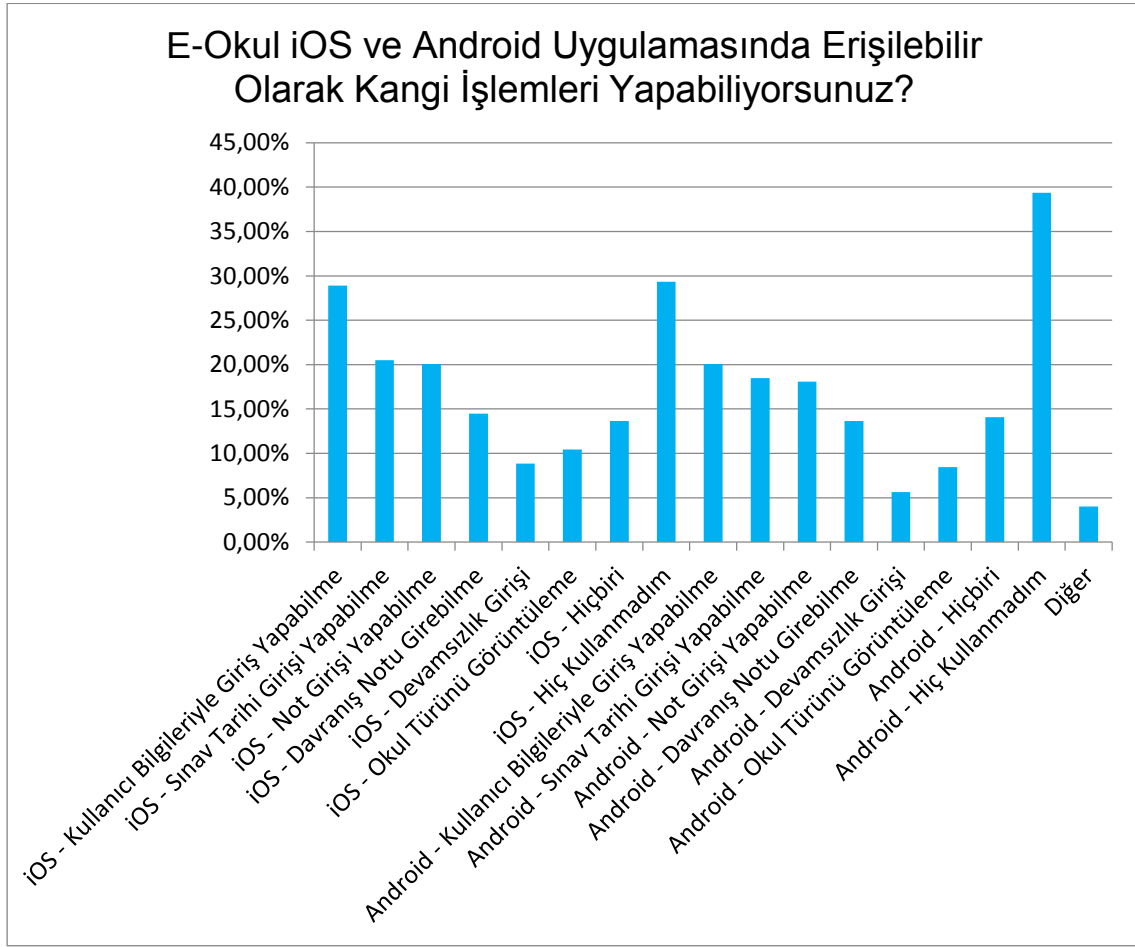
MEB Personel, MEBBİS ile yapılabilen bazı işlemlerin mobil uygulamalar ile gerçekleştirilebilmesini sağlamak maksadıyla oluşturulmuştur. Katılımcıların MEB Personel iOS ve Android uygulamalarında hangi işlemleri yapabildiğini ölçmek amacıyla sorulan bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde; iOS mobil uygulamasını hiç kullanmayanların oranı %36,51, Android mobil uygulamasını kullanmayanların oranı ise %43,57'dir. iOS mobil uygulamasını hiç erişilebilir bulmayanların oranı %12,45 iken bu oran Android işletim sisteminde %5,81'dir. Ancak katılımcıların bu uygulamalar ile yapabildikleri işlemlere bakıldığında, en fazla MEBBİS bilgileriyle giriş yapabilme seçeneği işaretlenmiştir ve bu oran iOS mobil uygulamasında %30,29 ve Android mobil uygulamasında %20,75'tir. Bu veriler incelenerek, katılımcıların MEB Personel mobil uygulamalarını sürekli kullanmadıkları veya bu uygulamalar hakkında yeterli bilgiye sahip bulunmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Şekil 48: Katılımcıların E-Okul Yönetim Bilgi Sistemine Erişimleri

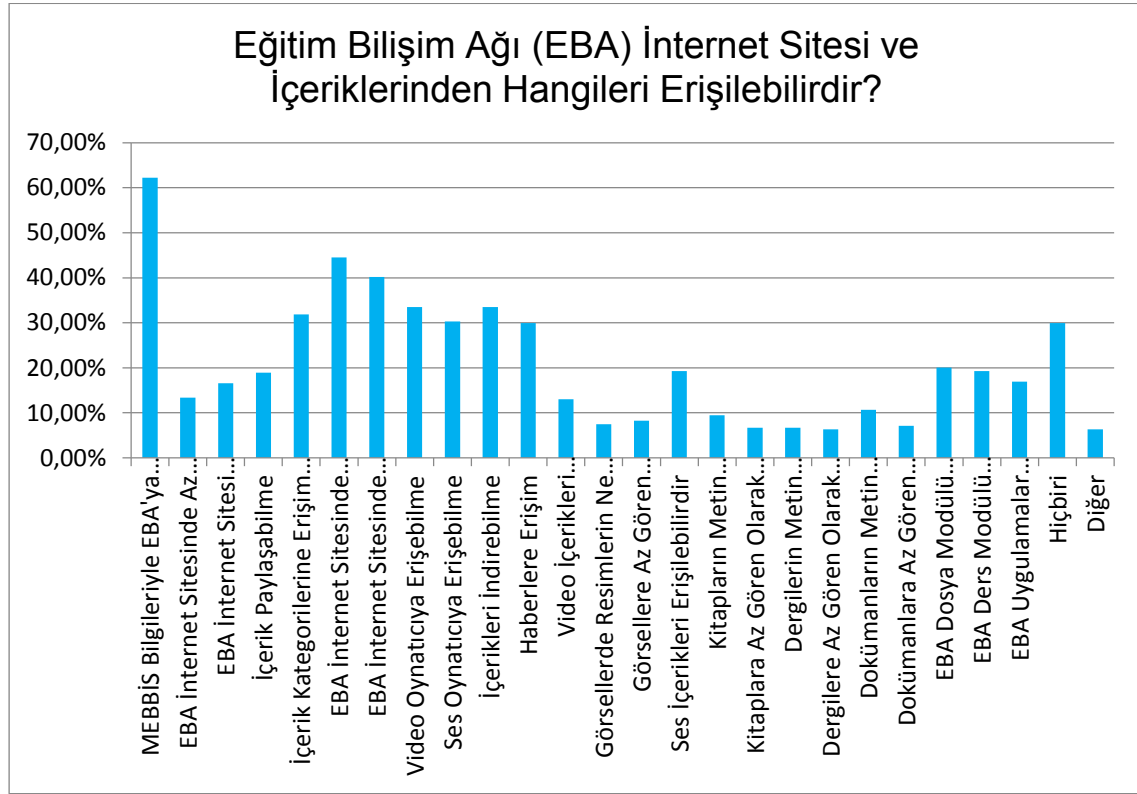
E-Okul; öğrencilerle ilgili bilgilerin dijital ortama aktarıldığı bir platformdur. Bu platforma veri girişi E-Okul Yönetim Bilgi Sistemi üzerinden gerçekleşmektedir. Ankete katılan görme engelli öğretmenlerin E-Okul Yönetim Bilgi Sistemi'nde hangi işlemleri yapabildiklerine bakıldığında; en fazla %71,04 oranında kullanıcı bilgileriyle giriş yapabilme seçeneği işaretlenmiştir. %50'nin üzerinde işaretlenen diğer seçenekler ise; ders notu girişi %56,76, hızlı not girişi %53,28 ve sınıf tarihleri belirleme %51,35 şeklindedir. Diğer işlemler %50'nin altında kalırken hiçbir işlemi erişilebilir bulmayanların oranı %17,88'dir. Burada önemle durulması gereken bir nokta da, her kademedeki öğretmenlerin farklı yetkilere sahip olabilmesidir. Ayrıca yapılan erişilebilirlik incelemeleri, E-Okul sisteminin ekran okuyucu yazılımlarla kullanımında bazı iyileştirmelere gidilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle 10 dakika içerisinde hiçbir işlem yapılmazsa oturumun kapanması durumu, görme engelli öğretmenler için bir mağduriyet oluşturabilmektedir. Özetle katılımcıların E-Okul Yönetim Bilgi Sistemi'ni orta düzeyde kullanabildikleri söylenebilir.

Şekil 49: Katılımcıların E-Okul Mobil Uygulamalarına Erişimi

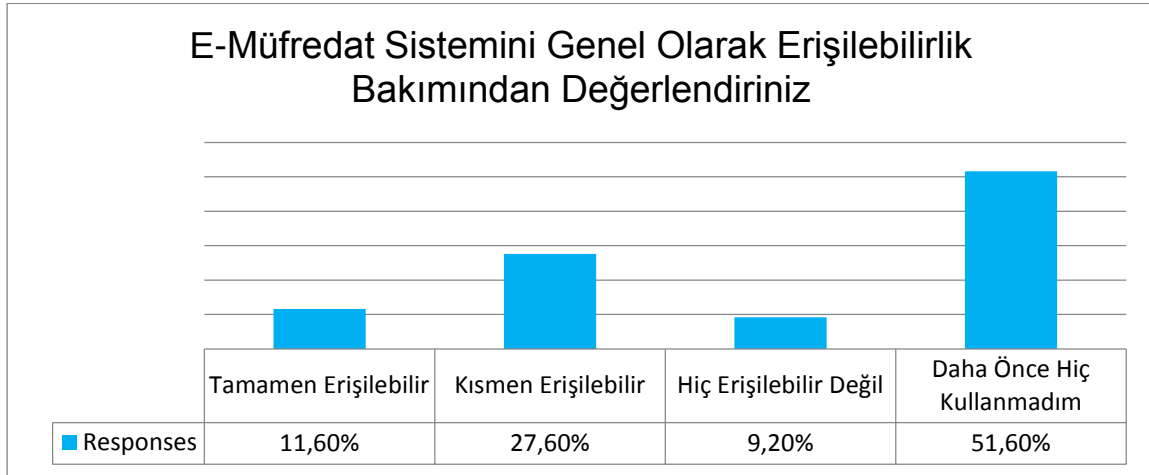
E-Okul uygulamasının mobil platformlarda kullanımı konusunda dikkate değer bir olgu gözlenmemektedir. Kullanım yetisi bütün platformlarda %30'un altında kalmaktadır. iOS işletim sisteminde bu uygulamayı hiç kullanmayanların oranı %29,32 iken aynı oran Android işletim sistemi için %39,36'dır. Bu oranlar MEB Personel uygulamalarının kullanım verileriyle benzerlik göstermektedir. Öte yandan, yapılan erişilebilirlik testleri, E-Okul mobil uygulamalarının ciddi erişilebilirlik düzenlemelerine gereksinim duyduğunu göstermiştir.

Şekil 50: Katılımcıların EBA İnternet Sitesi ve İçeriklerine Erişimi

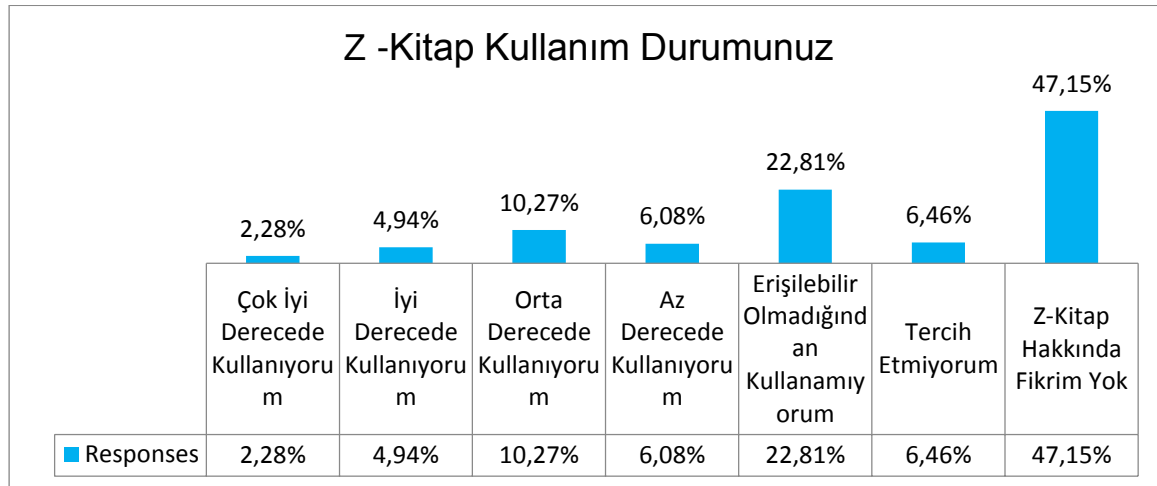
EBA (Eğitim Bilişim Ağı); ses, görüntü ve doküman gibi farklı formatlardaki dijital eğitim içeriklerinin bir araya getirildiği, MEB tarafından üzerinde önemle durulan bir platformdur. Ne var ki bu platformun görme engelli kullanıcılara hitap etmediği verilerle ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %62,20'si MEBBİS bilgileriyle EBA sistemine giriş yapabildiklerini ifade etmektedir. EBA internet sitesinde yapılabilen diğer işlemlere bakıldığında, hiçbirinin %50'nin üzerine çıkamadığı görülmüştür. Nitekim EBA internet sitesinin erişilebilirlik kurallarına göre tasarlandığını düşünenlerin oranı %16,54'de kalmıştır. Ayrıca EBA üzerinde hiçbir öğenin erişilebilir olmadığını düşünenlerin oranı %29,92'dir. EBA içeriklerinin erişilebilirlik oranlarına bakıldığında ise; en fazla haberler uygulamasının %29,92 oranında erişilebilir olduğu ifade edilmiştir. Kitap ve dergi gibi dokümanlara erişim oranı da %10'un altındadır. Oysaki, şekil 39'da görüldüğü üzere; ankete katılan görme engelli öğretmenlerin %80'e yakını kitapları elektronik olarak kullanmayı tercih etmektedir. Bu tablo EBA internet sitesi kadar içeriklerinin de görme engellilere hitap etmediğini açıkça ortaya koymaktadır. Gerçekten de, EBA'nın gerek internet sitesinin kullanılabilirliği, gerekse de içeriklerin erişilebilirliği yönünden, görme engelli bireylere uygun olmadığı erişilebilirlik testleriyle de tespit edilmiştir.

Şekil 51:E-Müfredat Sisteminin Erişilebilirliği

E-Müfredat, ders programlarının ve yapılarının, ilişkisel veri tabanı modeline çevrilmiş ve etkileşimli hale getirilmiş bir yazılım projesidir (: <http://e-mufredat.meb.gov.tr/>). Ankete katılan görme engelli öğretmenlerden E-Müfredat sistemini daha önce hiç kullanmamış olanların oranı %51,60'tır. Kullananlar da %27 civarında sistemi kısmen erişilebilir bulmaktadır. Şüphesiz E-Müfredat sistemi yaygınlaştığında bu uygulamanın erişilebilirlik sorunları daha fazla gündeme gelecektir. Yapılan erişilebilirlik incelemeleri, E-Müfredat sistemi geliştirilirken ekran okuyucu yazılımların uyumluluğuna önem verilmediğini göstermektedir.

Şekil 52:Katılımcıların Z-Kitap Kullanımları

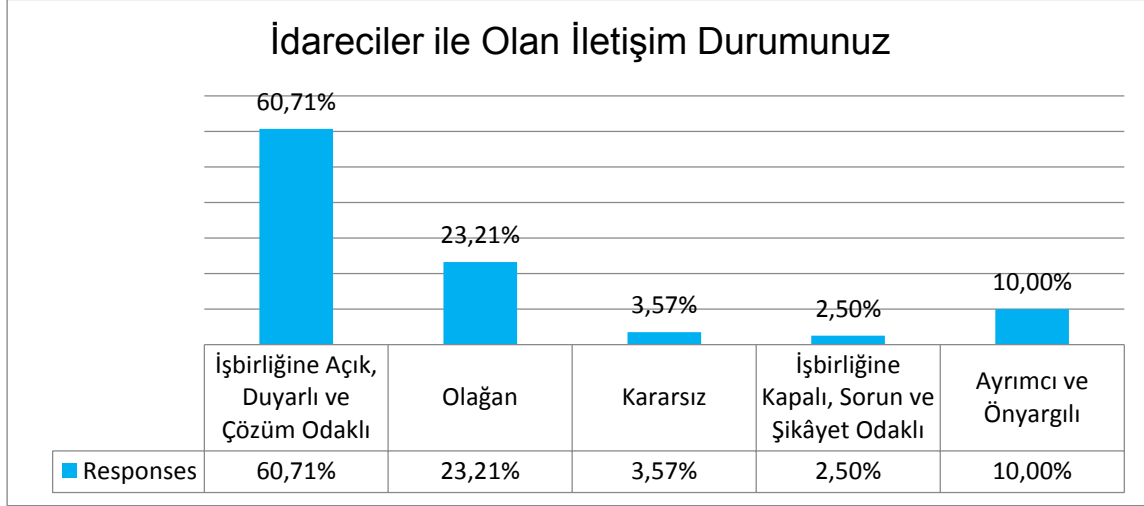

Okullarda etkileşimli tahta kullanımının artması, Fatih Projesi kapsamında öğrencilere tablet dağıtılması, bilgisayar kullanımının yaygınlaşması gibi nedenlerle, öğrencilerin dijital ortamda tüm ders içeriklerine ulaşabilmesi için “z-kitap” (zenginleştirilmiş kitap) adı verilen içerikler oluşturulmaya başlanmıştır. Bu şekilde hazırlanan kitaplar, yazılı metinlerine dokunulmadan dijital formatlara dönüştürülmekte ve okullarda kullanılması teşvik edilmektedir. zKitap’ları e-kitap olarak tanımlanan elektronik kitaplardan ayıran özellik, bünyesinde çoklu ortam unsurları ile (ses, animasyon, video, resim, fotoğraf, harita, grafik, tablo, simülasyon vb.) etkileşimli materyaller ile geliştirilmiş olmasıdır. Z-Kitaplar her geçen gün daha fazla kullanılmakla birlikte halen ülke genelinde yaygınlaşmış değildir. Bu durum anket verilerine de yansımış; katılımcıların %47,15’i z-kitap hakkında bir fikri olmadığını belirtmiştir. Geri kalanlardan %22,81’i erişilebilir olmadığından kullanamadığını, %10,27’si ise orta derecede kullanabildiğini söylemiştir. İyi ve çok iyi derecede kullanabilenlerin oranı %7’e yaklaşırken, tercih etmeyenlerin oranı %6,46’da kalmıştır. Yapılan erişilebilirlik testleri, z-kitapların ekran okuyucu yazılımlarla hiçbir şekilde erişilebilir olmadığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla az, orta ve iyi seviyelerde bu içeriği kullanabilen yaklaşık %24’lük kitle görme kaybı düşük kişilerden oluşmaktadır.

E-Kurum İçi İletişim

“Kurum İçi İletişim” başlıklı bölümde; katılımcıların *idareciler ile ilişkileri, tebligatları alma biçimleri, zümre öğretmenleri, meslektaşları, öğrenci velileri, öğrenciler ve yardımcı hizmet personeli ile iletişim durumu, kurumda mobinge uğrama durumu ve kurumlarındaki erişilebilirlik durumu* konularında sorular sorulmaktadır.

Şekil 53: Katılımcıların İdareciler ile İletişimleri

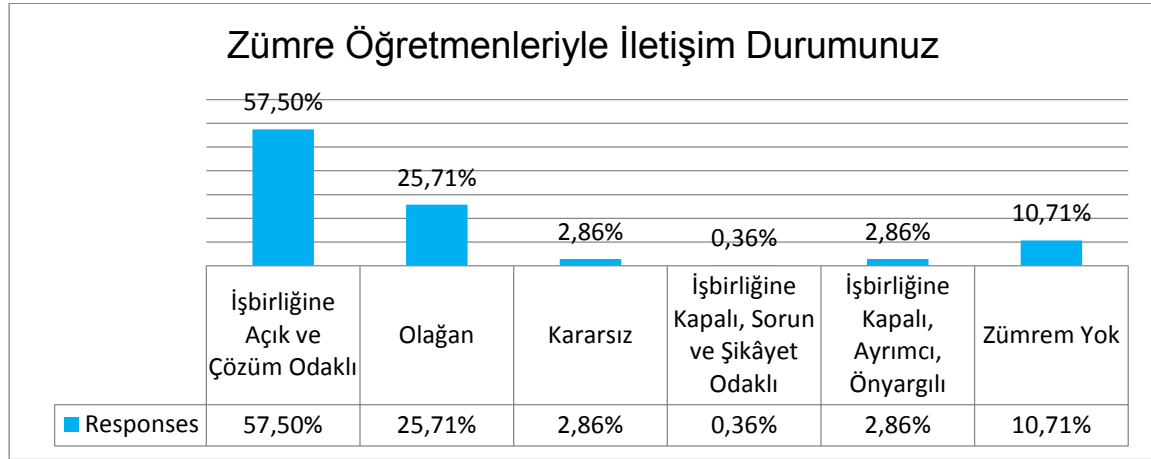
Katılımcılar; çalıştıkları kurumlarda, idarecileri ile iletişim durumlarını %60,71 oranında işbirliğine açık, duyarlı ve çözüm odaklı olarak nitelemektedir. İdarecilerin tutumlarını olağan olarak değerlendirenlerin oranı %23,21’dir. İdarecilerinin ayrımcı ve önyargılı bir tutum sergilediğini söyleyenlerin oranı %10,00; işbirliğine kapalı, sorun ve şikâyet odaklı olarak değerlendirenlerin oranı %2,50’dir. Kararsızlar %3,57’lik bir kitle oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere yaklaşık %17’lik bir kitle idarecileriyle olan ilişkilerinin olumlu olmadığını belirtmektedir. Özellikle tarafımıza ulaşan ders vermeme veya sadece seçmeli derslere girilmesine izin verme, okul faaliyetlerine etkin katılımı engelleme gibi idareci tutumları dikkatle incelenmeyi gerektirmektedir.

Şekil 54: Katılımcıların Resmi Yazı Takip Yöntemi

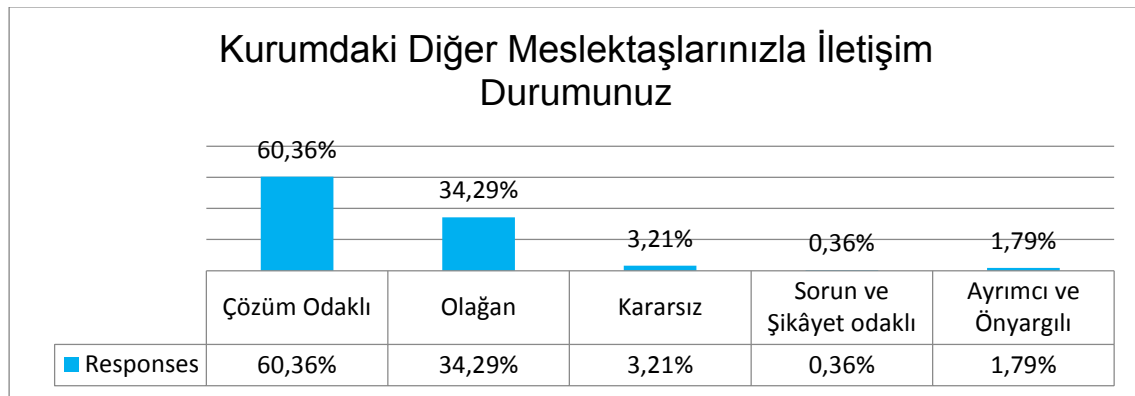
Katılımcıların %60'ı kurumları tarafından tebliğ edilen yazışmaları basılı olarak takip etmektedir. Hiç görmeyen öğretmenlerin basılı içerikleri bir başka kişinin okumasıyla takip edebildiği göz önünde bulundurulduğunda, bu yöntemin erişilebilir olmadığı sonucuna ulaşılabilir. E-posta ile takip edenler yaklaşık %17,14; kişiyeye özel olmadığı zamanlar duyuru takip etmeyenler %11,79'dur. Duyurulan erişilebilir bir formatta olmaması nedeniyle takip edemeyenlerin oranı ise %30'dur. Diğer takip yöntemleri ise %5'in altında toplanmaktadır. Bu verilerden anlaşılabileceği üzere; ankete katılan görme engelli öğretmenlerin kurum içi yazışmaları sağlıklı biçimde takip edemediği görülmektedir.

Şekil 55:Katılımcıların Zümre Öğretmenleriyle İletişim Durumu

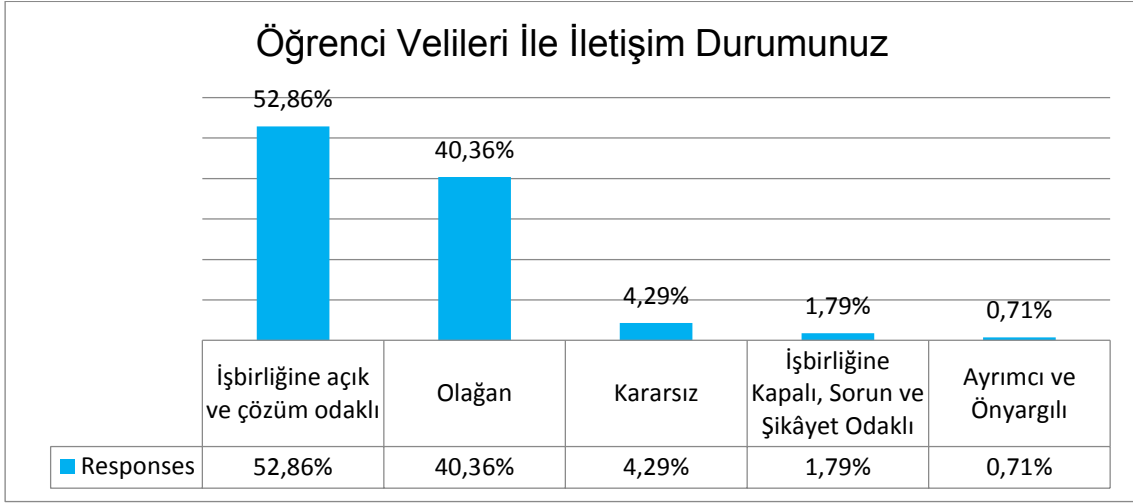
Katılımcılar çalıştıkları kurumlardaki zümre öğretmenleri ile iletişim durumlarını %57,50 oranında işbirliğine açık, duyarlı ve çözüm odaklı olarak nitelemektedir. Zümre öğretmenlerinin tutumlarını olağan olarak değerlendirenlerin oranı %25,71’dir. Zümresi olmayanların oranı %10,71; zümre öğretmenlerini işbirliğine kapalı, sorun ve şikâyet odaklı olarak değerlendirenlerin oranı %0,36’dır. Katılımcıların %2,86’sı ise zümre öğretmenlerinin tutumlarını işbirliğine kapalı, ayrımcı ve önyargılı olarak nitelemektedir. Aynı oran kararsızlar için de geçerlidir. Anket katılımcılarının kurumlarındaki zümre öğretmenleriyle ilişkilerinin yüksek bir oranda olumlu düzeyde bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Şekil 56:Katılımcıların Kurumdaki Meslektaşları İle İletişim Durumu

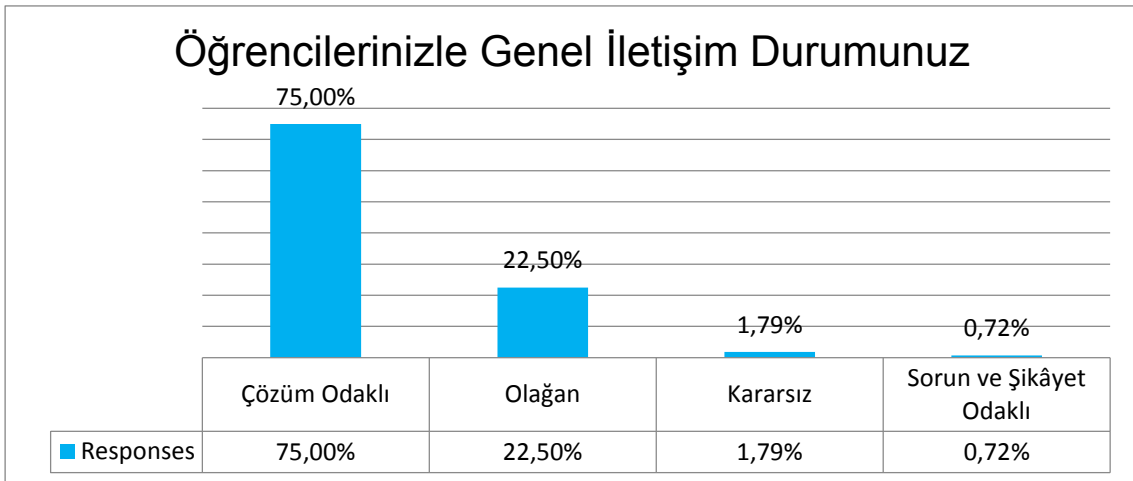
Katılımcılar çalıştıkları kurumlarındaki diğer meslektaşları ile iletişim durumlarını %60,36 oranında çözüm odaklı olarak nitelemektedir. Olağan olarak değerlendirenlerin oranı %34,29’dur. Ayrımcı ve önyargılı tutum değerlendirmesi %1,79; sorun ve şikâyet odaklı değerlendirmesi oranı %0,36’dır. Meslektaşlarının tutumu konusunda kararsız olanların oranı %3,21’dir. Görüldüğü üzere anket katılımcılarının diğer meslektaşlarıyla ilişkileri yaklaşık %95 oranında olumludur.

Şekil 57:Katılımcıların Veliler İle İletişim Durumları

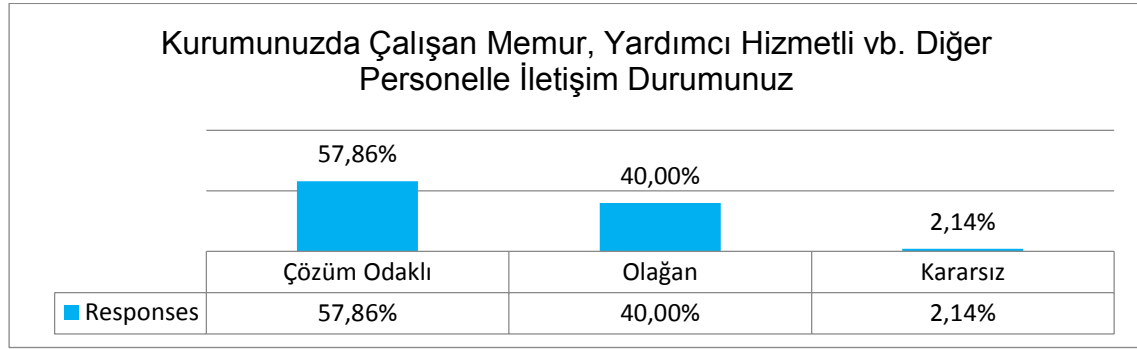
Katılımcılar öğrenci velileri ile iletişim durumlarını %52,86 oranında işbirliğine açık ve çözüm odaklı olarak nitelemektedir. Velilerin tutumlarını olağan değerlendirme oranı %40,36'dır. Velilerle iletişimin diğer kesimlere göre daha sınırlı ve seviyeli oluşu bu oranın meydana gelmesinde bir etkidir. Öte yandan ayrımcı ve önyargılı tutum değerlendirmesi %0,71; işbirliğine kapalı, sorun ve şikâyet odaklı değerlendirmesi oranı %1,79'dur. Velilerin tutumu konusunda kararsız olanların oranı %4,29'dur. Tüm bu veriler, ankete katılan görme engelli öğretmenlerin öğrenci velileriyle iletişim durumlarının yaklaşık %93 oranda olumlu olduğunu göstermektedir.

Şekil 58:Katılımcıların Öğrencileri ile İletişim Durumları

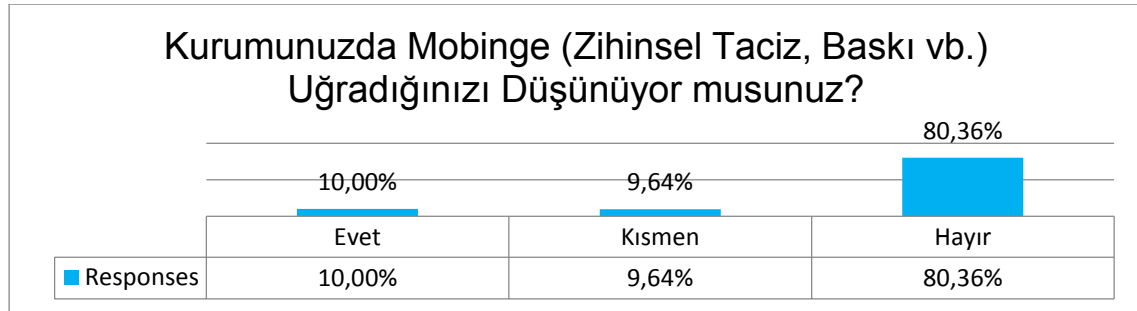
Katılımcıların öğrencilerle olan iletişimleri, diğer muhataplarla iletişim biçimlerinden daha yüksek oranda (%75,00) çözüm odaklıdır. Öğrencilerle iletişim durumlarını olağan olarak niteleyenler %22,50 orana sahiptir. Olumlu değerlendirilebilecek tutum oranları toplamda %97'den daha fazladır.

Şekil 59: Katılımcıların Kurumlarındaki Yardımcı Personelle İletişim Durumları

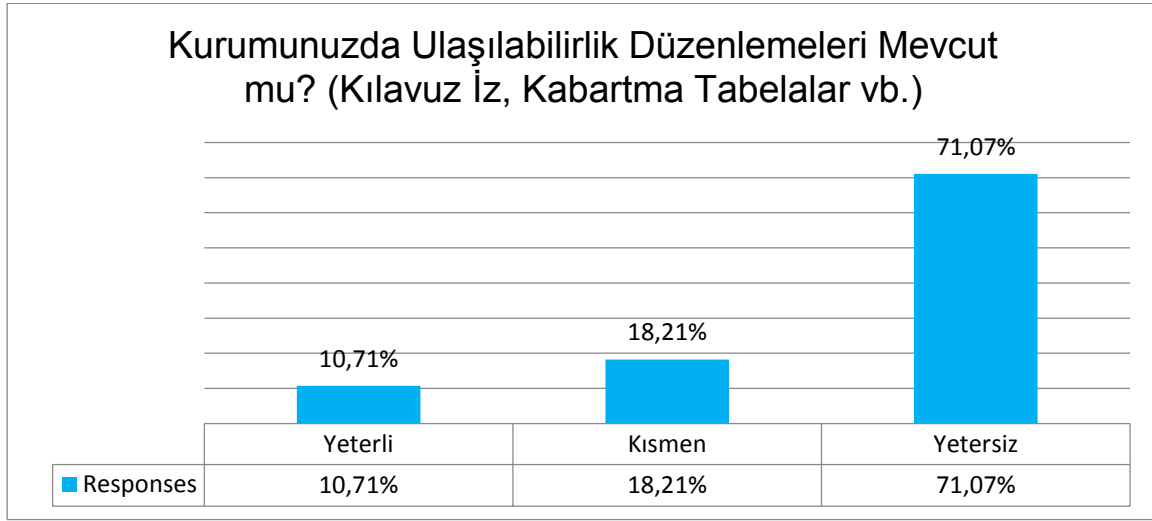
Katılımcılar kurumlarında çalışan yardımcı personelle iletişim durumunu %57,86 oranında çözüm odaklı olarak tanımlamaktadır. Olağan niteliğinin %40 oranı ile birlikte, olumlu tutum oranının %97'yi aştığı görülmektedir. Doğrudan olumsuz oran söz konusu değilken kararsız niteliler %2,14 orana ulaşmaktadır. Şekil 53, 55, 56, 57, 58 ve 59 birlikte incelendiğinde; ankete katılan görme engelli öğretmenlerin en fazla öğrencilerle iletişim durumlarını olumlu olarak nitelendiği (%97) dikkati çekmektedir. Yardımcı personel, diğer meslektaşlar, zümre öğretmenleri ve öğrenci velileriyle ilişkiler de, yaklaşık %90 gibi yüksek bir oranda olumludur. Okul idaresiyle ilişkiler ise %83 oranda olumlu olsa da, diğer kesimlere göre ilişkilerin olumluluk düzeyi daha düşüktür.

Şekil 60: Katılımcıların Kurumlarında Mobinge Maruz Kalma Durumu

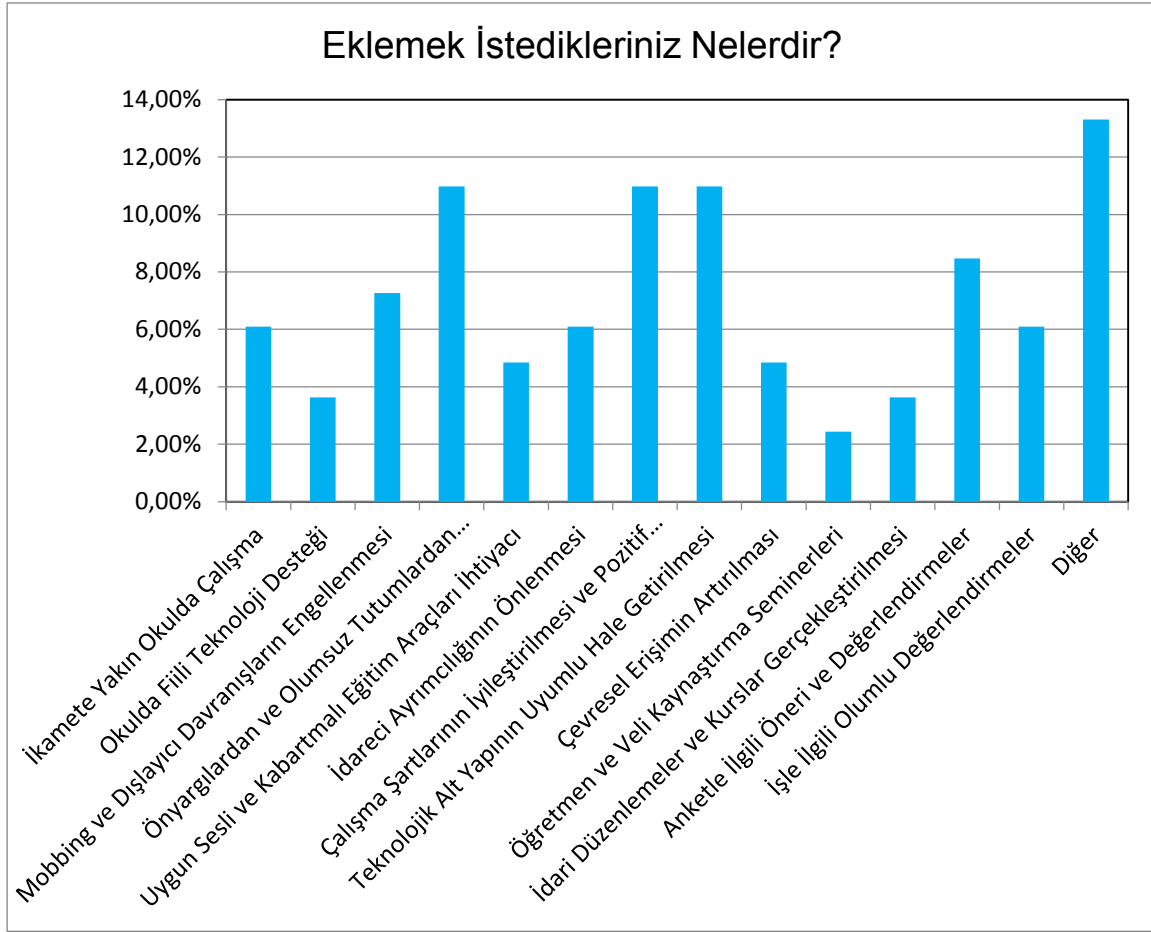
Baskı, psikolojik taciz ve yıldırma gibi kelimelerle tanımlanabilen mobbing; çalışma hayatının önemli bir sorunu olarak, iş ortamındaki kişilerle olan ilişkilerde ortaya çıkmaktadır. Bu durum daha çok dezavantajlı bireylere doğru yönelmektedir. Görme engelli anket katılımcılarının %10 oranında tamamen mobinge uğradığı cevabını vermesi, kısmen seçeneğinin ise %9,64 olması toplamda %20'ye yakın bir mobing varlığını göstermektedir. Bu veri, anket katılımcılarının idari personel ile ilişkilerini gösteren şekil 53 ile birlikte incelendiğinde, birbirine yakın oranlar ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların idari personelle olan ilişkilerinin %17 oranda olumsuz olması ve tamamen ya da kısmen mobinge uğradığını söyleyenlerin %20'lik bir kitleyi meydana getirmesi, dikkate değer bir veridir.

Şekil 61: Katılımcıların Kurumlarındaki Ulaşılabilirlik Düzenlemeleri Durumu

Ulaşılabilirlik ya da erişilebilirlik, engelli bireyler için gerek gündelik hayat, gerekse çalışma hayatı kalitesini belirleyen en önemli olgudur. Katılımcıları oluşturan görme engelli bireyler kurumlarındaki fiziki erişilebilirliği %71,07 oranında yetersiz olarak nitelemektedir. Kısmen erişilebilirlik % 18,21; yeterli erişilebilirlik ise %10,71 oranında görülmektedir. Çalıştığı mekanı fiziki açıdan erişilebilir bulanların büyük bir kısmı özel eğitim kurumlarında görev yapmaktadır.

Şekil 62:Katılımcıların İstek ve Önerileri

Katılımcılara açık uçlu soru olarak yöneltilen “Bu sorular dışında eklemek istedikleriniz nelerdir?” sorusuna verilen 83 cevabın kategoriler halinde birleştirilmesi yukarıdaki tabloyu üretmiştir. Katılımcılar % 10,98 oranında önyargılı davranışlardan kurtulmak; % 10,98 oranında çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve pozitif ayrımcılık; % 10,98 oranında teknolojik altyapının çalışma hayatına uygun hale getirilmesi; %7,26 oranında mobbing ve dışlayıcı tavırların sona ermesi; %6,09 oranında idarecilerden kaynaklanan ayrımcılığın bitirilmesi taleplerinde bulunmaktadır. Diğer kategorisi altında toplanan istek ve öneriler %13,31 oranındadır.

Araştırma Bulguları

❖ Eğitim ve Mesleki Özellikler

- ✓ Katılımcılar %86 oranında lisans mezunudur.
- ✓ Katılımcılar %73 oranında Eğitim Fakültesi mezunudur.
- ✓ Katılımcıların Lisans eğitim branşları ağırlıkla sosyal branşlardır.
- ✓ Katılımcıların %96'sı branş değişikliği yapmamıştır.
- ✓ Katılımcılar büyük oranda 10 yıl altı mesleki geçmişe sahiptir.
- ✓ Katılımcılar Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde yoğunlaşmaktadır.
- ✓ Katılımcılar çok yoğun olarak il ve ilçe merkezlerinde çalışmaktadır.

❖ Çalışma Durumu Bilgileri

- ✓ Katılımcılar %80 ağırlıkla adaylığı kaldırılmış öğretmenlerdir.
- ✓ Katılımcıların neredeyse tamamı öğretmen unvanı taşımaktadır.
- ✓ Katılımcılar %83 oranında norm kadroda çalışmaktadır.
- ✓ Katılımcılar büyük ağırlıkla Ortaokul ve Liselerde çalışmaktadır.
- ✓ Katılımcıların kurumları çok büyük oranda genel eğitim veren okullardır (%89).
- ✓ Katılımcıların görev yaptıkları özel eğitim kurumları görme ve zihinsel engel grubuna hizmet vermektedir.
- ✓ Katılımcıların yarıya yakını haftada 20 saatten fazla derse girmektedir.
- ✓ Katılımcıların %5'i ders saati karşılığı idarecilik yapmaktadır.
- ✓ Ders karşılığı idari görev saati haftada 15 saatten azdır.
- ✓ Katılımcılar Destekleme ve Yetiştirme kurslarına düşük oranda katılmaktadır.
- ✓ Katılımcılar kurum içi nöbetlere düşük oranda katılmaktadır.
- ✓ Katılımcılar arasında nöbet tutanlardan yarıya yakını kendi isteği ile bu görevi yapmaktadır.
- ✓ Katılımcılar belletmenlik görevinde %3 oranında bulunmaktadır.
- ✓ Katılımcılar kurum içi komisyonlara büyük oranda katılmaktadır.
- ✓ Katılımcılar kutlama ve törenlere büyük oranda katılmaktadır.
- ✓ Katılımcıların yarısı kulüp sorumluluğu yürütmektedir.
- ✓ Katılımcıların yaklaşık % 25'i sınıf rehber öğretmenliği görevi yürütmektedir.
- ✓ Katılımcıların yaklaşık % 20'si MEB, AÖF ve ÖSYM sınavlarında görev almaktadır.
- ✓ Katılımcıların egzersiz yapma oranı %15'i bulmamaktadır.

❖ **Ders Materyalleri ve Eğitim Teknolojilerine Erişim**

- ✓ Katılımcıların %60'ı Braille alfabesi ile okuyup yazabilmektedir.
- ✓ Katılımcıların neredeyse tamamı bilgisayar kullanabilmektedir.
- ✓ Katılımcıların %60'ı ekran okuyucu desteğiyle, %16'sı ise ekran büyütme yazılımlarıyla bilgisayar kullanabilmektedir.
- ✓ Katılımcılar, sınıflarda bütün ders araç gereç ve teknolojilerini, farklı düzeylerde ve çeşitli yöntemlerle kullanabilmektedir.
- ✓ Katılımcılar basılı materyallere ulaşmak için farklı formatlar talep etmektedir.
- ✓ Katılımcıların kurumlarında destek teknolojileri sadece %17 oranında mevcuttur. Bunlarda genellikle özel eğitim kurumlarıdır.
- ✓ Kurumlardaki en yoğun destek teknolojileri ekran okuyucular ve tarayıcılardır.
- ✓ Katılımcıların kurumlarında etkileşimli tahta varlığı %80'dir.
- ✓ Katılımcıların %64'ü erişilebilirlik düzenlemeleri olmamasına rağmen ,kendi bilgi ve imkanlarıyla çeşitli düzeylerde etkileşimli tahtayı kullanabilmektedir.
- ✓ Katılımcıların %28'ine tablet-bilgisayar verilmiştir.
- ✓ Tablet bilgisayar verilen katılımcıların %55'e yakın bir bölümü, erişilebilirlik düzenlemeleri olmamasına rağmen ,kendi bilgi ve imkanlarıyla çeşitli düzeylerde bu cihazları kullanmaktadır.
- ✓ Katılımcıların MEBBİS'e erişim değerlendirmeleri iyi düzeydedir.
- ✓ Katılımcıların MEB Personel mobil uygulamalarına erişim değerlendirmesi çok düşük düzeydedir.
- ✓ Katılımcıların E-Okul'a erişim değerlendirmesi orta düzeydedir.
- ✓ Katılımcıların E-Okul mobil uygulamalarına erişim değerlendirmesi çok düşük düzeydedir.
- ✓ Katılımcıların EBA'ya erişim değerlendirmesi çok düşük düzeydedir.
- ✓ Katılımcıların E-Müfredat'a erişim değerlendirmesi çok düşük düzeydedir.
- ✓ Katılımcıların Z-Kitap erişim değerlendirmesi çok düşük düzeydedir.

❖ Kurum İçi İletişim

- ✓ Katılımcıların %17'sinin idarecileriyle ilişkileri olumlu değildir.
- ✓ Katılımcılar kurum içi yazışmaları çoğunlukla bir kişinin desteğiyle basılı olarak takip etmektedir.
- ✓ Katılımcıların zümre öğretmenleri ile iletişimleri işbirliği ağırlıklıdır.
- ✓ Katılımcıların meslektaşları ile iletişimleri büyük ağırlıkla işbirliği içindedir.
- ✓ Katılımcıların öğrenci velileri ile iletişimleri büyük ağırlıkla işbirliği içindedir.
- ✓ Katılımcıların meslektaşları ile iletişimleri büyük ağırlıkla işbirliği içindedir.
- ✓ Katılımcıların öğrencileri ile iletişimleri büyük ağırlıkla işbirliği içindedir.
- ✓ Katılımcıların yardımcı personelle iletişimleri büyük ağırlıkla işbirliği içindedir.
- ✓ Katılımcılar %20'ye yakın oranda mobbinge maruz kalmaktadır.
- ✓ Katılımcıların kurumlarındaki fiziki erişim düzenlemeleri kısmen veya tamamen olmak üzere %30 civarındadır.

Katılımcıların İstek ve Önerileri (Tıpkı Metin)

- ✓ “Yazışmaların mümkünse ekran okuyucusunun okuyabileceği şekilde mesaj olarak gelmesi, bilgisayarlara konuşan program yüklenmesi.”
- ✓ “Her kuruma bir tane optik okuyucu verilmesi gerekir yazılılar kolay okunsun diye.”
- ✓ “Mürekkep baskılı kitaplarda yer alan harita, fotoğraf ve grafiklerin Braille baskılı kitaplarda betimlenerek yer verilmesi gerekmektedir. Mürekkep baskılı kitaplarda bulunan görsel öğeler Braille baskılı kitaplarda betimlenmelidir.”
- ✓ “Farklı oranlarda engelleri olan bireylerin engel oranlarına yönelik, onların yaşayabileceği sorunlara yönelik sorular bulunmalı.”
- ✓ “Hafta sonu yapılan sınavlarda neden yüzde yüz görmeyenler görev alamıyor?”
- ✓ “Okuldaki yönetici ve öğretmenlerin bana olan yaklaşımlarında engel durumumu dikkate almaları ben ve benim gibi engelli öğretmen arkadaşlarımı memnun eder, çalışmamıza kolaylık sağlar.”
- ✓ “Engelsizlerin dünyasında uzayda yaşamak ne kadar zorsa, o kadar zorlanıyoruz, istenmiyoruz, yok görülüyoruz, bir an önce kurtulunması gereken bir şey olarak görülüyoruz.”
- ✓ “Lisede müzik öğretmenlerinin kitapları bulunmamaktadır. Gören bir müzik öğretmeni, kılavuz kitabını kendi çözümleriyle çalışıyor. Görme Engelli bir öğretmene de Braille olarak yazılmış bir kitap veya seslendirilmiş sesli bir kitap verilmelidir daha iyi verimli olabilmesi için...”
- ✓ “Görme Engelli bir öğretmene akıllı tahta ile ilgili erişilebilir bir eğitim verilmelidir.”
“Benim hastalığım nedeniyle görme kaybım artıyor. Bu nedenle işlerimi hem gözümü hem destek teknolojilerini kullanarak yaptığımdan hemen hemen her işi rahatça yapıyorum. Bazen daha hızlı olmak için gören birinden destek alıyorum.”
- ✓ “Engelli okulları dışında normal okullarda çalışan engelli öğretmenlere de ulaşılmalı.”
- ✓ “Gece körü olan bir kişi olarak okulların sabahın erken saatlerinde açılması ve havanın aydınlanmadan yola çıkmam gerektiğinden zorluk yaşıyorum. Maalesef gece körlüğünün yanında Retinitis Pigmentoza hastalığının idarecimiz tarafından sadece gece görmüyorum diye düşünülmesi ama maalesef gündüzde görüşümün dar olduğunun anlaşılamamasından dolayı tarafıma nöbet tutma zorunluluğunun oluşturulması beni çok zor durumda bırakıyor.”
- ✓ “Özelde görme engellilerle ilgili iş yerlerinin genel olarak da toplumun görme engelliler konusunda doğru bilgilerle aydınlatılması için çalışmaların yapılmasının isabetli olacağını düşünüyorum.”

✓ “Uzun süre çalıştığım kurumlarda okul idaresinin baskısıyla öğretmenler dahi bize yardımcı olmaktan korkuyorlardı. Ders dağılımlarında seçmeli dersler veriliyor branş dersleri verilmek istenmiyordu. Kurs ve benzeri imkânlardan yararlandırılmıyorduk. Sınav gözetmenliği gibi konular bizlere sorulmadan sistemden idare tarafından siliniyorduk. Duyduğum tüm görme engelli öğretmen arkadaşların her fırsatta görme engelini kullandıklarına yönelik dedikodular yayıyorlar ve bizleri tanımadığımız insanlar nazarında da küçük düşürüyorlardı. Not çizelgeleri toplantı tutanakları gibi resmi yazıları okumadan imzalamak zorunda kalıyoruz. Özellikle ders defterlerinin doldurulmasında sıkıntılar yaşadığımız halde hoşgörülü ve çözüm odaklı davranılmıyor. Sınav yaparken gözetmenlik konusunda yardım alamadığımız ayrı bir konu olmakla birlikte gözetmen yardımı aldığımız zamanlarda ise resmen küçük düşürücü şekilde gözetmenler tarafından öğrencilere kopya verilerek vs. Suiistimal ediliyoruz. Gören öğretmenlere yapılmıyor ama bizlerin derslerindeki öğrencilerden casuslar ayarlanıp hakkımızda bilgiler ve açıklar aranıyor. Ayrıca okul dışında Milli Eğitim Müdürlüklerinin de bakış açıları hakkında çalışmalar yapılmalıdır. Zira okul idareleri bizleri kötülemeye ilk oralardan başlıyorlar.”

✓ “Bilişim teknolojilerine yönelik engelli öğretmenlere verilen eğitim hizmetleri ve sürecin nasıl geliştiğine dair hiçbir sorgulama yok. Anket yetersiz bu hususta. Etkileşimli tahtalara yönelik eğitim veren kimselerin süreç içerisinde görme engelli öğretmenlere ne gibi katkıları olmuş bu hususta bir irdeleme yok. Yaklaşımları nasıl, bu hususta da bir irdeleme yok. Engelsiz öğretmenler ve engelli öğretmenler arasında yaşanan iletişim sorunlarının sebepleri ve nasıl ortaya çıktıkları hiçbir biçimde sorgulanmamış. Bu da engellinin içinde yaşadığı meslek grubu tarafından aşağılanmasını sağlayan etkenleri ortadan kaldırmaz.”

✓ “İdare ile öğretmen arasında her hangi bir sorun olduğunda, bakanlığa bildirmek kaydıyla sınıflarda kamera kullanılmalıdır. Çünkü idareci olan kişiler bazı hallerde tutarsız davranabilmektedirler. Örneğin; bağlayıcı yasal herhangi bir düzenleme olmadığı için ne kadar başarılı olursa olsun gören öğretmenleri engelli öğretmenlere tercih edebilmektedirler, ya da engelli öğretmenleri kendi istekleri doğrultusunda kullanabilmek için şantajlar yaparak (öğrencileri kışkırtma) sınıf düzenin bozulduğu gerekçesiyle tayine zorlama yoluna gitmektedirler. Bununla ilgili acil tedbirlerin alınması, gerektiğinde görüntülü kayıt cihazlarıyla akıllı tahtalar kanalıyla ders esnasında verilerin bakanlık merkezine gönderilmesi gerekmektedir.”

- ✓ “Görme engelli öğretmenler sağlıklı öğretmenlerle aynı şartlarda değerlendiriliyor. Bu da bizi ve çalışmamızı zora sokuyor. Mesela 15 saat derse girme zorunluluğu görme engellilere 10 saat olmalı ve gireceği sınıfları ve ders programındaki düzenlemelerinde öğretmenin tercihine göre yapmaları gerekir. Yapılan etkinlik ve programlarda görev alma zorunluluğu bizleri oldukça zora sokmaktadır. Nöbet öğretmenin kendi tercihine bırakılmalıdır. Pozitif ayrımcılık çerçevesinde bunlar değerlendirilir ve çözüme kavuşturulursa hayata sıkıntılarla devam eden tüm görme engelli öğretmenlere ışık olacaktır”
- ✓ “Braille baskılı kılavuz kitaplar MEBBİS üzerinden istendiği zaman gönderilmiyor. Yani işlevsiz”
- ✓ “Çalışmanızı takdir ediyorum.”
- ✓ “Norm fazlası olduğum için iki kurumda görev yapıyorum. Görev yaptığım iki kurumun ulaşımı zor ve yaya yolu trafik ışığı ve kılavuz iz mevcut değil. İlçe ve il milli eğitimle gerekli görüşmeleri yaptığım halde durumumda bir değişiklik olmadı. Kadrolu olduğum okul ne kadar merkez ilçede olsa da köy yolu üzerinde ve ulaşılabilirliği son derece kısıtlı. Gidiş gelişleri uydukça arkadaşlarla sağlamaya çalışıyorum; aksi takdirde yürümek zorunda kalıyorum ve yürüdüğüm yolda kaldırım dahi bulunmuyor. Görevlendirme çalıştığım okulun sokağı trafik bakımından işlek ve karşıdan karşıya geçerken yaya yolu ve trafik ışığı bulunmadığı için ciddi problemler yaşıyorum.”
- ✓ “Okulumuz üç binadan müteşekkil bir okuldur. Tütün arkadaşlarıma tek binada ders verilmesine karşın tarafıma bazen üç binada bazen de iki binada ders verilmektedir. Bu durum benim derslerime zamanında girmemi güçleştirmektedir. Bu durumu defalarca idareye bildirmeme rağmen herhangi bir düzeltme yapılmamıştır. Egzersiz çalışmaları olsun, hafta sonu kursları olsun talebim olmasına ve talebelerimin de beni tercih etmelerine rağmen idare tarafından bu taleplerim keyfi olarak göz ardı edilmiş, tarafıma görev verilmemiştir.”
- ✓ “Kullandığımız bilgisayar, tablet ve etkileşimli tahta için erişilebilirlik özelliği sağlayan ekran okuma programlarının sağlanması. Ayrıca bu alanda bir eğitim programının görme engelli çalışanlara yönelik düzenlenmesi.”
- ✓ “Etkileşimli tahtalar ve tabletler görme engellilerin kullanımına uygun hale getirilmeli”
- ✓ “Öğrenciler Hakkında: Velilerin azınlık bir kısmı (%5’i kadar) kendi çocuklarının ifadelerine göre ön yargılı olarak değişik tavırlara girerek hakkımda şikâyetçi oluyorlar. Engelli olduğum için yapılan suçlama idare tarafından bana karşı kullanılıyor. İdarenin yapması gereken suçlamaların doğruluğunu ekstra ders denetlemeleri ile tespit etmek. Bu yıl matematik öğretmenleri içinde görev isteyenler arasında sadece tarafıma yetiştirme kursu görevi verilmemiştir.”

- ✓ “Ben bir köy okulunda çalışıyorum. Her sabah eşim ya da babam ile gidiyor ve aynı şekilde onlar tarından alınarak eve geliyorum. Görme engelinden dolayı dolmuş kullanamıyorum. Okulum evime 25 km uzaklıktadır, evime en yakın okulda görev yapmak istiyorum. Hizmet puanımdan dolayı tayin istem hakkımı kullansam da puan yetersizliğinden dolayı tayinim çıkmıyor. Bu konuda pozitif ayrımcılık beliyorum. Rahat ulaşım için evime yakın bir okulda görev yapmak istiyorum.”
- ✓ “Milli Eğitim kılavuz yazı vb. duyurularını pdf formatında yayınlıyor. Bunları ekran okuyucu programıyla okutmakta zorlanıyorum.”
- ✓ “Evime yakın okula gitmek istiyorum ancak şehir merkezinde olduğum için puanım az. Bu konuda bize kolaylık sağlanmasını istiyorum.”
- ✓ “Bağımsız olarak fotokopi makinalarını kullanmam olanaklı değil.”
- ✓ “İdareye yönelik net yaptırımlar olmadıkça engelliler hep mobbing yaşayacak ve veli hakaretine uğrayacaktır.”
- ✓ “EGED olarak sizler biz görme engelli Öğretmenleri yalnız bırakmayın. Şunu İyi bilmeliyiz ki Engel diye bir şey yoktur, Eğitimsizlik vardır. Bizim Diğer insanlardan farkımız olmadığını gösterebilmemiz için bizlere gereken eğitimi vermenizi arzuluyorum. Teşekkür ederim”
- ✓ “MEB hizmet içi eğitim kapsamında, görme engelli öğretmenlere belirlenecek takvimlerde eğitim verilebilir. Hizmet içi eğitimler bulunmakta ancak eğitimler normal öğretmenler için tasarlandığından yararlı olmamakta. Teknoloji, tablet, akıllı tablet gibi teknik imkânların bu hizmet içi eğitimler aracılığıyla bizlere verilmesinin daha iyi olacağını düşünmekteyim.”
- ✓ “Kılavuz kitapların müfredatın daha erişilebilir olması gerektiğini düşünüyorum. E-Okul, MEBBİS, EBA gibi sistemlerin erişilebilirliğinde de sıkıntı yaşıyorum. Sınıf içerisindeki araç gereç yetersiz. Okula ulaşım ve içindeki fiziksel koşullar yetersiz. Okul idaresi öğretmenler ve veliler engelli öğretmen istihdamı konusunda bilgilendirilmeli.”
- ✓ “Özellikle resmi duyuruların mutlaka bizim erişebileceğimiz formatta sunulması mümkün olmalıdır.”
- ✓ “Benim ders anlatımında öğrencilerimle iletişimde bir sıkıntım yok. Ancak bilgisayarla ilgili yapılması gereken bütün işlemlerimde sıkıntı yaşıyorum. Daha doğrusu bilgisayarla ilgili işlemlerimde akıllı tahtaya bağlayarak kullanmam dışında diğer bütün bilgisayar işlemlerimi destek almadan yapamıyorum”
- ✓ “Teşekkürler”
- ✓ “İşyerimde zümrem ve idarecilerden biri tarafından mobbinge uğradım, uğramaya devam ediyorum. Bağlı bulunduğum ilçe milli eğitim müdürü ve şube müdürü tarafından da mesleğimle ilgili yetersiz olduğum iddiaları söz konusu oldu.”

- ✓ “Ben okul idarecileri, öğretmenleri, veliler hatta öğrenciler tarafından mobbing'e maruz kalıyorum”
- ✓ “İnternet erişimlerinde güvenlik kodu uygulamasını aşamıyorum. Akıllı tahtalara görme engelliler için ekran okuyucu program yüklenmesi. Proje kapsamındaki kişilerin eğitilmesi.”
- ✓ “Hayatı kolaylaştırıcı ve paylaşımcı olmak”
- ✓ “İkamet edilen adresle görev yapılan okula ulaşım sıkıntısı nedeniyle gerekli düzenlemenin yapılmasını istiyorum.”
- ✓ “Karşılıklı anlayış, kabullenme ve uyum”
- ✓ “İdareciler bilgisiz engel gruplarını tanımıyorlar. Engelli öğretmenlere ders programı istekleri doğrultusunda hazırlanmalı. Nöbet verilmemeli. Daha kibar daha saygılı olunmalı. Okulun en kötü sınıfları verilmemeli. İdareciler seminere alınmalı.”
- ✓ “Engelli öğretmenlere de diğer öğretmenler gibi muamelede bulunulmasını istiyorum. Ayrımcılık yapılmadan yardıma ihtiyacımız olduğu durumlarda personelin yanımızda olmasını istiyorum. Engellilerinde bir şeyler yapabileceğine inanmalarını istiyorum.”
- ✓ “Evrak işleri fazla. Hem kulüp hem sınıf öğretmenliği var. Bizlerden evrak işlerinin alınmasını istiyorum”
- ✓ “24 saat derse giren öğretmenlerin birçoğunun bir gününe ders konulmuyor ancak benim 22 saat dersim olduğu halde bir günüm boşaltılmıyor. Öte yandan ben talep ettiğim halde destekleme kursu verilmiyor”
- ✓ “Bir engelli olmama rağmen evime çok uzak bir noktada çalışıyorum.”
- ✓ “Söylemek istediğim sadece görme engelli öğretmenler değil de bütün engelli öğretmenler için bir yönetmelik çıkarılması gerektiğine inanıyorum. Böylece hem öğretmen hem de idare nasıl davranacağını bilir. Tabii bu yönetmelik çıkarılırken engelli öğretmenlerin mutlaka görüşü alınıp ortak bir yönetmelik çıkarılmalı. Bunların dışında teşekkür etmek istiyorum. Bizlere ulaşmaya çalışıp çözüm aradığınız için.”
- ✓ “Ders saatlerinin diğer öğretmenlerle aynı düzeyde tutulması, eğitim ve seminerlerin tamamına dâhil olma zorunluluğu, okulda yapılan etkinliklerde görev alma zorunluluğu, nöbet tutma zorunluluğu karşılaştığım zorluklardır.”
- ✓ “Etkileşimli tahtaların ekran okuyucu programlarla kullanılması”
- ✓ “Hızlı not girişindeki süre bir görme engelliye göre yetersiz. Süre 20 dk. olmalıdır.”
- ✓ “Dejeneratif Miyop hastalığım var ve ışık miktarının artması durumunda görmem çok azalıyor. Okulumuzda görmemi kolaylaştıracak etkenler bulunmamaktadır. Pencereerde koyu renkli perdeler bulunmuyor ve okul bahçesinde rahat görebilmem için sarı şeritler de mevcut değil ve hatta engelli merdiveni de bulunmamakta, bu yetersizlik çalışmamı zorlaştırmaktadır.”

- ✓ “Ben mesleğimi zevk alarak yapıyorum. Mesleğimi icra ederken engelli olduğum aklıma gelmiyor. Bizim için engel hissettirildiği zaman ortaya çıkıyor. Yaşantım boyunca da aşamayacak engelin olmadığını gördüm.”
- ✓ “Etkileşimli tahtaların ekran okuyucularla desteklenmesi gerekir. Etkileşimli tahtaların dokunmatik özelliklerinin dışında klavye ile desteklenmesi gerekir. Bu bilgisayarların içindeki uygulamalar (özellikle yazı yazma ve metin düzenleme uygulamaları) ekran okuyucularla erişilebilir olup olmadığı (şuan erişilebilir değil) denetlenmelidir.”
- ✓ “Evim ile okul arasında ulaşım sıkıntısı var. Bu konuda engellilere yönelik özel servislerin olması gerekiyor. E-Okulun görme engellilerin kullanabileceği duruma getirilmesi talebimizdir.”
- ✓ “Türkiye genelinde çalışan engelli öğretmenlere ilişkin toplantılara iştirak etmek istiyorum ve görme engelli öğretmenlerle iletişim kurabileceğim bir platformun oluşturulmasını istiyorum. Engelli öğretmenlerin haklarından bahseden yazı, kitap, dergi, vs. e-mail adresime gönderilmesini istiyorum”
- ✓ “Yapılan sınavların okunup e-okul sistemine girilmesinde destek çözüm önerileri getirilebilir. Hali hazırda çalışmakta bulunduğumuz okullara ulaşım konusunda gerek yol erişilebilirliği, gerekse araç kullanımı açısından sorunlar çözüme kavuşturulabilir. Okul idarelerinin bir görme engellinin yapamayacağı işler konusunda direktmelerinin ortadan kaldırılması sağlanabilir. Teknik liselerde meslek hocası olarak görev yapmakta olan görme engelli öğretmenler için koordinatörlük görevlerinde kolaylık sağlanabilir.”
- ✓ “Özgüven gelişiminin desteklendiği, daha aktif olabileceğimiz koşulların sağlanması dileğimle”
- ✓ “Gayet iyi, bir sıkıntı yaşamıyorum.”
- ✓ “Kurumumda mobbinge uğrayarak şahsıma komplo kurulmuştur idare ve öğretmenler tarafından.”
- ✓ “EBA, MEBBİS ve EOKUL sistemleri hakkındaki ne kadarına erişebiliyorsunuz şeklindeki sorular çok fazla zaman alıyor. JAWS tarafından her seçenekte sorunun tekrar okunması da yıldıracı oluyor. Tümü veya sorun yaşamıyorum gibi bir seçenek de mutlaka olmalıydı.”
- ✓ “Alanımla ilgili kitap okumak istiyorum, fakat okuyamıyorum. Alanında ilgili kitapları dinleyerek okuma imkânım var mı? Var ise nereden yapabilirim. Teşekkürler”
- ✓ “Teknoloji kullanımı için destek teknolojisi(konuşan program) gereklidir.”

- ✓ “Çalışmakta olduğum kurum, okul müdürüm, müdür yardımcılarım ve öğretmen arkadaşlarım benim okula ve mesleğe uyum sağlamam konusunda çok yardımcı oldular ve halende olmaktadır. Eğitim ve daha önceki yaşantımda sürekli önüme çıkan görme engelim ve kalın gözlüklerim sanki görev yaptığım okulda hiç yokmuş gibi mutluyum ve hepsine teker teker teşekkür ediyorum. Eksikliklerimi bana hissettirmedikleri ve beni bu şekilde kabul ettikleri için”
- ✓ “İdareciler iş ve işlemleri engelli atama yönetmeliğine göre yapmıyor, bu yönetmeliği okumuyor, ilgilenmiyor.”
- ✓ “Biz ne kadar çözüm odaklı ve işbirliğine açık olsak da idarecilerin bizlere karşı olan önyargılarını bir türlü kıramıyoruz”
- ✓ “Çalıştığım kurumda baskıya uğramadım ancak ayrımcı uygulamalara maruz kaldığımı söyleyebilirim. İstersem görev veriliyor, benden daha tecrübesiz olduğu halde benden sonra göreve başlayan zümreme daha fazla saat ders veriliyor. Zaman zaman bunları yaşadım.”

Sonuç ve Öneriler

Görme engelli bireylerin öğretmenlik mesleğini icra edip edemeyecekleri konusu uzun süre tartışılmış; yakın geçmişte bu kişilerin öğretmen olamayacağı yönünde demeçler verilmiş ya da mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Ancak 2010 yılından sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen engelli öğretmen atamalarıyla birlikte, çok sayıda görme engelli öğretmen göreve başlamıştır. Ayrıca Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ile, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarına atanan görme engelli öğretmenler de bulunmaktadır. Bu tarihten önce göreve başlayanlarla birlikte, Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında görev yapan görme engelli öğretmen sayısı 1.000 rakamına yaklaşmıştır. Anketimize katılan görme engelli öğretmenlerin %75'i de 10 yıl ve aşağı süredir görev yapmaktadır.

Şüphesiz, görme engelli öğretmenlerin öğrencilerle sınıf ortamında bir araya gelmesi ve etkileşim halinde bulunması, engelli bireylere karşı toplumda oluşan önyargıların kırılmasına hizmet edecek bir olgudur. Nitekim anketimize katılan görme engelli öğretmenlerin %89'u genele hitap eden eğitim kurumlarında, %11'i ise engelli öğrencilere eğitim veren özel eğitim kurumlarında çalışmaktadır.

Ülkemizde uzun yıllardan beri görevini başarıyla yerine getiren görme engelli öğretmenler bulunmaktadır. Bununla birlikte, gelişen teknoloji bu mesleğin görme engelliler tarafından daha kolay ve erişilebilir şartlarda yapılabilmesine imkân tanımıştır.

Görme engelli öğretmenlerin mesleki sorunlarını ilgi alanı olarak belirleyen Eğitimde Görme Engelliler Derneği, her geçen gün sayısı artan görme engelli öğretmenlerin karşılaştığı sorunların tespit edilerek yapılması gerekenler noktasında çözüm önerileri geliştirebilmek maksadıyla, "Görme engelli öğretmenlerin görevleri esnasında karşılaştıkları sorunların tespiti" başlıklı bir anket düzenlemiştir. 02-31 Ocak 2017 tarihlerinde gerçekleşen bu ankete toplam 327 görme engelli öğretmen katılım sağlamıştır. Yaklaşık 1.000 görme engelli öğretmenin Bakanlık bünyesinde görev yaptığı düşünüldüğünde, hedef kitemizin %30'undan fazla bir kesimine ulaşılabilmektedir. Bunda hiç kuşkusuz Bakanlığımız Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün tüm eğitim kurumlarına anket hakkında bildirim yapmasının payı büyüktür. 5 Bölüm halinde gerçekleşen ankette; görme engelli öğretmenler karar mekanizmalarına dâhil olma, ders kaynaklarına ve dijital çözümlere erişim yöntemleri, idari personel ve diğer meslektaşlarla iletişim durumu gibi çeşitli konularda sorulara cevap vermişlerdir. Bu soruların analiz edilmesi sonucunda elde edilen verilere dayanılarak, görme engelli öğretmenlerin daha erişilebilir şartlarda mesleğini yapabilmesi için alınması gereken tedbirlere dair önerilerde bulunulmuştur.

Bu önerilerin hayata geçirilmesi noktasında derneğimiz, bilgi, deneyim ve motivasyonu, her türlü katkıyı vermeye hazır durumdadır.

Çözüm önerilerimiz maddeler halinde şu şekilde özetlenmiştir:

1) Son dönemlerde yapılan engelli öğretmen atamalarıyla birlikte, adaylık statüsünde birçok görme engelli öğretmen bulunmaktadır. Nitekim bu durum anketimize de yansımış, katılımcıların %20'ye yakın bir kısmı adaylık sürecinde olduğunu ifade etmiştir. Görme engelli aday öğretmenlerin adaylık sürecinde alacağı eğitimlerde kullanılacak olan materyallerin erişilebilirliğine dikkat edilmelidir. Ayrıca düzenlenen online eğitimler, gerek sistemin ekran okuyucu yazılımlarla uyumsuzluğu, gerekse de eğitim ve sınav içeriklerinin yoğun miktarda görsellik içermesi nedeniyle, görme engelli öğretmenlere hitap etmemektedir. Dolayısıyla bu eğitimlerden görme engelli aday öğretmenlerin yararlanabilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Son olarak; aday öğretmenlere danışman olarak görevlendirilecek öğretmenlere verilen eğitimlerde, engellilik üzerine bilgilendirme yapılarak engelli bir adaya da danışmanlık yapabilecekleri hatırlatılmalıdır.

2) Engelli öğretmen atamaları kapsamında il emrine verilen görme engelli öğretmenlerin, norm fazlası olarak bir eğitim kurumuna atamaları yapılmamalıdır. Bu durum gerçekleştiğinde, görme engelli öğretmen atıl olarak kalmakta ve görevini yapabileceği uygun ortamdan yoksun bulunmaktadır. Ayrıca doğu görevinden muaf olan engelli öğretmenler, kadrolarının bulunduğu kurumun statüsü değişmesi halinde hizmet puanı düşük olduğundan norm fazlası duruma gelebilmektedir. Gerçi böyle bir durumun meydana gelmesi halinde engelli öğretmenin yaşayabileceği mağduriyetin önüne geçmek maksadıyla, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nde engelli öğretmenlerin resen atamadan istisna oldukları yönünde bir düzenleme yapılmıştır. Ancak bazı il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleriyle eğitim kurumu yöneticilerinin, bu düzenlemenin aksi olacak şekilde uygulamada bulundukları yönünde bildirimlere rastlanmaktadır. Bu nedenle, engelli öğretmenlerin kendi istekleri dışında başka bir kuruma kadrolarının taşınmaması ya da geçici olarak görevlendirilmemeleri için gerekli tedbirlerin alınmasına ihtiyaç vardır.

3) Eğitim kurumlarında bulunan nöbet görevine katılım noktasında, görme engelli öğretmenler arasında farklı uygulamalarla karşılaşmaktadır. Mevzuatta engelli öğretmenlerin nöbet görevinden muaf tutulması gibi bir durum söz konusu olmamasına rağmen; anket katılımcılarının sadece %31,92'si nöbet tutmaktadır. Bu oranın oluşmasında, öğretmenin talebi ya da idari personelin yaptırımı rol oynamaktadır. Bazı görme engelli öğretmenlerin nöbet görevi alma konusunda tereddüt yaşadığı da bilinmektedir.

Dolayısıyla nöbet göreviyle ilgili bir mevzuat düzenlemesi yapılarak; engelli öğretmenlerin nöbet tutma durumları, gece vardiyası görevinde olduğu gibi, kendi tercihlerine bırakılmalıdır.

4) Görme engelli öğretmenler arasında teknoloji kullanımı oldukça yüksek bir seviyededir. Anket katılımcılarının %97'ye yakın bir kısmı farklı derecelerde bilgisayar kullanabildiklerini ifade etmişlerdir. Ancak; böylesine yüksek bir seviyede bilgisayar kullanabilen bir kitlenin, Fatih Projesi kapsamında eğitim kurumlarına kurulan etkileşimli tahta ve dağıtım yapılan tablet bilgisayar gibi donanımları kullanım düzeyleri daha düşük orandadır. Bu veri, derneğimiz Bilişim Komisyonu tarafından yapılan erişilebilirlik testlerinde etkileşimli tahta ve tablet bilgisayarların görme engelli bireylerin kullandığı destek teknolojilerinden yoksun olduğu bilgisiyle bir araya getirildiğinde, Fatih Projesi'nin görme engelli öğretmenler tarafından etkin olarak kullanılabilmesi için ivedilikle gerekli düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç bulunduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan; Bakanlık bünyesinde geliştirilen Fatih Projesi, EBA, dijital içerik geliştirme, bilgisayar okuryazarlığı, etkileşimli tahta kullanımı gibi konularda verilen yüz yüze ve online eğitimlerden görme engelli öğretmenler yararlanamamaktadır. Bahsi geçen alanlarda verilecek eğitimlerden görme engelli öğretmenlerin yararlanabilmesi için ilgili birimlerle işbirliği içerisinde gerekli teknik düzenlemeler sağlanmalıdır. Ayrıca, hizmetiçi eğitimler düzenlenerek ihtiyaç duyan görme engelli öğretmenlere temel ve ileri düzey bilgisayar eğitimi verilmelidir. Bu noktada hedef kitlenin görme engelliler olduğu dikkate alınarak, ekran okuyucu yazılımlara ve destek teknolojilerine hâkim kişilerin bu eğitimi vermeleri sağlanmalıdır.

5) Görme engelli öğretmenler arasında ders kaynaklarına dijital formatlarda erişim talebi yüksek orandadır. Ankete katılan görme engelli öğretmenler arasında, doc veya pdf gibi erişilebilir formatlarda e-kitap tercihinde bulunanların oranı %80 civarındadır. Ancak görme engelli öğretmenlere temin edilen ders, çalışma ve kılavuz kitaplarında bulunan görsellerin içerikleri hakkında herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Dolayısıyla görme engelli öğretmenler Braille veya dijital format fark etmeksizin, kitaplardaki görsellerin betimlenmesine ihtiyaç duymaktadır. Üstelik EBA üzerinden indirilebilen ders kitapları ise tümüyle erişilebilirlikten yoksun durumdadır.

6) Eğitimde Bilişim Ağı (EBA), Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ses, görüntü, doküman, video ve benzeri dijital içeriklerin bir araya getirilerek öğrencilerin hizmetine sunulmasını ve bu materyallerin eğitim sürecinde etkin olarak kullanımını sağlamak amacıyla tasarlanmış bir eğitim portalıdır. Gerçekten de EBA bu yönüyle eğitim sürecinde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bakanlık tarafından EBA'nın etkin kullanımı noktasında öğretmenlere de telkinlerde bulunmaktadır. Ancak EBA'nın görme engelli öğretmenler tarafından kullanılabilmesi için gerekli düzenlemeler sağlanmış değildir.

Gerek anket katılımcılarının EBA internet sitesi ve içerikleri hakkında verdiği yanıtlar, gerekse de derneğimiz Bilişim Komisyonu'nun tespitleri, EBA'nın hiçbir yönüyle görme engelli bireylere hitap etmediği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Anket katılımcıları arasında EBA internet sitesinin erişilebilirlik kurallarına göre tasarlandığını söyleyenlerin oranı yalnızca %16 dolaylarındadır. EBA içerisinde bulunan içeriklerden kitap, dergi, video ve görselleri erişilebilir bulanların oranı %12'den daha fazla değildir. Tüm bu görüş ve tespitler ışığında, EBA'yı görme engelli öğretmenlerin etkin ve verimli bir şekilde kullanabilmesine imkân bulunmadığı rahatlıkla söylenebilir. Dolayısıyla EBA'nın gerek internet sitesinin ekran okuyucu yazılımlarla uyumu, gerekse içeriklerinin erişilebilirliği bakımından yeniden gözden geçirilmesine ve ivedilikle düzenlemelerin yapılmasına gereksinim duyulmaktadır.

7) Görme engelli öğretmenler arasında MEBBİS ve E-Okul Yönetim Bilgi Sistemi'ni kullanma noktasında bilgiye ihtiyaç duyanlar bulunduğu, anket verileriyle ortaya çıkmıştır. Anket katılımcıları arasında MEBBİS üzerinde işlem yapabilme oranı E-Okul'a göre daha iyi durumdadır. E-Okul kullanımı hususunda görme engelli öğretmenlerin en fazla sorun yaşadığı nokta, ders notu girerken 10 dakika içinde herhangi bir işlem yapılmazsa oturumun kapanması durumudur. Görme engelli öğretmenler, genellikle verecekleri notları önce bilgisayarlarına dosya olarak kaydeder, ardından E-Okul üzerinde ilgili alanı açarak not girişi yapmaya başlar. Aynı anda kaydettiği dosya da açık durumdadır ve sekmeler arasında dolaşp önce kaydettiği dosyadaki nota bakıp, ardından E-Okul ekranındaki ilgili alana giriş yapar. Dolayısıyla, gören bir öğretmene göre, görmeyen bir öğretmen genellikle 10 dakika içinde daha az sayıda not girişi yapmaktadır. Bu nedenle, görmeyen öğretmenlerin not girişi sürelerinin uzatılması önem arz etmektedir. Ayrıca talep eden görme engelli öğretmenler için MEBBİS ve E-Okul kullanımı konusunda eğitim ya da seminer gibi hizmetiçi faaliyetler düzenlenebilir. Böyle bir ihtiyaç olması halinde, bu sistemlerin ekran okuyucularla kullanımına vurgu yapılmalıdır. Ek olarak; söz konusu sistemlerin ekran okuyucularla kullanımı hususunda, farklı formatlarda (sesli veya yazılı) kılavuzlar veya bilgi notları hazırlanabilir. Öte yandan bu sistemlerin ekran okuyucularla daha uyumlu hale getirilebilmesi için Bakanlığımız Bilgi İşlem Dairesi gözetiminde çalışmalarda bulunulması gerekmektedir. Son olarak; hem E-Okul, hem de MEB Personel mobil uygulamaları görme engelli öğretmenler için kullanışlı değildir ve evrensel erişilebilirlik kurallarına göre tasarlanmasına gereksinim duyulmaktadır.

8) Ders kitabı inceleme, yıllık plan ve zümre tutanakları gibi dokümanların dijital ortama aktarılması için tasarlanan ve her geçen gün daha fazla yaygınlaşan E-Müfredat konusunda erişilebilirlik çalışmaları yapılmalıdır. Hâlihazırda E-Müfredat sistemini kullanan görme engelli öğretmen sayısı sınırlı olduğundan karşılaşılan ekran okuyucu yazılım uyumsuzlukları fazla gündem oluşturmaya da; E-Müfredat ile işlem yapan görme engelli öğretmenlerin geribildirimleri ve yapılan erişilebilirlik testleri sonucunda, bu sistemi görme engelli bir öğretmenin tek başına kullanmasını engelleyen çok ciddi erişilebilirlik sorunları bulunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla E-Müfredat sistemi genele yayılmadan bu sorunların giderilmesi gerekmektedir. Yapılacak bu çalışmalarda bilgi sahibi olan görme engelli öğretmenlerden de destek alınmalıdır.

9) Etkileşimli tahtaların kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan Zenginleştirilmiş Kitapları (Z-Kitap), görme engelli öğretmenlerin nasıl kullanabileceği üzerine incelemelerde bulunulması gerekmektedir. Anket katılımcısı görme engelli öğretmenler arasında yalnızca görme kaybı düşük olan kişiler farklı seviyelerde Z-Kitap kullanabilmektedir. Anket katılımcıları arasında Z-Kitap kullananların oranı %25 civarındadır.

10) Görme engelli öğretmenlerin kurum içi yazışmaları erişilebilir formatlarda takip edebilme oranı oldukça düşüktür. Yazışmalar hakkında zamanında bilgi alamayan görme engelli öğretmen, iletişim eksikliğinden dolayı bazı iş ve işlemlerden geç haberdar olabilmektedir ve bu durum bazı sorunları beraberinde getirebilmektedir. Katılımcılardan yalnızca %17'si yazışmaların e-posta yoluyla kendisine ulaştırıldığını ifade etmektedir. Talep eden görme engelli öğretmenlerin kurum içi yazışmaları elektronik formatlarda takip edebilmesine olanak sağlanmalıdır.

11) Görme engelli öğretmenler arasında okul idarecileriyle ilişkilerini olumlu olarak değerlendirmeyenlerin oranı %17, tamamen ya da kısmen mobinge uğradığını ifade edenlerin oranı ise %20 civarındadır. Bu durum, genel bir tespitle, her 5 öğretmenden birinin okul idareleriyle iletişim sorunu yaşadığını ve tamamen veya kısmen mobinge uğradığını göstermektedir. Gerek katılımcıların anket soruları dışında eklemek istediklerini belirtebildikleri açık uçlu soruya verilen yanıtlar, gerekse de derneğimize ulaşan bildirimlere göre; bazı okul idareleri, görme engelli öğretmene karşı, kurulan komisyonlara dâhil etmeme, yalnızca branşı dışında seçmeli derslere girmesine müsaade etme ya da az ders saati verme ve destekleme ve yetiştirme kursu açmasına mani olma gibi uygulamalarda bulunmaktadır. Bu tür durumlara karşı ne gibi tedbirlerin alınabileceği üzerinde önemle durulmalıdır. Öte yandan, bazı idarecilerin, görme engelli bireylerin hangi yöntemleri kullanarak öğretmenlik yapabildikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Bu nedenle; okul idarecileri için, görme engelli öğretmenlerin kullandığı destek teknolojilerinin ve iyi uygulama örneklerinin aktarıldığı seminer ve benzeri faaliyetlerde bulunularak, onların farkındalık düzeylerinin artırılması sağlanabilir. Bunun bir örneği derneğimiz ve Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğiyle 2016 yılında gerçekleştirilmiş; etkinlik sonrasında okul idarecilerinden ve görme engelli öğretmenlerden olumlu izlenimler alınmıştır (bkz: <http://denizli.meb.gov.tr/www/gorme-engelli-ogretmenlerin-karsilastigi-sorunlar-anlatildi/icerik/2035>). Bununla birlikte, anket verilerine göre, görme engelli öğretmenlerin diğer meslektaşları, zümre öğretmenleri, diğer çalışanlar (memur, hizmetli vb.), öğrenci velileri ve öğrencileriyle ilişkileri, idari personele göre daha iyi durumdadır.

12) Her ne kadar ulusal ve uluslararası mevzuat tüm kamu alanlarının herkesin erişimine uygun hale getirilmesi gerektiğini ifade etse de, MEB eğitim kurumlarının büyük bir kısmı fiziki erişilebilirlik kriterlerini karşılamamaktadır. Anket katılımcılarının yaklaşık %71'i görev yaptığı kurumun fiziki açıdan erişilebilir olmadığını ifade ederken; çalıştığı kurumu erişilebilir bulunanların büyük bir kısmı da özel eğitim kurumlarında görev yapanlar ya da görme kaybı düşük kişilerdir. Buna göre, Bakanlık bünyesinde bulunan eğitim kurumlarının fiziki açıdan erişilebilir hale getirilebilmesi için ivedilikle düzenlemeler yapılmalıdır.